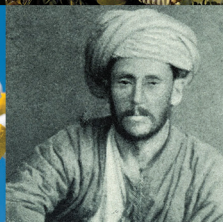
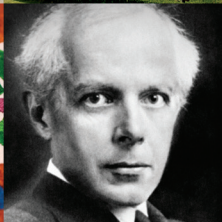
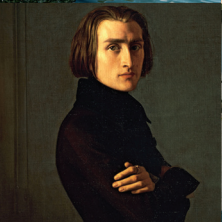
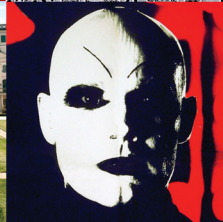
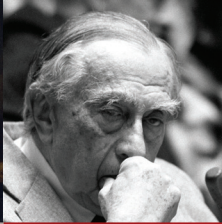




 mi, MAGYAROK





Értékeink  
a világban

| Budapest, 2021. |

# Miniszteri köszöntő



Büszkeségeinkről hallunk naponta két percben a Kossuth Rádió „Mi, magyarok” című műsorában. Olyan emberekről, tájakról, találmányokról, történelmi eseményekről, ételekről-italokról, épületekről, hagyományokról, kulturális értékekről, amelyek nélkül elképzelhetetlenek vagyunk. Ezek jelentős része hungarikum, melyekről az agrártárca előterjesztésére 2012 óta törvény gondoskodik. A magyar hagyományok őrzése, továbbadása sokak számára életforma. A kialakult hungarikummozgalom több ezer, tízezer ember hobbija, sőt, talán a XXI. században is életformája lett. Olyan, mint amilyen néhány évtizede-évszázada szinte mindenkié lehetett. Mert akkoriban sokak számára természetes volt a szürkemarha-gulya mellett élni, a jószágot magyar kutyákkal terelni, tárogatót fűjni, az ünnepi asztalra kürtőskalácsot, akácmézet, libacombot tenni, azokhoz tokaji aszút, egri bikavért vagy szilvápálinkát kortyolni. Az a gondolatvilág, értékrend, amit ma már hungarikumnak nevezünk, nem is olyan régen még szertefoszló, szinte romantikus ábrándnak is tűnhetett, mert sok közülük már alig-alig adott életjelet magáról. Vagy ha adott is, az az utolsók egyike lehetett. Persze akadtak erős, élő példák is, amelyek egy „klubba” kerülve még magasabbra repítették a mércét, magukkal húzva kisebb, hányattatott sorsú társaikat. A Hungarikum Bizottság felismerte, hogy a Szent Koronás-védjegy összefogja és közelebb hozza ezeket a csodákat egymáshoz és mindannyiunkhoz.

Dr. Nagy István

agrárminiszter,  
a Hungarikum Bizottság  
elnöke





# Nemzetünk karaktere



Mi, magyarok mindig nyíltan, egyenesen beszéltünk és cselekedtünk. Itt, Közép-Európában nem nagyon volt időnk köntörfalazni, döntenünk kellett. Árpád fejedelem a Kárpát-medencét, Szent István király a kereszténységet választotta. Utódaik védték és erősítették a hazát, családjukból a hit páratlan támaszai sarjadtak. Hunyadi életét adta a nemzetért, Rákóczi nem kért az osztrák kegyelemből, Puskás Öcsi mindenhol magyar maradt. A szürke marhát ridegen tartjuk, a halasi csipkével milliméterenként haladunk, a pálinkát csak gyümölcsből főzzük. Néptáncunkban a rakott szoknyát lányok hordják, a legényest legények járók. Egyértelmű, világos szerepek. Nemzeti karakterjegyeink egyúttal Európát, sőt az egész emberiséget gazdagítják. Ezek meghatározója a táj, ahol élünk, a gasztronómiánk, állataink és a gondolkodásunk. A világ által csodált kultúránk mindezekből együttesen fakad, ehhez mind a tizenöt millióan hozzátehetjük a magunk részét, a közös kincs pedig mindannyiunké.

Néhány évvel ezelőtt talán még nem volt ennyire nyilvánvaló, hogy a világban értékrendek küzdelme zajlik. Évezredes igazságok kérdőjeleződnek meg. Veszélyben keresztény kultúránk, klasszikus családmodellünk, hagyományaink. Tradíciójukhoz való viszonyukkal a nemzetek jövőt is választanak. Jövőt, és a mindennapokra kiterjedő életformát. Ebben jelent támaszt az a szellemi fundamentum, amelyben benne van a Szent Korona tanítása, Vízoly Bibliája, Irinyi gyúfája, Liszt zenéje, Galamb József T-modellje, Kandó Kálmán villanymozdonya, Csontváry képei, Rubik Ernő kockája vagy éppen Losonci Áron üveg-betonja. Mind rokona mindegyiknek. Ezek mi vagyunk. Mi, magyarok.

V. Németh Zsolt

kiemelkedő nemzeti értékek felügyeletéért  
felelős miniszteri biztos  
Agrárminisztérium



# Tartalom

Miniszteri köszöntő – Dr. Nagy István .....	2
Nemzetünk karaktere – V. Németh Zsolt .....	4
Tartalom .....	6–9
Kétszáz kincsünk .....	10
Jánosi Marcell .....	12
Illy Ferenc .....	13
Losonczi Áron .....	14
Neumann János .....	15
Puskás Ferenc .....	16
Bíró László .....	17
Goldmark Péter Károly .....	18
Rubik Ernő .....	19
II. András keresztes hadjárata .....	20
Huszár .....	21
A Tokaji történelmi borvidék kultúrtája .....	22
A corvinák .....	23
A fröccs .....	24
A halasi csipke .....	25
A herendi porcelán .....	26
Hévíz .....	27
Kabay János .....	28
Kocsi .....	29
Kürt adatmentés .....	30
A magyar cimbalom .....	31
A kuvasz .....	32
A puli .....	33

Magyar Pálós Rend .....	34
A magyar szürke marha .....	35
A Magyar Védőnői Szolgálat .....	36
Charles Simonyi .....	37
A táncház módszer .....	38
A tárogató .....	39
Teller Ede .....	40
Zsolnay porcelán és kerámia .....	41
Irinyi János .....	42
Bánki Donát és Csonka János .....	43
A matyó népművészet .....	44
Schwarz Dávid .....	45
Magyar vízilabda .....	46
A 100 Tagú Cigányzenekar .....	47
Vizsolyi Biblia .....	48
Szikvíz .....	49
Magyar Zoltán .....	50
Bajai halászlé .....	51
A IX–XI. századi magyar íj .....	52
A magyar tanya .....	53
Bródy Imre .....	54
A gyulai kolbász .....	55
Hollókő .....	56
Báthory István .....	57
Gundel Károly öröksége .....	58
Béres Csepp .....	59



Farkas Bertalan úrhajós .....	60	Nándorfehérvár, 1456 .....	86
A hízott liba .....	61	A Pannonhalmi Bencés Főapátság .....	87
Komondor .....	62	Bethlen Gábor .....	88
Az Aggteleki-karszt barlangjai .....	63	A Kassai-féle lovasíjászat .....	89
A pozsonyi csata (907) .....	64	Kalocsai paprika .....	90
Alföldi kamillavirágzat .....	65	Csontváry Kosztka Tivadar .....	91
Egri bikavér .....	66	A mudi .....	92
Árpád-házi Szent Erzsébet.....	67	Barényi Béla .....	93
A penge matematikusai.....	68	A csárdás .....	94
Pulitzer József .....	69	A Duna-partok, Budai Várnegyed, Andrásy út .....	95
A debreceni páros kolbász.....	70	A pécsi Zsolnay Negyed .....	96
Liszt Ferenc Zeneakadémia .....	71	A gömböc.....	97
Unicum .....	72	A klasszikus magyar nóta.....	98
Hortobágy .....	73	Herz Classic téliszalámi.....	99
Asbóth Oszkár .....	74	Attila hun király .....	100
Balaton .....	75	A magyar gulyásleves .....	101
Pille mérőműszer .....	76	Bartók Béla .....	102
II. Rákóczi Ferenc .....	77	Kalocsai népművészet .....	103
A pumi .....	78	Árpád-házi Szent Margit .....	104
Kubala László .....	79	Fonó Albert .....	105
Torockó .....	80	Hollóházi porcelán .....	106
Az Ilcsi kozmetikumok .....	81	Hajós Alfréd .....	107
Julianus barát .....	82	A rövidszőrű magyar vizsla .....	108
Fertő kultúrtáj .....	83	Rózsa Sándor .....	109
Galamb József .....	84	Grosics Gyula .....	110
Dobostorta .....	85	Transzformátor .....	111

# Tartalom

Tokaji aszú .....	112
Dohnányi Ernő .....	113
Kárpát-medence .....	114
Gróf Széchenyi István .....	115
Prezi .....	116
Kaptárkövek és a bükkaljai kőkultúra .....	117
Bocskai István hadvezér, erdélyi fejedelem .....	118
Csabai kolbász .....	119
Szent István király .....	120
Makói hagyma .....	121
Lugosi Béla .....	122
Csíkszentmihályi Mihály pszichológus .....	123
Eötvös Loránd fizikus .....	124
A tiszai halászlé .....	125
Szent László király .....	126
Békésy György .....	127
Karcagi birkapörkölt .....	128
Lehár Ferenc .....	129
Kossuth Lajos .....	130
Kürtőskalács .....	131
Mátyás király .....	132
Kőrösi Csoma Sándor .....	133
Harsányi János .....	134
Drótszörű magyar vizsla .....	135
Victor Vasarely .....	136
A magyar akácméz .....	137

Bláthy Ottó .....	138
Cziffra György .....	139
Papp László .....	140
A mohácsi busójárás .....	141
Gábor Dénes .....	142
Izsák Imre csillagász .....	143
Erdélyi kopó .....	144
Liszt Ferenc .....	145
Az Országház .....	146
Jedlik Ányos .....	147
Pálinka .....	148
Szent Imre herceg .....	149
Jókai Mór .....	150
Magyar Nemzeti Múzeum .....	151
Kálmán Imre .....	152
Solymászat .....	153
Kemény János .....	154
A magyar operett .....	155
Rátai Dániel .....	156
Kármán Tódor .....	157
Szegedi paprika .....	158
Petőfi Sándor .....	159
Törley pezsgő .....	160
Petzvál József .....	161
Törkölypálinka .....	162
Magyar agár .....	163

Wigner Jenő .....	164
Szent-Györgyi Albert .....	165
Tungsram.....	166
Vámbery Ármin .....	167
Mikszáth Kálmán .....	168
Sopianae ókeresztény temetője .....	169
Szilárd Leó .....	170
A Pick téliszalámi .....	171
Mester Endre .....	172
Puskás Tivadar .....	173
A magyar akác .....	174
Kodály Zoltán .....	175
Almásy László .....	176
Oláh György Nobel-díjas kémikus .....	177
Tegball .....	178
Déli harangszó .....	179
Mihályi József .....	180
Tihanyi apátság .....	181
Gróf Benyovszky Móric .....	182
Oroszi László.....	183
Semmelweis Ignác .....	184
Növényi Diverzitás Központ .....	185
Rofusz Ferenc .....	186
Bolyai János .....	187
Tarics Sándor .....	188
Bogányi-zongora .....	189

Magyar népmesék .....	190
Anisits Ferenc .....	191
Dallos József .....	192
Robert Capa .....	193
Gergely, Jónyer, Klampár .....	194
Kertész Mihály.....	195
Kandó Kálmán .....	196
Zukor Adolf .....	197
Veress Ferenc .....	198
Richter Gedeon .....	199
A nagyszentmiklósi kincs .....	200
André Kertész fényképész.....	201
Szilvay Kornél .....	202
Rózsa Miklós .....	203
Moholy-Nagy László .....	204
Szabó István .....	205
Telkes Mária .....	206
Pavlics Ferenc .....	207
Gábor Zsazsa .....	208
Dulovits Jenő .....	209
Magyarok Amerikában .....	210
A Szent Korona .....	211



Kétszáz kincsünk





## Zsebben elférő tudás

### Jánosi Marcell

A gépészmérnök korszakalkotó találmánya a mikrofloppy. Ez egy olyan keményműanyag borítású adathordozó lemez, amit kivehetett a felhasználó a számítógépből és egy másikba tehette. Ezt hiába jegyezték be már 1974-ben, a kazettás, forgó hajlékonylemez adattároló rendszer nem kellett a szocialista számítógépiparnak. Amikor a szabadalmi idő lejárt, azt a magyar állam nem hosszabbította meg, így az oltalom megszűnt. A Nyugat erre várt, és 1982-ben az IBM és több japán cég is – a feltaláló passzív szemlélődése mellett – legálisan legyárthatta a saját floppyját. Ha Jánosi Marcell csak egy centet kapott volna minden egyes lemez után, multimilliárdos lehetett volna. De a korát évtizedekkel megelőző, háromhüvelykes floppylemezzel így is elfoglalta helyét a számítógépes történelemben. A feltaláló 1931-ben született és 2011-ben hunyt el Budapesten.



## A kávézás forradalmasítója

### Illy Ferenc

Az 1892-ben Temesváron született Illy Ferenc a Nagy Háború után Triesztben telepedett le. Egy kikötői kávélerakatban dolgozva rájött a vákuumsomagolás tartósító hatására. Egészen pontosan arra, hogy fémdobozban, oxigénmentesen tárolva a kávészemek tovább megőrzik illatukat és aromájukat. 1933-ban megalapította a még ma is a családja tulajdonában működő Illycaffè céget. Két évvel később már szabadalmaztatta találmányát, az Illettát, a világ első eszpresszó kávégépet, ami egy forró gőzzel működő kávéautomata volt. Ez az eljárás az alapja a ma is világhírű olasz kávékultúrának. Illy Ferenc 1956-ban hunyt el Triesztben.



## Átlátni a falon

### Losonczi Áron

Losonczi Áron okleveles építész-mérnök 24 évesen, 2001-ben alkotta meg és azóta fejleszti a fényáteresztő betont, a Litracont. Az alapkoncepció lényege, hogy a betonba optikai szálak millióit vezetik, így egybefüggő, átlátszó falat lehet vele húzni. Ezt több multinacionális vállalat is engedély nélkül kezdte el gyártani. A feltaláló azonban bíróság előtt támadta meg ezeket a cégeket, és megnyerte a nemzetközi pereket, tehát az üvegbeton továbbra is „magyar kézen” van, Csongrádon gyártják. A termék szinte megújította az építészet és a dizájn világát. Az áttetsző fal helyet kapott a Washingtoni Építészeti Múzeum állandó gyűjteményében. Az üvegbetont a Time magazin 2004-ben az „Év találmányaként” mutatta be. Egy amerikai szerző sci-fi-t írt a Mars benépesítéséről, ebben a Litracon lett az emberek építőanyaga a bolygón.



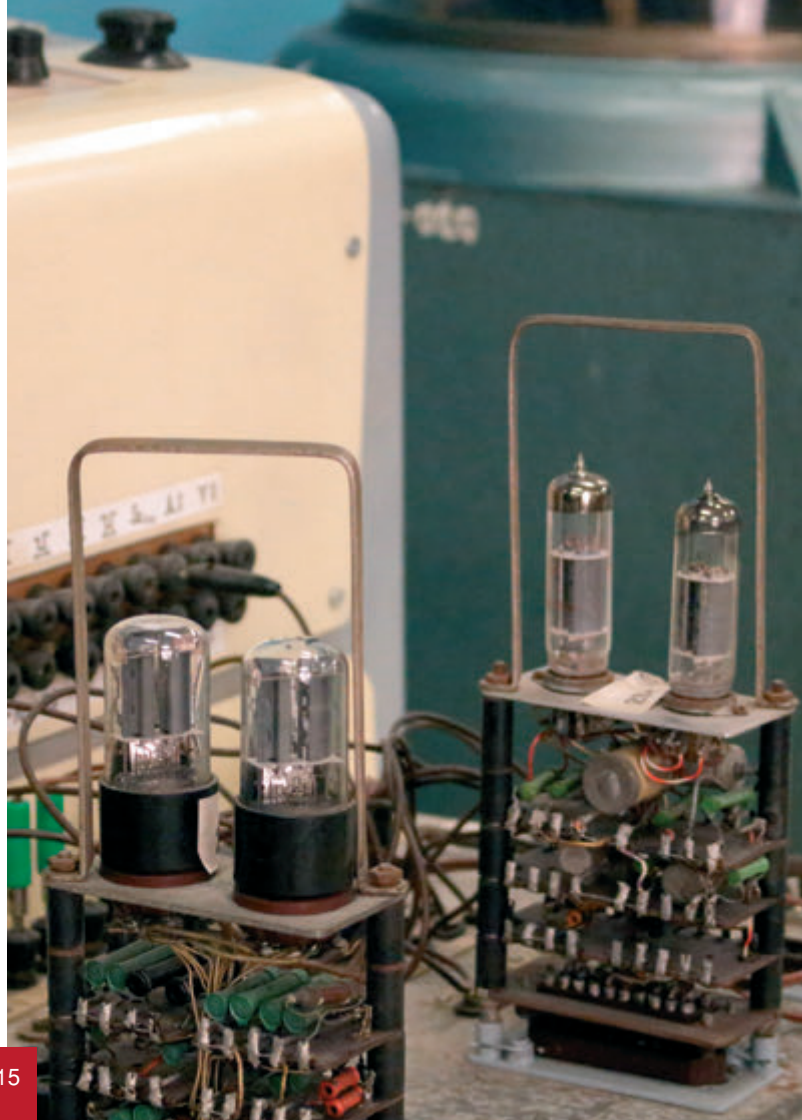


## A digitális világ megalapozója

### Neumann János

A fizikus a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumban a legendás matematikatanár, Rácz László tanítványa volt. Diplomái megszerzése után Nyugat-Európába, majd Amerikába hívták, ahol a II. világháború alatt részt vett az első atombomba megépítésével kapcsolatos titkos amerikai programban, majd beválasztották az öttagú Atomenergiái Bizottságba. 1952-től vezető szerepe volt a számítógépek logikai tervezésében. Ennek alapvető gondolatait – úgymint a kettes számrendszer alkalmazása, memória, programtárolás, utasításrendszer – Neumann-elveként ismeri a világ, és használja a mai napig szinte minden digitális eszközben. Neumann János Budapesten született 1903-ban, és az egyesült államokbeli Princetonban hunyt el 1957-ben.

Életművét a Hungarikum Bizottság 2015-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## A leghíresebb magyar Puskás Ferenc

Ha elhangzik a neve, ajtók nyílnak meg, emlékek kapnak szárnyra, mosolyra fakad a lélek, könnybe lábad a szem. Puskás Öcsi 16 évesen játszott első felnőtt meccsét a kispesti csapatban, amely a Real Madrid mellett az egyetlen klubja volt. Tizennyolc évesen mutatkozott be a magyar válogatottban, amelyben 85 mérkőzésen 84 gólt szerzett. Ezek egyike a londoni 6-3 harmadik magyar találata, a híres visszahúzó csel utáni bombája a rövid felsőbe. A 105 ezer angol szurkoló állva tapsolta meg azt a káprázatos mozdulatot, amit azóta Puskás-cselnek neveznek világszerte. Olimpiai bajnok, vb-ezüstérmes, ötszörös magyar és hatszoros spanyol bajnok, háromszoros BEK-győztes. Az 1960-as döntőn 4 gólt szerzett, ami megdönthetetlennek tűnő rekord. Emlékére 2009-ben alapította a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség az év legszebb góljáért járó FIFA Puskás-díjat, amit Cristiano Ronaldo, Neymar és Zlatan Ibrahimović is kiérdemelt már. Puskás Ferenc 1927-ben született és 2006-ban halt meg Budapesten.



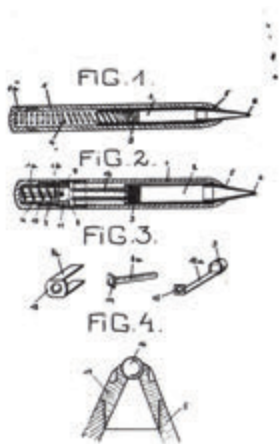
Életművét a Hungarikum Bizottság 2013-ban a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Gördülékény ügyintézés

### Bíró László

Az újságíróként dolgozó Bíró László jó megfigyelő volt. Észrevette, hogy a nyomdákban használt sűrű tinta szárazon és tisztán marad meg a papíron. Mivel ez a tinta nem volt cseppfolyós, egy kis golyót szerkesztett a toll végére. Ennek eredményeként a toll mozog a papíron, alatta a golyó forog, a tinta pedig vonalat húz. Bíró első szabadalmát 1938-ban jelentette be Magyarországon, töltőtoll néven. Ezt tökéletesítette tovább Argentínában, ahová a háború elől menekülve maga az ország elnöke hívta meg. Az új íróeszköz, a biro vagy biropen szó szerint gördülékennyé varázsolta a kézírást az egész világon, feltalálója nevét pedig még életében világhírűvé tette. Bíró László 1899-ben született Budapesten, és 1985-ben halt meg Buenos Airesben Ladislao José Biro néven.



*El nuevo útil para escribir*



*Stratopen*  
**"BIROME"**  
*Esferográfica*

**Venta en Todas las Buenas Casas del Ramo**

**DISTRIBUIDORES PARA SUDAMERICA**

**BIRO, MEYNE & BIRO**

**Alsina 632 \* U. T. 34-5075 \* Buenos Aires**

## Színesben láttatja a világot

### Goldmark Péter Károly

Zene vagy tudomány? – szólt a kérdés évtizedek óta a Goldmark családban. Az 1906-ban született Péter pesti középiskolás korában választott: fizika! Berlinben már professzora, Gábor Dénes biztatta a tehetséges diákokat, aki nem is tétlenkedett. Huszadik születésnapjára elkészítette azt a két és félszer 3,8 centiméteres képernyőt, amin sikerült elektronikusan képet fognia. Ezzel a tudással hamarosan Amerikában találta magát, ahol 1940-ben létrehozta az első színes televíziós adást. A II. világháború alatt a német radarok zavarására alkalmas készüléket fejlesztett ki. 1948-ban elkészítette a gyomor és a bélrendszer vizsgálatára alkalmas minitévét. Munkája során tökéletesítette a mikrobarázdás hanglemezt, vakok számára sztereó lemezjátékot épített, és elektronikus képfelvevő készüléket alkotott. Az Apollo–10 űrhajósaik az ő színes tévékamerái mutatták holdexpedíciójuk alatt. 1977-ben Jimmy Carter elnöktől megkapta a National Medal of Science-t, a legmagasabb amerikai tudományos kitüntetést. A tömegkommunikáció magyar származású „edisonja” autóbalesetben vesztette életét 71 éves korában.



## Tekerem, forgatom Rubik Ernő

Az akinek az édesapja feltaláló, pilóta, repülőgép-tervező és gépészmérnök, az édesanyja pedig költő, annak nem csoda, ha szárnyalnak a gondolatai. A képzelet színes világa egyesül a geometriával, a logikával és a milliméterpontos tervezéssel Rubik Ernő alkotásában, a Bűvös kockában. Ez a tenyérben elférő, gondolkodva szórakoztató csoda mindenkinek megmozgatja a fantáziáját. Az apró, finom recsegéssel kísért gyors mozdulatokkal rendet lehet tenni a káoszban, majd újra összekeverni mindent. Az 1974-ben megalkotott, majd három évvel később szabadalmaztatott játékból 1980-ban egymillió darab fogyott csak Magyarországon. A Rubik-kocka első világbajnokságát 1982-ben tartották Budapesten. A 40. évfordulót 2014-ben interaktív kiállítással ünnepelte a New York-i Liberty Science Center. A következő évben a tárlat hétéves világkörűli útra indult. Az építészmérnök, szobrász és belsőépítész feltaláló megkapta a Kossuth-díjat, a Szent István-rendet és beválasztották a Nemzet Művészei közé.



## Európa becsületének megmentése II. András kereszties hadjárata, 1217–18.

A király apjától örökölte a küldetést. III. Béla a pápának tett ígéretét 1192-ben a szent kereszt felvételére, amit azonban nem tudott teljesíteni. Mivel az előző bő száz évben a Szentföldre indított háborúk kudarcot vallottak, András számára a kereszténység becsületének helyreállítása volt már a tét. Az odautat tengeren, a visszafelé vezető szárazföldön megtevő hadsereg létszáma 10 és 20 ezer fő között lehetett. Amin Maalouf libanoni szerző korabeli arab források alapján írja: „Soha olyan fényes, rendezett, bátor és emberséges ellenség nem járt arra, mint a hatalmas és vitéz magyar király, II. András.” Dr. James Ross angol történész így fogalmaz: „Ideológiai és hadtörténeti szempontból korszakos jelentőségű volt II. András vállalkozása. Az előle menekülésre kényszerülő Melek Al-Adil szultán csapatait és a védtelenül maradt népet nem koncolta fel – mint más keresztiesek tették korábban hasonló helyzetben –, hanem kegyelmet gyakorolt.” A kereszties államok uralkodói anyai ágon rokonai voltak, akik fivérükként fogadták. Visszaúton előnyös házassági szerződéseket kötött Kis-Örményországban, Ikoniumban és a Bolgár Birodalomban. András az egyetlen uralkodó a kereszties hadjáratok történetében, aki hadával haza is tért Európába. Utódai a XX. századig viselték a „Jeruzsálemi” címet. Az izraeli Mi'ilya településen élő katolikus hitű arab törzs minden tagjának Lajos a vezetékeve. Ők magukat II. András sérülten hátramaradt keresztiesei leszármazottainak tartják.



## Ember, ló, fegyver tökéletes egysége Huszár

Azon szavaink egyike, amit a világon mindenhol ismernek. Persze nem egészen ugyanazt értik alatta, amit mi, de ez nem is baj. Vannak, akik pusztán gyors könnyűlovasságnak tartják, amely sujtásos egyenruhájában, magyar regula szerint váratlan csapást mér az ellenségre. Számunkra a huszárok egy kicsit többet jelentenek: bajuszos mesebeli alakok, akik fölkaptnak akár az Üveghegy tetejére is, hogy a hazájukért és a szerelmükért bármit megtegyenek. Köztük természetes, hogy Kukorica Jancsi János vitézzé lesz, Hány János furfangos tetteinek se szeri, se száma. Hadik András és Simonyi őbester azonban valóságos hős volt. Persze a meséknek, népdaloknak, legendáknak, regényeknek is szilárd a fundamentumuk. Ez pedig az a harcmodor, amely évezredekig sajátja volt nemzetünknek – ennek köszönhetjük, hogy őseink eljutottak a Kárpát-medencéig. A paripáján vágató katona vállát borító párduckacagányt évszázadok során felváltotta a mente, kezében az íjat szablyára cserélte. Mátyás király már huszárnak nevezi könnyűlovasságát, amely később vitézül küzdött Rákóczi alatt vagy éppen a 48-as szabadságharcban. A huszártiszt legénységének apja, papja, tanítója volt. Aki látta Sára Sándor filmjét, a 80 huszárt, az sohasem felejtí el.

A magyar huszárhagyományt a Hungarikum Bizottság 2017-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## „Nektárt csepegtetél”

### A Tokaji történelmi borvidék kultúrtája

Ez a vidék honfoglaló őseink egyik első szállásterülete, a rakamazi és a tarcali leletek féltve őrzött kincseink. A 27 település 5700 hektáron természet szőlőt, amelyből elsősorban szamorodni és aszú készül. 1612-ből származik az a regulamentum, amely 48 pontban határozta meg a szőlőtermesztés és a borkészítés tokaji szabályait. Ezek egyike pénzbüntetéssel sújtja azt, aki káromkodni merészel a tőkék között. II. Rákóczi Ferenc részben tokaji birtokainak jövedelméből állta nemzetünk majd' egy évtizedes szabadságharcát. Az 1737-es királyi leirat itt hozta létre a világ első zárt borvidékét. Ez lényegében a Zemplén vulkanikus déli lejtőit jelenti a Bodrog ölelésében. Tokajban a késő középkor óta élénk a „bor ihlette” kulturális élet. Régebben lantosok, szobrászok, festők, építészek népesítették be a környék főúri udvarait. Manapság kiállítások, előadások, borkóstolók vonzzák a helyieket és a távolabbról érkezőket. A Tokaji író tábor 1972 óta évente fogadja a művészeket. Petőfi a XIX. század közepén így írt úti leveleiben: „E városokban laknak, e hegyeken az öröm istenei, innen küldik szét a világba apostolait, a palackba zárt arany színű lángokat, hogy prédikálják a népeknek, miszerint e föld nem síralom völgye...”

A Tokaji történelmi borvidék kultúrtáját a Hungarikum Bizottság 2012-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.





## Mátyás szenvedélye A corvinák

A XV. század utolsó évtizedeiben Budán állott az ismert világ egyik legnagyobb könyvgyűjteménye, a Bibliotheca Corviniana. Ehhez csak a már akkor is évezredes Vatikáni Apostoli Könyvtár volt fogható. A király 1458-as trónra lépése után szinte azonnal elkezdte gyűjteni a korabeli könyveket, a kódexeket. Az általa rendelt vagy vásárolt műveket nevezzük corvináknak, hiszen a Hunyadi család hollós címere azonosította a példányokat. Ezeket egyedi, díszes bőrkötéssel, arany- és ezüstpántokkal, kapcsokkal borították, gyakran gyémántokkal ékesítették. Témájuk elsősorban ókori klasszikus, filozófiai és természettudományos irodalom volt, amit latin, görög és héber nyelven írtak és másoltak. Értékük akkoriban falvakban, uradalmakban volt kifejezhető, ma már szinte felbecsülhetetlen. Meghalt Mátyás, oda a könyvtár – mondhatták 1490-ben. Az akkor létező mintegy 2500 corvinát és több száz antik kéziratot utódai részben elhordták, a maradékát pedig a Budát elfoglaló törökök elrabolták. Mentségükre legyen mondva, néhányat a XIX. században visszazaadtak Magyarországnak. Ma 216 corvina ismert világszerte, ezek közül hazánkba 53 került vissza. Különböző olasz könyvtárakban 49-et tartanak nyilván, a többi osztrák, francia, német, angol, belga, török, lengyel, cseh és amerikai gyűjtemények kincse. A Bibliotheca Corviniana 2005 óta szerepel az UNESCO Világemlékezet listáján.



## Józan mámor

### A fröccs

Éz az ital nem ledönt, hanem felpezsdít, ezért nyugodtan ajánlhatjuk 18 év fölött mindkét nem bármely korosztályának. A fröccs olyan, mint a politika vagy a labdarúgás: mindenki ért hozzá, de nem feltétlenül gondolja ugyanazt róla. Ami tény: szőlőbor és szikvíz keverékéről beszélünk. Na de milyen arányú ez az elegy? Akkor most tisztázzuk örökre: mindegy! Lehet kis vagy nagy. Ház-, tömbház-, netán viceházmester. Hosszúlépés, polgármester, alpolgármester, Krúdy-fröccs, no meg az ellentéte: sóherfröccs, és még hosszan sorolható a lista. Az egyik különlegesség a harmatfröccs, amely egy teli pohár borból és a fölötte elspricelt szódából áll. A bor fajtája sincs megszabva. Alkalmas a vörös, a fehér, a rozé, a schiller, de még a must is. Na jó, aszúból azért csak nem illik! Az első feljegyzett fröccs 1842-ben Fóton készült Fáy András pincéjében. Az egyik alapanyag, a szikvíz feltalálója, Jedlik Ányos keverte barátainak az újdonságot, amit németül spriccernek hívott. A társaságban lévő Vörösmarty Mihálynak ez nem tetszett, és azonnal fröccsre változtatta az ital nevét. A csodáról így ír Fóti dal című versében:

*„Fölfelé megy borban a gyöngy:*

*Jól teszi.*

*Tőle senki e jogát el*

*Nem veszi.*

*Törjön is mind ég felé az,*

*Ami gyöngy;*

*Hadd maradjon gyáva földön*

*A göröngy.”*

A fröccsöt a Hungarikum Bizottság 2015-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.

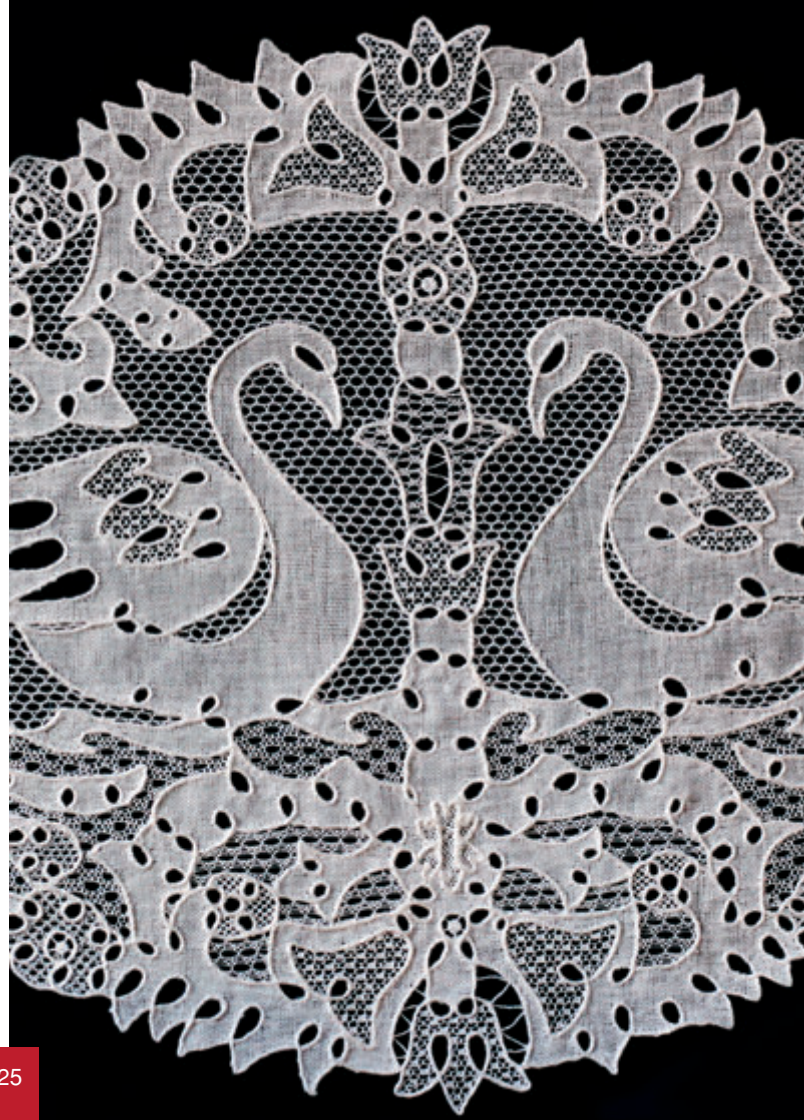


## A milliméter művészete

### A halasi csipke

Az erdélyi származású Dékány Árpádra, a kiskunhalasi gimnázium tanárára nagy hatással voltak a környékbeli subák és szűrők. 1902-ben elkezdte tanulmányozni ezek mintavilágát. Lerajzolta, majd „összedolgozta” a kor divatos szecessziós stílusával. Az eredményt megmutatta női családtagjainak, akik kijelentették, hogy ez kivarrhatatlan. A tanár úr szerencséjére akkor tért haza a városba budapesti tanulmányai után Markovits Mária, aki 1900-ban aranyérmert nyert munkáival a párizsi világiállításon. Ő kezébe vette a terveket, és azok alapján megalkotta az azóta is használatos csipkevarrási technikát. E szerint a végtelenül finom fehér lencénnával 60-féle öltésfajtát használnak. Az egy színű csipkéből árnyékolással emelik ki a mintákat és érnek el térhatást az apró tűvel dolgozó varróművészek. A motívumok a magyar mondákból, mesékből, állat- és növényvilágból valók. Már indulásakor nagy sikert aratott a halasi csipke. Roosevelt amerikai elnök Alice nevű leánya 18. születésnapjára kapott halasi csipkéből készült legyezőt. Attól kezdve protokollajándékká vált. IV. Károly magyar király koronázásakor halasi csipkéből varrt tarsolyt viselt. Később Horthy Miklós, de még Rákosi is örömmel fogadta, mint ahogy II. Erzsébet, a Bush család és a jordán királyné is őriz egy-egy remeket. II. János Pál pápa Szent István palástjának csipkeváltozatát kapta emlékül magyarországi látogatásakor.

A halasi csipkét a Hungarikum Bizottság 2014-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Manufaktúra, nem gyár

### A herendi porcelán

A város az elődök titkos receptúrájának és földrajzi adottságainak köszönheti a porcelánkultúrát. Az Északi- és a Déli-Bakony találkozásánál az 1826-os alapításkor rendelkezésre állt az a hatalmas famennyiség, ami a kaolin, földpát és kvarc elegyítéséből kialakult massa többszöri égetéséhez kellett. A ma már modern kemencében felforrósított anyagot mázba merítik, majd kézzel festik az egyedi mintázatot a műtárgyakra. A herendi porcelánra az 1851-es londoni világkiállításon figyelt fel a széles közvélemény. Viktória királynőnek annyira megtetszett, hogy egy teljes készletet rendelt magának. Az akkor használt motívumot azóta is Viktória-mintának nevezzük, népszerűsége másfél évszázada töretlen. A múlt tisztelete mellett a siker az állandó fejlesztésnek is köszönhető. Bár hatvannégymillió saját mintát és formát tart nyilván a cég múzeuma, mégis évente háromszáz újjal állnak elő a dizájnerek. Nincs olyan hagyományos vagy modern belső tér, konyha, ahová ne tudnának a herendi szakemberek anyagában, formájában és mintázatában is megfelelő porcelánt kínálni. Ma a herendi a világ legnagyobb porcelánmanufaktúrája, amit évente 70-80 ezren látogatnak meg. A remekműveket hatvan országba szállítják. Ezért a sikerért közel 800-an dolgoznak, a „porcelánbirodalom” jórészüket saját szakközépiskolájában nevelte, neveli.



A herendi porcelánt a Hungarikum Bizottság 2013-ban a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Fűben, fában, vízben orvosság

### Hévíz

A türközkék Hévízi-tó gyógyító erejét már a Pannóniába érkező rómaiak is felismerték. Ez nem csoda, hiszen a termálforrások naponta harmincötmillió liter vizet hoznak a felszínre, így a tó két és fél nap alatt megújítja önmagát. A legenda szerint a Szent Szűz fakasztotta a vizet, hogy annak ereje – dajkája könyörgésére – meggyógyítson egy béna gyermeket. A fiúcska maga a későbbi Nagy Theodosius császár volt, aki államvallássá tette a kereszténységet a birodalomban. Az ókortól fürdőkúrát és iszapfürdőt vettek itt a környéken élők. Az 1700-as évek második felétől a Festeticsek felvirágoztatták a tavat. Pezsgő főúri élet zajlott a partján; orvosi szolgálatot hoztak létre, fogadót, istállót, fürdőházat építettek. Hévíz hamarosan elegáns fürdőhellyé vált, de az egyszerű emberek is élvezhették a természet eme csodáját. A XX. század elejétől a magyar szellem megteremtette a hévízi gyógyterápiát. A 93 évet megélt dr. Moll Károly híres módszere, a súlyfürdő a világ minden tájáról vonzza a gyógyulni vágyókat. Akit masszíroztak már a meleg, gyógyító iszappal, aki ringatózott már tündérrózsák között az erdők ölelte, gőzölgő termálvízben télen, az örökre rabja marad ennek a csodás érzésnek.

A Hévízi-tavat és a tradicionális hévízi gyógyászatot a Hungarikum Bizottság 2015-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## A fájdalom csillapítója

### Kabay János

Ha a mákban benne van a morfin, akkor azt onnan valahogy ki is lehet nyerni – elmélkedett a frissen végzett gyógyszerész. Bár ezzel előtte jó száz esztendeje már hiába próbálkoztak folyamatosan híres tudósok Nyugat-Európa laboratóriumaiban, ám mi is lehetne szebb cél, mint egy ilyen talányt megoldani. Kabay János tehát különösebb gyakorlat és összeköttetések nélkül későbbi feleségével, dr. Kelp Ilonával nekilátott kísérletezni Bűdszentmihályon, Szabolcs megye csücskében. Néhány év alatt zöld máknövényből, majd szárazmák-szálból eljutott az ellenőrzött morfingyártáshoz, amivel forradalmasította az iparágat. Környékbeli gépészekkel és kovácsokkal összefogva 1927-ben megalapította az Alkaloida Vegyészeti Gyárat. A harmincas évek közepére már ott készült a világ morfintermelésének 10%-a. Ezzel az eljárással a gazdák nem veszítették el az értékes gubót, hiszen a gyárnak csak a mákszalmára volt szüksége. Tudományos és üzleti sikerei kapujában, 1939-ben egy sérvműtét utáni vérmérgezés okozta hirtelen halálát. A Kabay-módszert a szabadalmi oltalom lejáráta után a világ összes gyógyszergyára átvette, és ma is alkalmazza a fájdalomcsillapítók gyártásakor.

Kabay Jánosnak, az Alkaloida gyógyszergyár alapítójának életművét a Hungarikum Bizottság 2016-ban a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## XV. századi magyar találmány Kocs községből Kocsi

Azokban az években, amikor „Nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára”, meg kellett szervezni a gyors közlekedést a várostól Budáig oda-vissza. Ezért ezen a nagyjából 250 kilométeres útvonalon felállítottak 6 lóváltó stációt. Így a futár akár néhány óra alatt elvihette a hírt, parancsot, küldeményt az egyik fővárosból a másikba. Kocson volt az egyik ilyen állomás, ahol híres mesterek dolgoztak. Akadt munkájuk bőven. A négy keréken utazók korabeli nehéz hintókat és szekereket használtak, amelyek lassúak, kényelmetlenek és törékenyek voltak. Ezért a kerégyártók és javítók hozzáálltak a korszerűsítéshez. Megalkottak egy könnyű, kényelmes és gyors járművet, amit a származási helye után kocsinak neveznek például angolul, németül, spanyolul, olaszul, lengyelül, csehül, szerbül. Törökországban és környékén meg egyszerűen „mádzsárnak” mondják. Ehhez többfajta, rugalmas keményfát csiszoltak össze, és abból készítették az alkatrészeket. Vasalást alig használtak. Ezek a kerekek, tengelyek, csapok elnyelték a rázkódást, és sokkal tartósabbak is voltak elődeiknél. A hajtóval együtt négyen utazhattak rajta, és a poggyászuk is elfért a saroglyán. A lovakat szügyhámmal fogatolták, így az állat könnyen tudott mozogni. A kocsi azért lett sikeres, mert egyszerre volt gyors személy- és teherszállító. Néhány év alatt elterjedt egész Nyugat-Európában, Magyarországon pedig szabad közlekedést biztosított az alacsonyabb sorban élő embereknek is.



## Aki keres, az talál

### Kürt adatmentés

Amikor Kürti János 1978-ban szabadalmaztatta a mágneses adattárolók javításának technológiáját, még nem sejtette, hogy tudásával hamarosan megjárja a poklot és a mennyországot is. A tehetséges mérnök a Magyarország által megvásárolt licencek „hozományaként” bejárhatta a nyugati számítástechnikai gyárakat, és megismerhette a modern technikát. Mivel akkor a szocialista országok el voltak zárva az utánpótlástól, a világon egyedülállóan meg kellett tanulni az eszközök javítását. Erre a rendszerváltásig volt szükség, mert az akkor megnyíló határok már beengedték az alkatrészeket, és azokat a külföldre hasonlóan itt is olcsón meg lehetett venni. Az ekkor fölöslegesnek tűnő tudást újra értékessé tette egy akkor kialakuló iparág, az adatmentés. Ez ugyanis a javításon alapszik, amiben a Kürti testvérek verhetetlenek voltak. János és Sándor 1989-ben megalapította a KÜRT Információbiztonsági és Adatmentő Zrt.-t, amely a legnehezebb feladatokat is meg tudta oldani. Például 2001 szeptemberében az Ikertornyok alatt összetört és megégett maradványokból nyerték vissza az adatokat. Erről a munkáról a céget hallgatásra kötelezi az FBI-nak tett titoktartási nyilatkozat, de a CNN beszámolt a megbízatról, valamint George Pataki, New York állam akkori kormányzója és George Bush regnáló amerikai elnök is köszönetét fejezte ki a város és az ország nevében.

A KÜRT adatmentési eljárást a Hungarikum Bizottság 2014-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.

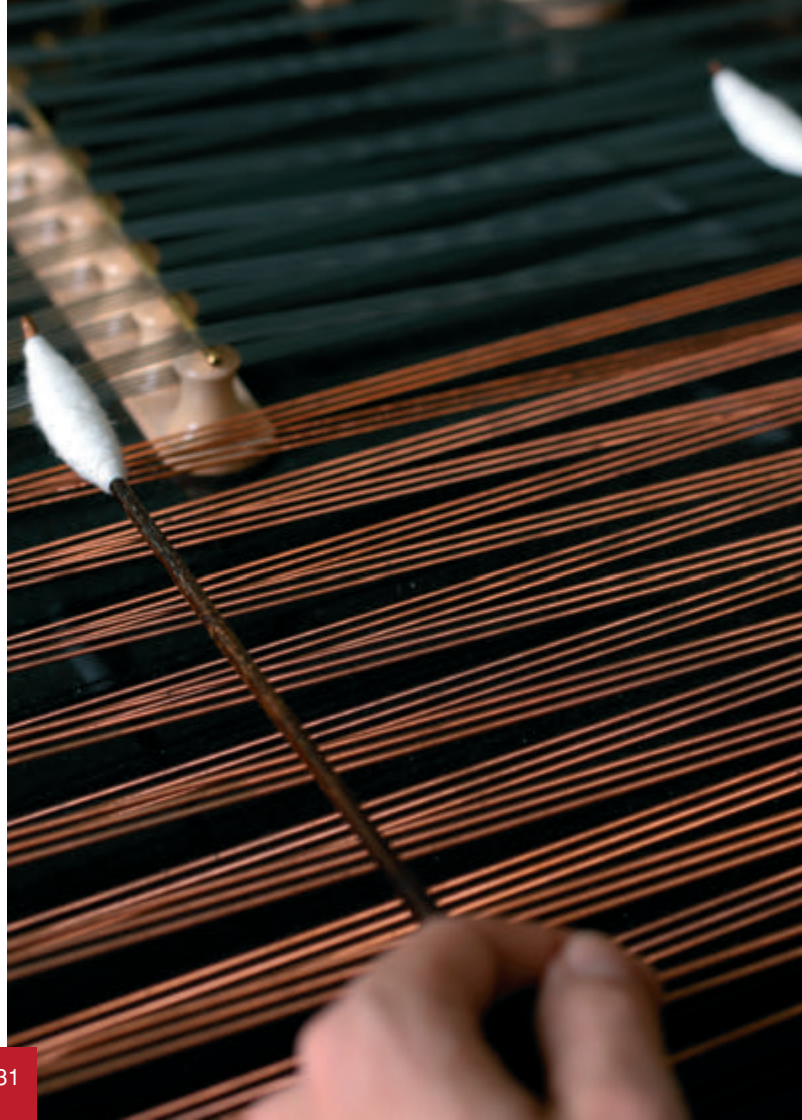




## Lelkünk hangszere A magyar cimbalom

Amikor az a két verő találkozik a húrokkal, mosolyognak az angyalok. Művészei szívből játsszák a varázslatos dallamokat. Liszt Ferenc magyar zongorának hívta a modern, pedálos hangversenycimbalmot. Megalkotóját, Schunda Vencel Józsefet pedig üdvözlölte a magyar zene örök csarnokában. Ferenc József kitüntette az alkotót, aki a századfordulóra túl volt a tízezredik elkészített cimbalmon. Az a kor a kávéházi muzsikálás időszaka volt, ma koncerteken hallhatjuk leginkább a hangszert. Erdélyben falusi cigányzenészek játszanak még „tánc alá” esküvőkön, mulatságokon, táncházakban. A cimbalom ma is kézzel készül. A mester azzal kezdi, hogy kimegy a fatelepre kiválasztani az alapanyagot. A szerszámok ugyan modernek, de a lelke olyan, mint száz éve volt. Megszólatatói között akadnak olyan kiválóságok, mint a XIX. századi klasszikus iskola virtuóza, Rácz Aladár, a közelmúlt zsenije, Ökrös Oszkár, a Cimbalom Világszövetség alapító elnöke, Herencsár Viktória, a dzsessz világába gyakran kiránduló Lukács Miklós és Balogh Kálmán, vagy utóbbi tanítványa, a fiatalokat is meghódító Tárkány-Kovács Bálint.

A Hungarikum Bizottság a magyar cimbalmot 2016-ban a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Megnyugtató biztonság

### A kuvasz

Kilenc nemzeti kutyafajtánk egyike. Mivel a pásztorkodás, terelés alakította ki őrző-védő fajtánkat, ez a nagy testű fehér állat már honfoglaló őseinkkel érkezett a Kárpát-medencébe. Erről a feltárt korabeli sírok tanúskodnak. A színe rendkívül fontos. Az éjszakai támadásoknál a sötét szőrű ragadozóktól – farkastól, medvétől, hiúztól – gazdája jól meg tudta különböztetni, így amikor védekezni kellett, nem tett kárt benne. A nagyvilág elsősorban a nyugatra terelt gulyák bátor kísérőjeként ismerte meg. A húsmarha mellett időnként a kuvaszt is eladták a pásztorok a vásárokon. Eredeti „foglalkozása” visszaszorult, de elegáns, büszke tartása, magabiztos megjelenése mára tökéletes házörzővé tette. A II. világháború végén a fosztogató, megszálló idegen katonák tömegesen lötték le a területét, portáját védő kuvaszokat, így az állomány a kipusztulás szélére sodródott. Néhány fajtatiszta egyeddel kezdődött az újratenyésztés. Az első alomból kikerülő kutyákat gyapjús kuvaszoknak hívták, mert a világhírűvé vált mestertenyésztet dr. Kovács Antal, a Gyapjűforgalmi Vállalat vezetője hozta létre. Kosztolányi így ír Hattyú kutyám című versében: „Tiltó szoborként nyúl el a küszöbre, Fajtám őrzője, bölcs, magyar kuvasz.”

A Hungarikum Bizottság a magyar pásztor- és vadászkutyafajtákat, köztük a kuvaszt 2017-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Hűséges ragaszkodás

### A puli

Kilenc nemzeti kutyafajtánk közül a legismertebb, bár az öreg pásztorok úgy tartják, van a kutya és van a puli. Intelligenciája egészen elképesztő, mintha gondolatolvasó lenne. Gazdájához hűségesen ragaszkodik, bátor és fáradhatatlan – a gyerekek legnagyobb öröme. Igazi családtag. Eredeti „szakmája” a terelés, ebbéli minőségében kísérhette végig Ázsiától a Kárpát-medencéig honfoglaló őseink jószágait. A kis testű puli jellegzetessége csavarodó, hosszú szőrzete. Általában fekete, de van közöttük fehér, barna és szürke is. A legzordabb időjárési viszonyok között is jól érzi magát, csak szabadban lehet tartani. Kiváló úszó, a nyájából elkóborolt állatot megtalálja és kitereli a mocsaras, zombékos területekről is. Hódító útját a világűrben folytathatja, hiszen a Puli nevet kapta a magyar holdjáró szonda. A Facebook feltalálója, Mark Zuckerberg egy fehér puli büszke gazdája. A Beast nevű kutyusnak saját profilja van több mint két és fél millió követővel.

A Hungarikum Bizottság a magyar pásztor- és vadászkutyafajtákat, köztük a pulit 2017-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Fehér szín, tiszta szív Magyar Pálos Rend

„Te is Magyarország, édes hazám, a pálosokkal fogsz növekedni és ugyanazokkal fogsz hanyatlani” – mondta Pázmány Péter esztergomi érsek a XVII. században. A tatárjárás pusztítása után isteni látomás indította el az alapítás útján Boldog Özsébet. 1262-ben IV. Orbán pápa jóindulattal fogadta a kanonokból lett pilisi remete tervét, amely 1308-ban kapta meg a Szentszék végleges jóváhagyását. Tormay Cécile A fehér barát című regénye szívbe markolóan tárja elénk a korszakot. A pálosok azért viseltek fehér csuhát, hogy meg lehessen különböztetni őket a kóborló remetétől. Az Anjou királyok, Zsigmond, majd a Hunyadiak alatt töretlenül fejlődött a Remete Szent Pálról elnevezett rend. A szerzeteseik száma a XV. századra megközelítette az ezret. Magyar gyökereik érezhető volt minden rezdülésükön. Mohács után a török hódítás, majd II. József feloszlató rendelete hatalmas károkat okozott a rend életében, de megtörni nem tudta. Akkor került a központ a lengyelországi Częstochowába, ahová napjainkban a magyar pálos szerzetesek vezetésével rendszeresen indulnak zarándoklatok, Botond testvér vezetésével motoros zarándoklatok is. Jelenleg a magyar alapítású szerzetesrend 73 kolostorban, a világ 17 országában, Európán kívül Afrikában, Amerikában és Ausztráliában végzi szolgálatát. Az 1934-es hazatérés, majd az 1950-es újabb betiltás után 1990-től indult virágzásnak ismét a pálos élet Magyarországon.

A Hungarikum Bizottság a Magyar Pálos Rendet 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A szilaj túlélő

### A magyar szürke marha

Pusztai látkép aligha képzelhető el nélküle. A már szinte kihalt fajtát a Hortobágyon eldugott példányokból sikerült az 1970–80-as években újratenyészteni. Nemzeti parkok taposására, trágyázására, nem őshonos fajok lelegetésére, egyszóval tájfenntartásra kezdték használni. Rendkívüli életösztön jellemzi a fajtát, ridegtartásban tölti az egész évet. A késő középkorban Európa éléskamrája volt a magyar Alföld. A hajdúk évente száz-ezerszámra terelték nyugatra a gulyákat, naponta 20-30 kilométert megtéve hónapokon keresztül úgy, hogy a hatalmas állatok nem veszítettek a súlyukból. Az „ökörút” folyómenti, füves területeken vezetett. A kísérőknek meg kellett védeniük az ezres nagyságú csordát a hosszú úton a rablók és a farkasok támadásaitól. Nürnbergben, a Mészárosok hídján 1599 óta a szürke marha életnagyságú szobra emlékeztet arra, hogy az érkező gulya az éhínségtől mentette meg a lakosságot egy tűzvész után. A marhakereskedelem a magyar gazdaság alapja volt. A marha szó ezekben az időkben vált a vagyon megtestesítőjévé. Húsa mással össze nem téveszthető, készülhet belőle sült marhapofa, ökörszályleves, gulyás, pörkölt, sonka, kolbász, szalonna, szalámi, sőt még bébitápszer is.

A Hungarikum Bizottság a magyar szürke szarvasmarhát 2015-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Gondozás, tanácsadás, bizalom A Magyar Védőnői Szolgálat

Ez az egészségügyi ellátás egyedülálló gondoskodás a világon. Stefánia főhercegnő védnöksége és gróf Apponyi Albert elnöksége alatt, 1915-ben jött létre az előd, az Országos Stefánia Szövetség az anyák és csecsemők védelmére. Erre nagy szükség volt, mert a kor népegészségügyi helyzete sürgős lépést követelt. Magas volt a csecsemőhalandóság és az anyai halálozások száma, terjedt a tbc. Heim Pál és Madzsar József alakította ki a rendszert. Megszervezték a védőnők oktatását. A célkitűzés a nemzet számbeli gyarapodása volt. Fel kellett venniük a harcot a tudatlansággal is. Már a várandósság alatt foglalkoztak a kismamákkal, ebben az időszakban a legfontosabb feladatuk az volt, hogy lehetőleg szakember vezesse le a szülést. A nővérek a családokat otthonaikban látogatták meg, ott mérték föl az egészségügyi, higiéniai viszonyokat és adtak hasznos tanácsokat. Ha nem volt elég teje az anyának, segítettek a pótlás megszervezésében, később ismertették a védőoltások fontosságát. Ma négyezer diplomás, modern technikát használó védőnő dolgozik hazánkban, munkájuk fontosságát soha, semmilyen politikai rendszer nem kérdőjelezte meg. Alig van ehhez fogható szerveződés a XX–XXI. század Magyarországon.

A Hungarikum Bizottság a Magyar Védőnői Szolgálatot 2015-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Éjjeliórból űrhajós Charles Simonyi

Volt kítől örökölnie a tudományos érdeklődést. Édesapja Simonyi Károly Kossuth-díjas fizikus. Az 1948-ban, Budapesten született Charles – akkor még Karcsi – először gimnazistaként találkozott a számítástechnikával. Éjszakai portásként egy szovjet Ural-2 elektroncsöves számítógép vezérlőtermét őrizte. Az érdeklődő diákok egy ott dolgozó mérnök megtanította a szerkezet használatára. Ez olyan sikeres volt, hogy programokat kezdett írni korabeli számítógépekhez – egyik fejlesztését az állam vásárolta meg. 1968-tól Amerikában élt és tanult: a Berkeley-n és a Stanford Egyetemen szerzett diplomát. 1981-ben Bill Gates a Microsoftnál kínált neki fejlesztői munkát. 2002-ben saját céget alapított. Jelentkezett űrturistának, így saját költségén 2007-ben és 2009-ben összesen 26 és fél napot töltött a kozmoszban. Ezzel ő lett Farkas Bertalan után a második magyar űrhajós és az első kétszeres űrturista. Második utazásakor magyarul üzent a nemzetközi űrállomás fedélzetéről. Az Ember tragédiájának 13. színéből, az űrből idézte Ádám szavait:

*„A cél voltaképp mi is?  
A cél, megszűnte a dicső csatának,  
A cél halál, az élet küzdelem,  
S az ember célja e küzdelem maga.”*



## Úgy, mint Széken A táncház módszer

A táncházban élő népzenei profik és amatőrök közösen mulatnak. Ősi kultúránk a XX–XXI. században. Bár a -70-es évek Budapestjén kezdődött minden, a gyökereket a XIX–XX. század fordulóján kell keresni. A zenei alapokat Vikár Béla, Seprődi János, majd Bartók Béla és Kodály Zoltán tette le, Molnár István pedig azt a táncvilágot gyűjtötte össze, amiből kiindulhattak az utódok. Ezek egyike, Novák Ferenc koreográfus elvitte tanítványait Székre. A mezőségi faluban olyan élő táncagyománnyal találkoztak, amit meg akartak osztani mindenkivel. Ezért 1972. május 6-án megtartották az első városi táncházat, melynek az Úgy, mint Széken címet adták. Innentől kezdve a legendás FMH-ban és a Kassák Klubban megindult a néptáncélet, majd terjedt vidéken és a mai határokon túl is. A kor szürkesége, ingerszegény, szinte kilátástalan világa közepette ez friss és életszagú esemény volt, ami vonzotta az embereket. Olyan táncosok és zenészek indították a mozgalmat, mint Timár Sándor, Sebő Ferenc, Halmos Béla, Éri Péter. 1982-ben volt az első Táncháztalálkozó, amely azóta is az év legnagyobb eseménye. Ami a Kárpát-medencében természetes, az a nyugati diaszpórában a megtartóerő. Sydney-től Londonon és Torontón át Montevideóig a világ rengeteg városában a táncház hozza össze a helyi magyarságot. A másod- és harmadgeneráció talán magyarul alig beszélő tagjai a népdal, néptánc és népzene által kötődnek hazánkhoz. Ezt az ügyet az anyaország a Kőrösi Csoma Sándor Programmal segíti.

A Hungarikum Bizottság 2012-ben a táncház módszert a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.





## Csendes éjen halkan felsír

### A tárogató

Ez a fúvós hangszer a magyar szabadság gondolatának megtestesítője. A Pallas Nagylexikon szerint „az augsburgi csatánál Lehel kürtje mellett s Zrínyi Miklós kirohanásánál is szerepelt”. Fénykora Rákóczi fejedelem idejére esett. A szabadságharc csatazajában is feltűnő, éles hangja napközben a sereget irányította, esténként pedig a tábornokok mellett szólt. A Habsburg-elnomás alatt elhallgatott a tárogató, csak a legnagyobb titokban szólalhattak meg rajta a kuruc nóták. A XIX. századra a bátrabbak egyre inkább elő merték venni nyilvánosan is. 1859-ben a Vasárnapi Újság írt a hangszerről, Fáy István gróf pedig felszólította a cigányzenészeket, hogy tanuljanak meg tárogatózni, és használják azt a zenekaraikban. 1894-ben a cimbalmot tökéletesítő Schunda Vencel József a tárogatóból is koncerthangszert konstruált, Wagner pedig Trisztán és Izolda című operájában egy dallamot tárogatóra írt. A két világháború között a Zeneakadémián is tanították. A kommunizmus korában ismét üldözte a rendszer. A terv szerint össze kellett volna gyűjteni az összes tárogatót az országban, de Kodály Zoltán tiltakozása megakadályozta ezt a kultúrbotrányt. Az 1990-es évektől a Rákóczi Tárogató Egyesület szervezésében öt évente Tárogató Világtalálkozót tartanak. Ezen külföldi zenészek is fellépnek, magyar melódiákat és hazájuk dallamait játsszák tárogátón.

A Hungarikum Bizottság a tárogatót 2014-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Magyar tudós Amerikában

### Teller Ede

„Mindazt, amit elértem, anyanyelvemnek köszönhetem” – nyilatkozta a 95 évet megélt fizikus. Bár 56 évig be sem tehetta a lábát szülőhazájába, magyarul hibátlanul beszélt. De talán ez nem is csoda, hiszen Amerikában magyar származású tudóstársaival ők voltak a „marslakók”, akik a helyiek szerint valami érthetetlen nyelven szóltak egymáshoz, és elképesztően fogott az agyuk. Teller Ede már a 30-as években kvantummechanikát tanított a George Washington Egyetemen, majd részt vett az amerikai atomprogram, a Manhattan-terv titkos munkálataiban. Nevéhez fűződik az első sikeres hidrogénbomba-kísélet. Az USA-t megóvta az atomtragédiától, mert bezáratta a később Csernobilban felrobbant erőmű elvén működő reaktorokat. Az amerikai elnököknek adott bölcs tanácsainak is köszönhető, hogy nem robbant ki fegyveres konfliktus a hidegháború évtizedében. 1990 után rendszeresen látogatott haza. Az egyik alkalommal így fogalmazott: „Újjászületett magyarnak érzem magam.” Első útján meglátogatta a Paksi Atomerőművet, ahol teljesen meg volt elégedve a látottakkal, majd kijelentette: „Nincs kétségem, hogy Magyarország számára nagyon fontos az atomenergia, de fontos az egész világnak.” 2001-ben elsőként ő kapta meg az újraalapított Magyar Corvin-lánc kitüntetését.



## A „tudós fazekas” Zsolnay porcelán és kerámia

A művészi érzékű gyáros és -48-as nemzetőr, Zsolnay Vilmos kísérletezte ki a csodálatos porcelánfajanszot és az épületek díszítésére szolgáló, fagyálló pirogránit cserepet. A család 1852-ben alapította Pécssett az üzemet, ahol elsőként használta a szivárvány színeiben pompázó eozin technikát. A Zsolnay-remekművek az 1873-as bécsi és az öt évvel későbbi párizsi világkiállításon is elsőprő sikert arattak. Az egyedi máz és a kézi festés teszi különlegessé az edényeket, dístárgyakat, szobrokat. Ezek megtervezésében, kialakításában olyan művészek vettek részt, mint Lechner Ödön, Rippl-Rónai József és Victor Vasarely. Csodálhatunk Zsolnay kerámiát a Parlament, a Mátyás-templom, az Iparművészeti Múzeum, a Földtani Intézet, a marosvásárhelyi Kultúrpalota, a szabadkai Városháza, a kassai dóm, a kolozsvári Kakasos templom és a kecskeméti Cifra palota épületén is. A századfordulón a Kárpát-medence szinte minden szecessziós házában használtak Zsolnay-terméket. A porcelángyárt 1945 után államosították. Húsz évvel később, az utódok engedélyével a gyár visszakapta a Zsolnay nevet. A rendszerváltás átalakulásait követően a márka ismét elfoglalta helyét a világban, tartva magát a családi tradícióhoz, az időtálló értékek megteremtéséhez.

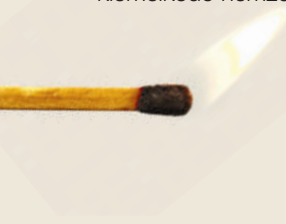
A Hungarikum Bizottság a Zsolnay porcelánt és kerámiát 2014-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## A tűzszelídítő márciusi ifjú Iryni János

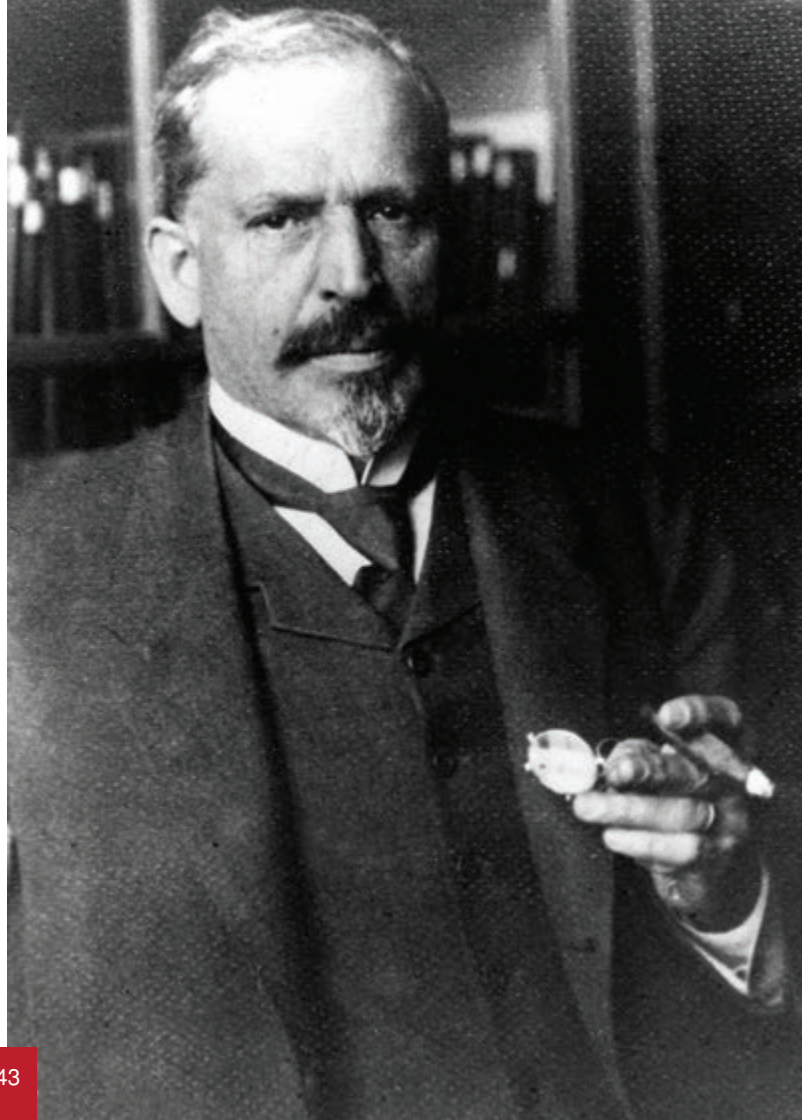
A foszforba ólom-dioxidot kell tenni és nem kálium-klorátot. Röviden így lehet összefoglalni a különbséget a „zajongásmentes” biztonsági gyufa és elődei között. Minderre persze hosszas kísérletezés és tanára hibáiból való tanulás után juthatott a 19 éves Iryni János. Találmányát 1836-ban szabadalmaztatta, majd el is adta Rómer István bécsi gyógyszer- és gyufagyárosnak. A nemesi származású fiatalember így juthatott el külföldre tanulni. Hazatérése után, 1839-ben megalapította az Első Pesti Gyújtófák Gyárát. 1848. március 15-én testvérével, Józseffel részt vett a 12 pont megírásában, a szabadságharc alatt őrnagyként szolgált a honvédseregben. Kossuth a nagyváradi lőpor- és ágyúgyár vezetését bízta rá. Az ország egyik legjobb kémikusát Világos után börtönbe vetették, ahonnan amnesztiával szabadult. Ezután a tudománnyal foglalkozott és birtokán gazdálkodott. Sokat kísérletezett a talajjal, amit gipszsel javítva védett a szikesedés ellen. Később húsz esztendőn át a debreceni István Gőzmalmot igazgatta. 1895-ben, 77 évesen halt meg Létavértesen, ahol emlékszobával és mellszoborral tiszteleg az utókor Iryni János előtt.

A Hungarikum Bizottság 2015-ben meghozott döntése alapján Iryni János munkásságát és a zajtalan és robbanásmentes gyufát kiemelkedő nemzeti értéként tartjuk számon.



## Szépen „kotyogó” motor Bánki Donát és Csonka János

A fűvókás karburátort a köznyelvben porlasztónak hívják. Ez a gépelem a benzinmotorokban a levegő-üzemanyag keverék kialakításáért felel. Bánki Donát és Csonka János a Műszaki Egyetemen találkozott először. Már diákként is együtt dolgoztak, később több szabadalmat adtak be közösen. Legismertebb találmányuk alapjaiban változtatta meg az autóipart. A karburátor gondolatát a legenda szerint egy virágáros adta mindennapi mozdulatával. A fiatal mérnökök azt a pillanatot láthatták meg, amikor a lány a vizet permetezte és nem öntötte a növényre. A kezdetben „gázosítónak” nevezett eszközt 1893-ra készítették el, ezzel biztonságossá téve a motort, ami így jól működő erőgéppé válhatott. Az első itthoni robbanómotorokat a Ganzgyár készítette. A korábbi rossz tapasztalatok miatt azonban a belügyminiszternek körrendeletben kellett biztosítania az aggódó közönséget és a községi elöljáróságokat, hogy ezektől már nem kell tartani, a tűz- és robbanásveszély nem áll fenn.



## Virágvarázslat

### A matyó népművészet

A környező bükkaljai és észak-alföldi települések a vallásuk miatt különböztették meg Mezőkövesd, Tard és Szentistván lakóit. A református környék ezen településein buzgó katolikusok éltek, akik különösen tisztelték Mátyás királyt, ezért hagyományosan sokan adták a nagy uralkodó nevét a fiaiknak. Ebből alakulhatott ki a kedves, de azért kissé csipkelődő Matyóföld elnevezés. A matyók szépség utáni vonzódása meglátszik művészetükön, különösen a hímzéseken. Ezeken rengeteg a virágmotívum, változatos a színválasztás, a szívarvány minden árnyalata feltűnik. A környezettől szándékosan is ki akartak tűnni ezekkel a külsőségekkel. A millenniumi ünnepeken ismerhette meg igazán a világ a matyó kultúrát, Budapestről és külföldről is rengetegen látogatták meg ezt a különleges magyar népcsoportot. A leghíresebb hímző a négygyermekes Kisjankó Bori volt, akit a százrósás íróasszonyként is emlegettek. Neki szó szerint a kezében volt a motívumkincs, mert ha leült rajzolni, néhány perc alatt legalább száz rózsa virult előtte a papírlapon.

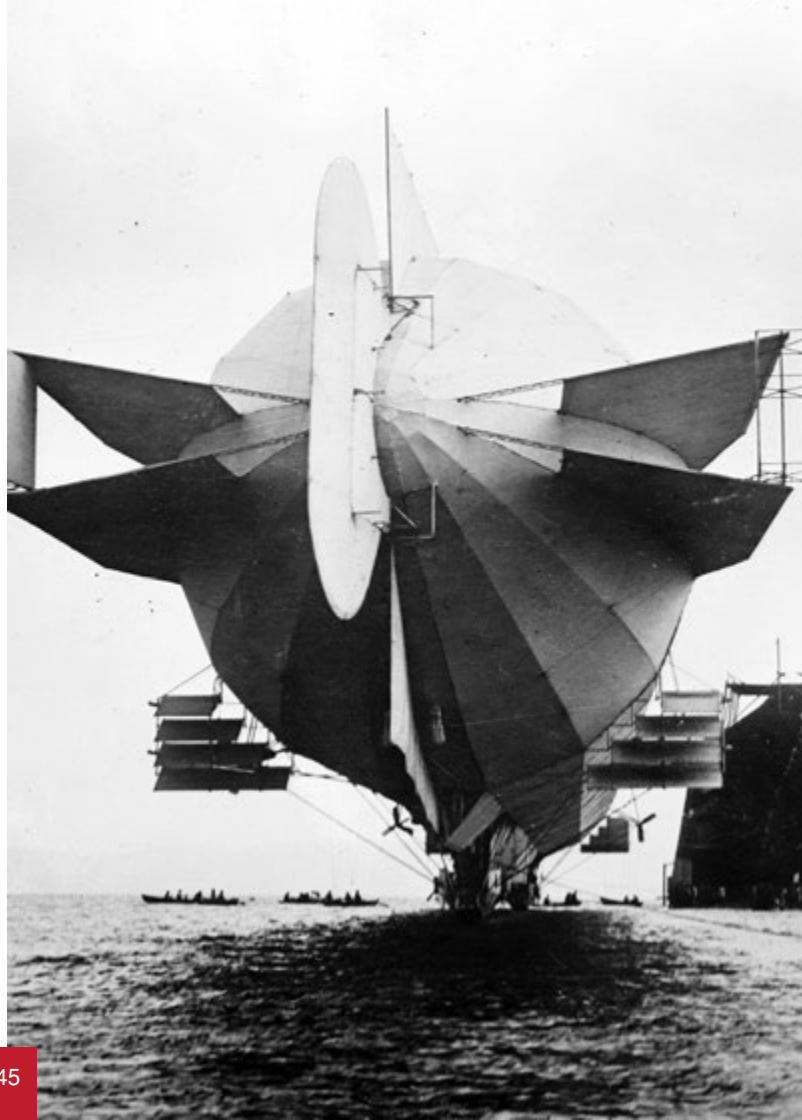
A Hungarikum Bizottság a matyó népművészetet 2013-ban a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Biztonságos lebegés

### Schwarz Dávid

Bécs: nein, Szentpétervár: nyet, Berlin: Ja! Az 1850-ben, Keszthelyen született feltaláló meg akarta újítani a kormányozható léghajó gyártását. Ezért a korábbi, sérülékeny alapanyagot, a gumírozott ballonzövetet az erősebb és megbízhatóbb vékony alumíniumlemezre kívánta cserélni. Elképzelésével hiába kopogtatott a Monarchia hadügyminisztériumánál, majd jelentkezett az orosz kormánynál, nem járt sikerrel. Mivel bizonyos volt a tervében, elment Carl Berg alumíniumgyárhoz. Ő hitt neki, és 1895-től vele dolgozott a rácsszerkezeten. A sikert Schwarz Dávid nem élhette meg, 1897 januárjában egy betegség miatt, 47 évesen meghalt. Néhány hónap múlva az első felszállás szemtanúja volt Ferdinand von Zeppelin, aki habozás nélkül megvette az özvegytől a találmányt, és azt mindjárt le is védette. Így a német katona és mérnök elkezdhette első saját léghajója építését, és Schwarz Dávid tervei nyomán 1900-ban felszállhatott az első Zeppelin.



## Kilenc olimpiai bajnoki cím Magyar vízilabda

Kemény Dénes, a világ egyetlen kétszeres címvédő, háromszoros olimpiai bajnok szövetségi kapitánya a termálvízzel magyarosítja a magyar póló titkát. Szerinte a fővárosi hőforrások adták azt az előnyt a vízilabda-kultúránknak, amit azóta sem tudott behozni a világ. Míg a kezdeti évtizedekben másutt csak a nyári hónapokban tudtak kellemes hőmérsékletű vízben edzeni, addig Budapesten a legnagyobb fagyban is 25-30 fokos gőzölgő medencében készülhettek a játékosok. A két világháború között ezért lett gyorsan népszerű és eredményes nálunk a sportág. A Halassy Olivér, Homonnai Márton, Németh János-féle első aranycsapatunk a 20-as, 30-as években szerezte sorra az Európa-bajnoki és olimpiai aranyakat Komjádi Béla irányításával. Az 50-es, 60-as években Gyarmati Dezső és Kárpáti György nyert három ötkarikás bajnoki címet. A 2000-es esztendőben Benedek Tibor, Biros Péter, Kásás Tamás, Kiss Gergely, Molnár Tamás és Szécsi Zoltán triplázott. Ők is játszottak a sporttörténelem egyik legdrámaibb eseményén, az athéni olimpia végsőig kiélezett pólódöntőjében. A magyar válogatott győzelmét közvetítő riporter, Hajdú B. István a végén így fakadt ki: „Sosem gondoltam volna, hogy 13 fürdőgatyás férfi miatt fogom elsírni magam.”

A Hungarikum Bizottság 2017-ben meghozott döntése alapján a magyar vízilabdázást kiemelkedő nemzeti értéként tartjuk számon.





## Válogatott muzsikuskok A 100 Tagú Cigányzenekar

Amikor 1985-ben távozott közülünk a primáskirály, idősebb Járóka Sándor, mérhetetlen szomorúság fogta el zenésztársait. Utolsó útjára több százan kísérték el az ország minden szegletéből, és persze könnyek között szólt a muzsika. Ezekből a dallamokból született a 100 Tagú Cigányzenekar. A következő generáció nagyjai közül Boross Lajos, Berki László és Mészáros Tivadar úgy döntött, hogy ne csak az ilyen fájdalmas alkalmakor húzzák együtt a legjobbak, ezért megalakították a Budapest Cigányzenekar Országos Kulturális Egyesületet. A meglehetősen hosszú név rövidült a zenészek ajkán egyszerűen 100 Tagú Cigányzenekarra, és később ezt szerette meg a közönség is. Itt hozták össze a vendéglátóipari egységek legjobbjait. Az első próbákon jelen volt a világhírű zongoraművész, Cziffra György, aki örökös tiszteletbeli elnöke lett az együttesnek. A műsoron azóta is népzenei feldolgozások szerepelnek Bartóktól Kodályig, átíratok Lisztől, Brahmtól, Berlioztól, Bizet-től, Strausstól Monttiig. A zseniális hangszerezők a rézfúvósokat cimbalommal váltják ki. Királyok, hercegek, politikusok és a többi külföldi csodáló és a siker ellenére Beke Farkas Nándor elnök szerint az együttes legfontosabb küldetése: megfelelni a magyar közönségnek. Ha itthon sikeres a műsor, bátran mehet a nagyvilágba.

A Hungarikum Bizottság a 100 Tagú Cigányzenekart 2014-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Az első magyar nyelvű Szentírás Vizsolyi Biblia

A XVI. század végén kegyelmi állapotban volt Vizsoly község. A török hódítás nem érte el, érezhető volt a közeli Sárospatak szellemi kisugárzása, valamint a forgalmas, Lengyelország és Oroszország felé vezető borúton feküdt. Mindezekre a kor egyház-újító mozgalmi termékeny hatással voltak. Az Újszövetséget Károli Gáspár, gönci esperes fordította, az Ószövetség szövegeinél lelkészársai is segítettek. Mindez három évig tartott. A vizsolyi műhely 1588 és 1599 között működött. A munkát a Habsburg-cenzúra engedélye nélkül végezték. Ez hatalmas kockázatot jelentett minden résztvevő számára, legyen az támogató főúr, fordító, papírt csempésző borkereskedő vagy éppen nyomdász. Végül nyolcszáz példányt sikerült kinyomtatni, ezek közül ötven-négy élte túl a történelem viharait. Huszonnyolc kötetet őriznek hazai gyűjtemények, a többi külföldi könyvtárak féltve őrzött kincse. Ez nem csoda, hiszen a Vizsolyi Biblia kézműves kiadású reneszánsz könyvritkaság. De igazi értékét mi, magyarok ismerhetjük, hiszen egyházi, irodalmi és technikatörténeti csúcsteljesítményünkről beszélünk. Ez a maga korában szamizdat kiadvány a magyar sajtószabadság első szimbólumának is tekinthető. Reményik Sándor Károli Gáspár emlékezetének című versét így zárja: „De türelmén és alázatán által Az örök isten beszél – magyarul.”

A Hungarikum Bizottság a Vizsolyi Bibliát 2015-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Szénsavat az ivóvízbe! Szikvíz

Jedlik Ányos bencés szerzetes 1800-ban, a csallóközi Szimón született. A technika és mindenféle újítás iránt fogékony fiatalember hivatásként az egyházi szolgálatot választotta, de a világ egyéb dolgai pappá szentelése után is érdekelték. Rendjének szellemiségét tartva, a buzgó imádságok mellett szorgalmasan dolgozott, kísérletezett. A szén-dioxid vízben való „elnyeletésének” technológiáját 1826-ban találta fel. Ennek egyik kulcsa a szifonfej volt, aminek révén a palackban a víz megőrizte gáztartalmát azután is, amikor kispricceltek belőle egy pohárnyit. A nagy nyomás miatt a sajátságos formájú szódásszifont azonnal meg lehet különböztetni bármilyen más üvegtől. A szikvíz jóval tovább tárolható, mint a sima víz, és talán a legfontosabb: a járványok kórokozói sem maradnak meg a szénsavban. A szódát magában is nagyszerű kortyolni, de elengedhetetlen alkotóeleme a fröccsnek, amit szintén Jedlik Ányosnak köszönhetünk. Sok nagymama szerint a szörpök úgy adják ki igazi ízvilágukat, ha szénsavas vízzel dúsítják a gyümölcs-szírtményt, de sokuk a meggybefőttet is szódavízben szokta eltenni. Áldják a feltaláló nevét a bármixerek, hiszen limonádékat, koktélokot kevernek szódával. De használják a cukrászok is, többféle édesség receptje kezdődik így: végy két deci szikvizet.

A Hungarikum Bizottság a szikvizet 2013-ban a hungarikumok sorába emelte.



## A legyőzhetetlen bajnok Magyar Zoltán

Kétszeres olimpiai aranyérmes, háromszoros világ- és Európa-bajnok, Univerziade-győztes. Háromszor az „Év sportolója” a 70-es években, tagja a Halhatatlanok Csarnokának. Nevét a mai napig minden versenyen megemlítik, pedig az 1980-as, második olimpiai bajnoki címét hozó gyakorlatával, 26 évesen befejezte versenyzői pályafutását. De amit megalkotott, az örökre ott maradt a torna világában. Az összes mai gyakorlatnak része a mestere, Vígh László által tervezett Magyar-vándor. Így a pontozók, edzők, riporterek, szurkolók napirenden tartják Magyar Zoltánt, ami nem csoda, hiszen korszakos újítás volt a kápák közé befogó, a teljes szert bejáró mozdulatsor. Mire megtanulták az ellenfelek, jöttek az újabb eredeti elemek, a Magyar-orsó és a szökkenő vándor. Ezeknek köszönhetően felnőttpályafutása alatt, 1973 és 1980 között minden világversenyt megnyert lólengésben. Kora legelegánsabb tornásza veretlenül vonult vissza. Az állatorvosként eltöltött évtizedek után, 2011-ben a Magyar Torna Szövetség elnöke lett, így a londoni olimpián már sportvezetőként lehetett részese Berki Krisztián „lovass” sikerének. Magyar Zoltán 2015 óta a Nemzet Sportolója, 2018-ban elnyerte a Prima Primissima díjat.



## Gyufatésztával gazdagítva Bajai halászlé

A legenda szerint „kalóriadúsító” szándékkal került Baján tészta a halászlébe. A környékbeli hajómalmok inasai panaszkodtak az ellátmányra, egészen pontosan arra a halászlére, amit ebédre kaptak a gazdáiktól. Erre a vízimolnár gyúratott egy kis tésztát a maradék lisztből, és avval javította fel a kosztot. A bajai halászlé rendkívül egyszerű, együtt főnek az alapanyagok. Ezek: víz, hagyma, hal, tészta, fűszerek. Baján pedig mindez megtalálható. Vízet a Dunából vagy a Sugovicából vettek, mint ahogy halat is. Úszkál arrafelé ponty, csuka, törpeharcsa, márna, dévér, kárász, keszeg, compó. Létezik pontyhalászlé is, de az ínycseck szerint minél többféle hal fő egyszerre, annál ízesebb lesz a végeredmény. A paprika házipaprika legyen! A bajaiak legnagyobb szerencséjére közel esik Kalocsa is, Szeged is. A gyufatésztát az asszonyok otthon gyúróják. Elengedhetetlen a bajai bogrács használata. Ennek széles az alja és fölfelé keskenyedik. Így a keletkező gőzök, ízek nem párolognak el hasztalan, hanem visszacsapódva gazdagítják az ételt, amit lehetőleg a szabadban, lobogó tűzön kell készíteni. Baja a halászlé fővárosa. Halfőző fesztiválja bekerült a Guinness Rekordok Könyvébe. Nyaranta a főtéren kétezer bográcsban főzik a halat.

A Hungarikum Bizottság a bajai halászlét 2015-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Honfoglaló fegyverünk A IX-XI. századi magyar íj

Ez a félelmetes harci eszköz az eurázsiai pusztai népek visszacsapó íjcsaládjába tartozik. Hossza egy-másfél méter körüli. Csak természetes anyagból készülhet, ami elsősorban fa, kiegészítve írostokkal és szarulemezekkel. Fő feladata, hogy vadászat közben vagy harci helyzetben minél messzebbre és pontosabban lőjön. Mindez az íj, a vessző és az ideg minőségétől, a harcos erejétől, tapasztalatától, valamint a ló ügyességétől is függ. Ideális körülmények között a lőtáv akár kétszáz méter is lehet. Leírásokból tudjuk, hogy a magyarok a csata elején az ellenséget lóhátról – hol közelítve, hol távolodva tőle – nyílzáporral megtizedelték, majd az így szerzett pozícióelőnyt kihasználva megsemmisítették. „A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!” – fohászokdta a legenda szerint Európa-szerte, hiszen villámgyors elődeink képesek voltak másodpercenként újra feszíteni és lőni. A Krisztus utáni 800-as, 900-as években – mai szóval élve – katonai ellenőrzés alatt tartották a magyar seregek Európát. Bizánctól Itálián és Hispánián át az Atlanti-óceánig ritka volt a méltó ellenfél. Ez a hadi fölény tette lehetővé az Árpád-féle honfoglalást és a több mint 1100 éve fennálló magyar állam megalapítását.

A Hungarikum Bizottság a IX–XI. századi magyar íjat 2015-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Apró házak a hatalmas rónaságon

### A magyar tanya

A tanyasi élet a természeti-táji adottságokhoz alkalmazkodó hagyományos létformát, különleges településszerkezeti formát, gazdálkodási tevékenységet jelent, egyedi kultúrát közvetít. A tanyasi gazdálkodás magából a természetből fakad, az ember harmóniában él a környezetével. Ezeken, a kezdetekben szállásnak nevezett helyeken a terményt tárolták, az állatokat tartották. Az állandó kintlét később alakult ki. Ez az életforma elsősorban az Alföldre jellemző. A legnagyobb tanya területtel rendelkező város Hódmezővásárhely. A Nagy Háború után a maradék ország a szellemi fejlesztést tűzte zászlajára. Így alakultak sorra a tanyasi iskolák, mezőgazdasági továbbképző- és olvasóköri, a dalárdák. Ez a hagyományos életmód a XX. század második felében ott maradt fenn, ahol a térségi ellenére megmaradt néhány hold föld a gazdák kezén. Ezek a családok a II. világháború utáni évtizedekben ellenségnek számítottak, a fejlesztésekből kimaradtak. Napjainkra – pályázatok segítségével – már egyre többen választják a tanyasi életmódot, és térnek vissza a fenntartható gazdálkodáshoz.

A Hungarikum Bizottság a magyar tanyát 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Kriptont az izzóba!

### Bródy Imre

A feltaláló jó módú polgári családba született 1891-ben Gyulán. Rokona volt Bródy Sándor író és Bródy Ernő politikus. Imre az aradi gimnáziumi évek után Budapesten matematikát és természettant tanult, majd tanári diplomát szerzett és doktorált. Sokat foglalkozott az elektromos világítással, hiszen az Edison által feltalált villanykörte közel sem volt megbízható. A szál hamar korrodált benne, a búra belülről kormolódott a tökéletlen égés miatt. Bródy 1930-ban felismerte, hogy a korábban használt nitrogén, majd argon helyett érdemesebb a gyengébb hővezető kriptonot juttatni az égőbe, így azonos fogyasztás mellett a lámpa hatékonyabban világít. Ezzel összefüggésben az izzószál hosszát és átmérőjét úgy változtatta meg, hogy a szál izzási hőmérséklete emelkedjen anélkül, hogy a fényforrás élettartama csökkenne. Találmánya az 1936-os Budapesti Ipari Vásár szenzációja volt. Itthon és külföldön is megjelent a kriptonizzó. Ehhez a levegőből kinyert nemesgázt a világ első kriptongyárában termelték, amit Ajkán épített fel az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt.





## Nemzeti színekben

### A gyulai kolbász

Az első közvágóhíd 1868-ban kezdte meg működését Gyulán. Az addig is népszerű kolbásztöltés innentől családi szokássá vált a városban. Az 1930-as években Stéberl András hentesmester elindította a nagyüzemi gyártást. Persze már akkor is kellett a cégér még a jó bornak is, a tulajdonos pedig a mai értelemben vett első marketingszakemberek egyike lehetett. Reklamáló embereket küldött olyan, kezdetben budapesti, később más városokban lévő hentesüzletekbe, ahol nem árultak gyulaiat. Néhány nap múlva ezekben a boltokban megjelentek az ő képviselői azzal, hogy tudnak szállítani a számon kért finomságból. Az iskolák mellett pedig termékmintákat osztogattatott a gyerekeknek, hogy vigyék haza a szüleiknek a kóstolót. Ezek a munkatársai pedig olyan jól végezték a dolgukat, hogy sorra érkeztek képeslapokon(!) is a megrendelések. Készítői szerint a kolbász titka az ő szeretetükben és persze a Körösök völgyét termékkennyé tevő mikroklímában van. Maga a receptúra nem titkos, még azt is elárulják, hogy bors is van benne. A helyiek az érlelés és füstölés tudományát őrzik hét pecsét alatt. A füstölő- és érlelőtermék lassan évszázados falai, illatai egyediek. Ezt a minőséget a Kárpát-medencén kívül is sokra tartják. Európa nagy részén különleges csemegeként tartják számon a piros-fehér-zöld címkével ellátott gyulai kolbászt, Hongkongban pizzafeltétként is kínálják.

A Hungarikum Bizottság a gyulai kolbászt 2013-ban a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Ahol megállt az idő, szerencsére Hollókő

A palóc falu és környéke a várral 1987 óta az UNESCO Világörökség része. Ez annak a népi építészeti egységnek köszönhető, amit évszázadok óta meg tudtak őrizni a helyiek. A házak, az utcák, a kertek szelíden olvadnak bele a természetbe. De az emberek sem lógnak ki ebből a harmóniából, sőt éppen ők teszik hitelessé a látványt. Hiszen nem múzeumban vagy skanzenben jár a látogató, hanem egy élő településen. Itt nem elhagyott díszlet a zsindeyes, fatornyos templom, hanem a Teremtővel való napi találkozás helyszíne. A falu közepén álló templom 1889-ben, közadakozásból épült. A postán régi címer hirdeti: Magyar Királyi Posta Távbeszélő Hivatal. Az utcára néző, faragott tornácos, ámbitusos porták ablakaiból bármikor kipillanthat a gazdaszony. Húsvétkor palóc ruhás legények csapatai öntözik vederből a rakott szoknyás, pántlikás lányokat. Viselete mindenkinek van. Mivel Hollókő zsákfalu, határait késve lépték át a világ újdonságai. Amikor a helyi férfiak az 1960-as években elkezdtek a környékbeli bányákban dolgozni, még a hagyományos ruhájukban mentek, és akkor látták, hogy máshol nem ilyet hordanak. Hollókő a múlt ma is létező kulturális kincse, ami felbecsülhetetlen értéké teszi a XXI. században.

A Hungarikum Bizottság Hollókő ófalut és környezetét 2012-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Erdélyi fejedelem és lengyel király Báthory István

A legsikeresebb magyar politikusok egyike. Buda 1541-es el-este, az ország három részre szakadása után az Erdélyi Fejedelemség maradt a valódi magyar állam. Báthory már az első uralkodó, János Zsigmond tanácsadója és diplomatája volt, majd kalandos módon követője lett a gyulafehérvári udvarban. Célját, Magyarország újraegyesítését egy nagy ívű terv véghezvitelével kívánta elérni. A Habsburg és török által szorongatott Erdély trónjáról indulva, ügyesen taktikázva első lépésként meg tudta szerezni a kor egyik hatalma, Lengyelország koronáját és vele a litván nagyfejedelemi címet. Ezzel újabb ellensége támadt a riválisként fellépő Rettegott Iván személyében, de erdélyi seregeivel legyőzte és 1582-ben békére kényszerítette az orosz cárt. Az országait Krakkóból tíz évig irányító humanista Báthory István máig ható tette a Vlniusi Egyetem megalapítása. Bár nem tudta teljesíteni végső küldetését, példát mutatott utódainak. „Gyermekké Magyarországon serdültél; ifjúságod Németországban és Itáliában edződött; vitézséged Lengyelországban vált ragyogóvá. Tetteidnek fényét és nagyságát az egész földkerekség csodálta” – e szavakkal búcsúztatták lengyel alattvalói. Passuth László Négy szél Erdélyben című regényében örökítette meg a korszakot, benne Báthory István személyét.



## Vendéglátás, szó szerint Gundel Károly öröksége

Franz Sacher, Cesar Ritz, Auguste Escoffier, Gundel Károly. Büszkén illeszthetjük a sorba a nagy magyar gasztronómus nevét, aki otthonról hozta tudását. Édesapja, Gundel János a XIX–XX. század fordulóján, harmincöt éven keresztül volt a Budapesti Szállodások, Vendéglősök és Korcsmárosok Ipartestületének elnöke. Az ifjú Károly Nyugat-Európában tanulta tovább a szakmát, majd a nagy lépést 1910-ben tette meg. Wampetics Ferencről bérbe vette városligeti éttermét, bejárata fölé pedig kitette a Gundel-cégtáblát. Ahogy Bartók és Kodály összegyűjtötte a magyar népdalkincset, Gundel Károly receptjeinket, ételkülönlegességeinket, ízeinket szedte csokorba, majd kezdte elkészíteni és szakácskönyvekben kiadni. Az 1939-es New York-i világkiállításon a magyar pavilon hivatalos éttermét vitte. „A Gundel-vendéglő nagyobb, jobb hírverést biztosít Budapestnek, mint egy hajórakomány turista-prospektus” – írta a The New York Times. Szívesen jártak hozzá kora művészei, például Márai Sándor, akinek felesége, Lola adta a Gundel-palacsinta receptjét. Ma a pazar berendezésű art deco étteremben a gasztronómiai csemegéken túl zenei élmény és kortárs festők kiállítása is várja a vendégeket. Az elmúlt évtizedekben megfordultak a házban a világ hírességei, köztük az angol királynő, amerikai elnökök, de kóstolhatta a Gundel főztjét II. János Pál pápa is.

A Hungarikum Bizottság Gundel Károly örökségét 2014-ben a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Elébe vágni a betegségnek

### Béres Csepp

A megszülető gondolatot a tudatlanság és az önkény tűzzel-vassal üldözte, de a mindent legyűrő akarat és a hazaszeretet végül felül tudott kerekedni. A vidéki agronómusként dolgozó Béres József kutatásai során felismerte, hogy változó környezetünkben a talajok bizonyos mikrotápanyagai elfogynak. Ha ezeket nem pótoljuk a természetben, akkor ez a hiány végighalad a táplálkozási láncon és megjelenhet az emberben, mint betegség. Ezt a pótlást végzi el az a szer, amit az 1970-es években alkotott. Eredményeit publikálta, és miután az állatkísérletek igazolták a cseppek pozitív hatását, saját magán is kipróbálta ötvenszeres dózisban. Látva mások reménytelen helyzetét, elkezdte – akkor még illegálisan – alkalmazni saját családjában, majd a hozzá forduló embereken. A pártirányítás alatt álló tudományos világ azonban nem nézte jó szemmel, hogy egy szabolcsi mezőgazdász beleüssé az orrát a magas orvosi ügyekbe. Így Béres Józsefet letartóztatták és perbe fogták, de ellenállt a fenyegetéseknek és a felajánlott nyugati útlevélnék is. Maradt, és sikerre vitte az ügyét. A Béres Csepp valójában népegészségügyi szer. A gyógyításban is jelentős szerepe van, de legfontosabb feladata a megelőzés.

A Hungarikum Bizottság a Béres Cseppet 2013-ban a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Megszakította a tévéműsort Farkas Bertalan űrhajós

Nincs olyan ember Magyarországon, aki ne hallotta volna a nevét. A Gyulaházán született Farkas Bertalant 95 vadászpilóta közül választották ki. Harmincegy évesen, 1980. május 26-án, magyar idő szerint 20 óra 20 perckor startolt Bajkonurból a Szojuz-36 űrhajó fedélzetén. Erről a TASSZ és az MTI közös hírben tájékoztatta a világot. A Magyar Televízió adását megszakítva számolt be az első hazai űrprogram kezdetéről. A Szaljut-6 űrállomáson eltöltött egy hét alatt fizikai és biológiai kísérleteket hajtott végre. Ezek során elsőként használta a magyar fejlesztésű Pille sugárdózismérőt, aminek újabb változatai azóta is szolgálnak a Nemzetközi űrállomáson. Magyarország fölött kétszer haladt el, ekkor fényképeket készített a Balatonról és a Tiszáról. Az expedíció június 3-án ért földet Kazahsztán területén. Farkas Bertalan sikeres küldetése után megkapta a legmagasabb magyar és szovjet kitüntetések, és azóta is részt vesz az űrkutatás népszerűsítésében az egész világon. A Nemzetközi űrhajós Szövetség 25 alapítójának egyike. A szovjetek az indulás előtt babonából le akarták vágni a bajuszát, de nyírségi kozmonautánk ezt nem hagyta, legfeljebb egy kis kurtitást engedélyezett parancsnokának, Valerij Kubaszovnak. Farkas Bertalan utazásával a magyar nemzet hetedikként lépett a világűrbe.



## Ünnepeink asztalára

### A hízott liba

A lúd népünk kedves szárnyasa, hizlalása régi hagyományunk. Erejét a májában raktározza. Vándorló rokonai a nagy út előtt alaposan felkészülnek: annyit esznek, amennyit csak tudnak, így bírják Afrikáig. Amikor az előnevelt kislibák megnőnek, átkerülnek a tömőházakba, ahol nagy rosttartalmú táplálékot, jellemzően kukoricát kapnak. A tömés a tartók szerint nem okoz fájdalmat az állatoknak. Ezt az alapján állítják, hogy a liba megjegyzi a tömőjét, csak tőle fogadja el az ételt. Ez egy kisüzemi, családi tevékenység, ami komoly szakértelmet kíván. A gazdának az az érdeke, hogy a jószág jól érezze magát, szépen gyarapodjon, ezt pedig kínzással aligha lehet elérni. A ludak anatómiája alkalmassá teszi őket a tömésre, mert hatalmas, akár tuskés uszonyú halakat is képesek lenyelni a természetben. De nem csak a máját szeretjük, a húsa is csemege. A hízott libacomb fejedelmi lakoma, külön gasztronómiai kategória. Saját zsírában sül, ettől lesz puha, omlós és nagyon finom. Alig kell fűszerezni. Jelenleg a világ hízottlibamáj-termelésének 60-70%-át Magyarország adja. Ez mezőgazdaságunk egyik legmagasabban jegyzett exportcikke, elit éttermek gasztronómiai különlegessége. A tejben áztatott, fokhagymával spékelt, hájában sült libamáj fejedelmi ínycseng.

A Hungarikum Bizottság a hízott libából előállított termékeket 2013-ban a Hungarikumok Gyűjteményébe emelte.



## Fáradhatatlan őrünk

### Komondor

Kilenc nemzeti kutyafajtánk egyike. Ez a fehér óriás évezredek óta védi értékeinket. Már a honfoglalók állatait is vigyázta a hosszú úton és ma is velünk él. Feladatát kiválóan végzi, minden képessége adott hozzá. Impozáns megjelenése, 70–80 centis marmagassága, 50–60 kilós súlya, hatalmas, dús szőrzete messziről üzeni: ő az úr a környéken. Kiválóan túri a szélsőséges időjárást, és még csak házra sincs szüksége ehhez. Elég neki egy fedett hely, ahol árnyékot lel, és nem ázik meg. Napközben szívesen heverészik, akár lustának is tűnhet, de minden rezdülést érzékel, és ha kell, cselekszik. Éjszaka viszont mozgásban van, akár a legnagyobb területet is képes személyesen felügyelni. Pontosan ismeri birtoka határait kerítés nélkül is, ezért a régiek „mezszyekutyának” is nevezték. Petőfi Sándor az alföldi tájat el sem tudta képzelni komondor látványa nélkül, így ír erről A Kiskunság című versében:

*„Nagy sokára egy-egy tanya tűnedez fel, boglyák és kazalok,  
Rajtok varju károg, itt-ott egy mogorva komondor csavarog,  
Tenger szántóföldek terjednek szertesztét, rajtok áldott búza,  
Lefelé hajlanak, kalászaikat a nehéz mag lehúzza.”*

A Hungarikum Bizottság a magyar pásztor- és vadászkutyafajtákat, köztük a komondort 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.





## Színes világ a föld alatti sötétben

### Az Aggteleki-karszt barlangjai

Ez a hely már az ősembernek is védelmet nyújtott. A mai értelemben vett turisták a XVIII. század közepe óta látogatják. Csodálatnivalója bőven akad, hiszen egy helyen figyelhető meg a karsztosodás folyamatának összes szakasza, képződménye. A mérsékelt égöv föld alatti látványosságokban leggazdagabb barlangjának tartják a 25 kilométeres Baradlát a szakemberek. Ennek vannak lezárt és feltáratlan szakaszai is, ma a közönség hét kilométert járhat be szabadon. A Retek-ág 9 kilométeres extrém szakaszának csak barlangász vezetővel lehet nekivágni. Ez hétórás túra, nadrágon csúszással, vízben gázolással. Színes világ fogadja a kivilágított termekben az érdeklődőket, a kémiai folyamatok a fehértől a mélyvörösig festik meg a kőzeteket. Ez a védelem alatt álló világ több mint ötszáz állatfajnak ad otthont. Ezek többsége alig látható méretű, de a sziklákról lelógó denevéreket a jó szemű barlangász észreveheti. A kulturális élményre vágóak akár zenét is hallgathatnak a legnagyobb üregekben, a Koncertteremben és az Őriások termében. A légúti és allergiás betegeknek gyógyulást kínál a Béke és a Baradla, de az örök életre szóló igent is gyakran visszhangozzák a cseppkövek, a barlangi esküvő időpontját legalább egy évvel korábban kell lefoglalni.

A Hungarikum Bizottság az Aggteleki-karszt barlangjait 2012-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Honfoglalás, befejezve A pozsonyi csata (907)

A X. század elején a Keleti Frank Birodalom nem nézte jó szemmel a Kárpát-medencében megerősödő magyar uralmat. A korábbi évtizedekből már jól ismerhette ezt a katonai erőt, hiszen az egymással szembekerülő urai többször hívtak magyar törzseket segítségül belharcaikban. Joggal tarthattak attól, hogy örökre elveszítik ellenőrzésüket az egykori római, majd frank terület fölött. Ezért a bajor évkönyvek szerint pusztító, végleges csapást kívántak mérni a magyarságra, így Nyugat-Európa szinte teljes haderejét mozgósították. Kilencszázhet júliusának első napjaiban a Duna vonalán indultak ellenségük megsemmisítésére. Egy sereg hajókon haladt, két másik pedig a folyó partjain. Árpád nagyfejedelem felkészült a védekezésre. Három napig tartó harcban a támadó egységeket külön-külön győzte le, levágva a teljes vezérkart és számtalan harcoló egyházi méltóságot. Lajos királyt Passauba menekítették. Ezzel a diadallal véglegessé vált az Enns folyónál a nyugati gyeplő, amit idegen had legközelebb 120 évvel később, 1030-ban lépett át, akkor is kudarcot vallva. Több forrás 907-re teszi Árpád halálát. Mivel fiai közül a legkisebb, Zolta követte apját a trónon, feltételezhető, hogy a három idősebb fivér, Tarhos, Üllő, Jutas és ő maga is a csatában, a házáért adta életét.



## Gondos édesanyák mindenható csodaszere **Alföldi kamillavirágzat**

A gyógynövények hatékonyságát a talaj minősége, a csapadék mennyisége és a napsütéses órák száma alakítja. Az Alföldön ezek a körülmények olyan kedvezőek a kamilla számára, hogy kiemelkedő minőséget ér el. Ezt arrafelé ősidők óta tudják, a XVI. század óta papírjuk is van róla. A széles közvélemény 1911-ben bizonyosodhatott meg felőle, mert a Brüsszeli Világkiállításon aranyérmét nyert az alföldi kamilla. A német piac jóval magasabb árat ad ezért a növényért, mint a más tájakról származóért. A minőség egyik feltétele a gondos kézi begyűjtés és válogatás. Kamillafésűkkel járnak a szedők azokat a foltokat a szikes talajon, ahol más növény meg sem terem. Zsákokban viszik a virágzatot az átvételi pontokra, ahol rögzítik a származási helyet és onnantól végig követhető a kamilla útja egészen a vásárlóig. A másik követelmény a kimagasló bisabololtartalom, ami a gyógyászatban és a kozmetikai iparban meghatározza egy termék besorolását. Kamillát gyűjteni és termesztani is lehet, de a csúcsmínőséget a Hortobágy környéki megyékben lehet elérni, ahol ez a munka rengeteg embernek jelent kiegészítő jövedelmet.

A Hungarikum Bizottság az alföldi kamillavirágzatot 2015-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A törökök félik, a világ kortyolja Egri bikavér

A város és környéke büszke lehet borára. Összegyűjtötte benne, amit meg akar mutatni magából. Mindenből a legjobb került bele, a házassítás tökéletesen sikerült. A bikavér szabályzata előírja, hogy legalább háromféle, az egri borvidéken termett, védett eredetű száraz vörös szőlő borából kell készíteni, és ezek között legnagyobb arányban a kékfrankosnak kell lennie. Az elnevezés az egri vár 1552-es ostromához fűződik. A legenda szerint a leghevesebb harcok idején Dobó István várkapitány bort osztott a falakon küzdő védőknek. A katonák a csata hevében hordóból, kupából, sisakból, 'tán még a tenyerükből is próbáltak kortyolni, így a vörös lé szerteszét folyt a szakállukon. A babonás törökök erre azt hitték, hogy a magyarok a bika vérét isszák és ettől legyőzhetetlenek. A termőhely különleges, Magyarország egyik legismertebb történelmi borvidéke. Az Alföld melege, a Bükkalja klímája és talaja remek szőlőt terem, ahol évezredek hagyománya van a borkultúrának.

A XIX. század közepe óta nevezik bikavérnek a testes egri vörösbort, amit néhány évtizeddel később Grőber Jenő borász indított el hódító útjára. Ma az egri pincészetek az ország jelentős termelői, tulajdonosai közül 2018-ig Thummerer Vilmos, Gál Tibor, Vincze Béla és Lőrincz György érdemelte ki az „Év borásza” címet.

A Hungarikum Bizottság az Egri bikavért 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Kenyérből rózsa

### Árpád-házi Szent Erzsébet

A magyarság legismertebb szentje. A katolikus világban mindenhol van róla elnevezett templom és kórház. Személye azt üzeni: a magyarok adnak, ápolnak, gyógyítanak. A ciszterci szerzetes, Heisterbachi Caesarius így ír a magyar királynőről: „A tiszteletre méltó és Isten előtt oly kedves Erzsébet előkelő nemzetségből származott, s e világ ködében úgy ragyogott föl, mint a hajnalcsillag.” II. András harmadik gyermeke mindössze 24 évet élt, de e rövid földi pálya is elég volt számára ahhoz, hogy örök példává váljon. Erzsébet türingiai Lajos felesége lett. Új családjában – férjét kivéve – rosszállással nézték jótékony, adakozó természetét. A legenda szerint amikor kötényében éppen kenyeret vitt a szegényeknek, sógora kérdésére azt válaszolta, hogy rózsák vannak nála. Isten nem hagyta cserben kiválasztottját, és az akadékoskodó rokon követelésére a széthúzott kötényben valóban virágok voltak. Szinte példátlan gyorsasággal, halála után négy esztendővel, 1235-ben avatta szentté IX. Gergely pápa. Földi maradványai a marburgi Szent Erzsébet-templomban nyugszanak. Faragott szarkofágja és páratlan szépségű, drágakövekkel ékesített arany ereklyetartója mellett friss rózsák és piros-fehér-zöld szalagos koszorúk jelzik nemzetünk örök halálját.



## Magyar kardvívósport A penge matematikusai

Radnóti László, a Magyar Rádió sportriportere nevezte így ezeket a zseniális vívókat, és ez egy cseppet sem túlzás. Az olimpiákon 1908-tól 1964-ig (1920 kivételével, amikor a Nagy Háború vesztes országait kizárták a Játékokról) minden alkalommal magyar győztese volt az egyéni versenynek, és két kivétellel a csapataranyat is megnyertük. Legeredményesebb olimpikonjaink ebből a fegyvernemből kerültek ki, Gerevich Aladár hét-, Kovács Pál és Kárpáti Rudolf hatszoros bajnok. 2016-ig összesen 24-szer hangzott el a magyar Himnusz kardozóink tiszteletére az ötkarikás játékokon. Az 1988-as, szovjetek elleni legendás győzelmet vagy Szabó Bence barcelonai sikerét már sokan élőben követhették, de Szilágyi Áron londoni és riói diadalára a legfiatalabbak is emlékezhetnek. Összesen 36 honfitársunk lépett az olimpiai dobogó legmagasabb fokára kardozóként. E káprázatos adatsor mögött igazi férfiakat, modern kori lovagokat találunk, akik számára a becsület, a bajtársiasság és a hazaszeretet megkérdőjelezhetetlen erény. Ők fegyverüket nem a másik megsemmisítésére, hanem szellemi és fizikai képességeik kifejezésére használják. Kovács Pálról írták, de szinte mindegyik klasszikusunkra igaz: „Taktikája elsősorban a tempóra épül. Jellegzetes észvívása a rendkívül megbízható és precíz technikájára alapozódik. Győzelmét mestervágással teszi biztossá.”



## Az első médiacézár

### Pulitzer József

Makón született 1847-ben. Mindenáron katona szeretett volna lenni, de az osztrák és a brit-indiai hadsereg, valamint a francia idegenlégió is eltanácsolta gyenge testi állapota miatt. Végül a Hamburgban toborzó amerikaiak felvették, így 17 évesen részt vett északi oldalon a polgárháborúban. 1867-ben leszerelték, és St. Louis-ban keresett munkát. A német nyelvű Westliche Post napilap szerződtette riporternek. Ügyes üzletember lévén hamarosan megvette a lapot, sőt a város másik újságja, a St. Louis Dispatch is az övé lett. Ezután a kettőt egyesítve adta ki St. Louis Post-Dispatch néven, ami azóta is megjelenik. A következő lépésként lecsapott a veszteséges New York Worldre, és az ország legjelentősebb hírlapjává tette. Módszere egyszerű volt: alacsony áron szenzációhajhász, bulvár híreket dolgozott fel. Később értékes témákat is hozott. Megjelentetett tényfeltáró riportokat, amelyek a kisemberek sorsával, valódi társadalmi gondokkal foglalkoztak. Szintén telitalálat volt 1895-ben az első képregénysorozat közlése. Hatvannégy éves korában halt meg, és végakarátának megfelelően 1917-től adják át a világ egyik legjelentősebb sajtóelismerését, a Pulitzer-díjat.



## Ha roppan, az az igazi! A debreceni páros kolbász

Igazi energiabomba. Talán az első streetfood. A vásárolók reggel belakmároztak belőle, és az egész napi fárasztó munka mellett kibírták vele estig. A XVIII. század végén említik először, hogy a debreceni pecsenyesütőknél a sülték mellett megjelent a bélbe töltött kolbász. Először marhahúsból és vesehájból készült. Az 1800-as évek közepére már többféle töltelékét használtak. Volt tisztán marhahús, marhahús és mangalica keveréke, a zsidó kereskedők igényeinek megfelelően pedig 70% marhahúsból és 30% bányahúsból összeállított kóser debreceni páros is. Ezek a történelmileg kialakult receptúrák mind eredeti debreceni párosnak számítanak. Tilos a töltelék darálni, pépesíteni, később azonosíthatatlan anyagokat belekeverni. A vastagsága három, a hossza 13 centi. A fűszerezése titkos. Rendkívül fontos a tartós bél, hiszen a debreceni párosnak sütve-főzve egyben kell maradnia, hogy aztán amikor villával megszúrják, roppanjon. Ezért ajánlatos partedit viselni az asztalnál a debreceni páros fogyasztásakor. Ezt a csemegét eleinte csak kamarába tömörült civis asszonyok mérhették a debreceni sokadalomban. Ők szorgosan töltötték-mérték-töltötték-mérték, majd sütötték vagy főzték igény szerint. Azért adták kettesével a debrecenit, hogy ha esetleg a nagy sietségben az egyik kisebbre sikeredett, a másik meg nagyobbra, akkor párban kiegyenlítették egymást, így az eladó és a vevő is elégedett lehetett nemcsak a minőséggel, hanem a mennyiséggel is.

A Hungarikum Bizottság a debreceni páros kolbászt 2015-ben a hungarikumok sorába emelte.





## A magyar muzsika bölcsője Liszt Ferenc Zeneakadémia

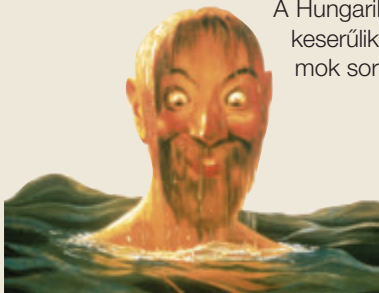
Az Országos Magyar Királyi Zeneakadémia 1875. november 15-én öt tanárral és 38 növendékkel kezdte meg működését. Az elnök Liszt Ferenc, az igazgató Erkel Ferenc volt. A kor meghatározó oktatója Koessler János, aki 1882-től megszakítással 1925-ig tanította a zeneszerzést. Róla írta Csáth Géza: „Még soha zene-pedagógus ennyi kiváló tanítványt nem nevelt.” Diákja volt Bartók Béla, Dohnányi Ernő, Huszka Jenő, Jacobi Viktor, Kálmán Imre, Kodály Zoltán, Weiner Leó. Többük később tanított is az alma materben. A mai épület egy pazar pompájú palota. Giergl Kálmán és Korb Flóris munkája 1904 és 1907 között épült. A Zsolnay cég készítette a padló- és falburkolatokat, Róth Miksa az üvegablakokat. A belső terek antik, reneszánsz és szecessziós stílusjegyeket hordoznak. Körösfői-Kriesch Aladár festette A művészetek forrása című kompozíciót és a földszinti előcsarnok két freskóját. A Liszt Ferenc nevét 1925 óta viselő és ma már egyetemként működő Zeneakadémián azóta is világhírű művészek tanulnak és tanítanak. Így Cziffra György, Eisemann Mihály, Fischer Annie, Gregor József, Gulyás Dénes, Hubay Jenő, Bárdos Lajos, Farkas Ferenc, Gyurkovics Mária, Kocsis Zoltán, Lehotka Gábor, Marton Éva, Melis György, Szokolay Sándor, Perényi Miklós, Ránki Dezső, Sass Sylvia, Solti György, Vujicsics Tihámér. A 2013-ban felújított Zeneakadémia Nagyterme a világ legjelentősebb koncerthelyeinek egyike.



## Doktor Zwack, das ist ein Unicum

A legenda szerint II. József császár, a kalapos király kiáltott fel e szavakkal, amikor belekörtözt az udvari orvosa, a Zwack család ősnének gyógyfőzetébe. A gyomorbajtól szenvedő uralkodó általában nem volt kegyes a magyarokhoz, de ezzel a mondattal elindított egy márkát, ami több mint kétszáz esztendeje messzi földre viszi nemzetünk jóhírét. Néhány évtizedig megmaradt házi készítményként, majd 1840-ben Pesten elkezdték gyártani. Az Unicum 1883-ban kapott védoltalmat. Az emberek mint emésztést segítő szert fogyasztották, erre utal a kereszt a jellegzetes gömbpalackon. A titkos receptúra minden bizonnyal tartalmaz gyógynövényeket, amelyeket doktor Zwack annak idején alkoholba áztatott, hogy érvényesüljenek a hatóanyagai és a likőr tartós maradjon. Az ital rendkívül sikeres lett, hamar átlépte a Monarchia határait, és a világ minden tájára eljutott. Míg a Nagy Háború csapásait kiheverte a gyár, a kommunizmussal már nem bírta. Az 1948-as államosítás után a család külföldre menekítette az igazi Unicumot. A Magyar Likőripari Vállalat továbbra is gyártotta a saját Unicumát, de nem az eredeti eljárás szerint. 1989-ben visszatérhetett Zwack Péter, akkor helyreállt a rend, és azóta már csak az eredeti Unicum készül a Soroksári úti gyárban.

A Hungarikum Bizottság az Unicum keserűlikőrt 2015-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A végtelen puszta

### Hortobágy

A nagy eurázsiai sztyeppe legnyugatibb egybefüggő része. Itt még lehet úgy élni, ahogy azt őseink tették. A hatalmas rónaság növénynek, állatnak, embernek tökéletes hely. Az Alföld szülötte, Szabolcska Mihály Hortobágyon című versét e sorokkal kezdi:

*„Be szép vagy, be szép vagy      Úgy szeretem benned  
Édes Hortobágyom,                      Az egyenességet,  
Nincs teneked párod                    Fölötted lebegő  
Hetedhét országom,                    Örök csendességed,  
– Sehol a világon.                        – Komoly büszkeséged.”*

Ha megáll a mai vándor egy gémeskút mellett szétnézve, a távolban vízben dagonyázó bivalyokat, kérődző gulyákat, poroszkáló méneseket vagy éppen legelő juhokat láthat, de elsősorban a nyugalom, a békesség és az időtlenség érzése vesz rajta erőt. Részévé válik a tájnak. Az emberi kéz a mának dolgozik, munkája mulandó. Ki tudja, hol állt az eltűnt évezredekben egy-egy tanya, merre folyt csatorna, honnan hová vezetett út? Amit a természet jóváhagyott, az megmaradt, amiről lemondott, annak nyoma veszett. Csak a távoli délibáb és a végtelen síkság múlhatatlan.

A Hortobágyi Nemzeti Park 1999-ben került fel az UNESCO Világörökségi Listájára, majd a 2012-es hungarikum törvény értelmében a Hungarikum Bizottság a hungarikumok sorába emelte.



## Helyből felszállni

### Asbóth Oszkár

1891-ben született az Arad megyei Pankotán. Fiatalon saját motorkerékpárjából átalakított, kezdetleges repülőt épített, majd a Nagy Háború alatt kezdett el foglalkozni a helikopter gondolatával. Gépészként a Monarchia hadseregében bekapcsolódott a légcsavarok fejlesztésébe. Együtt dolgozott Kármán Tóddal a megfigyelő léghajókat felváltó, helyből felemelkedő szerkezeten, de a háborús vereség akkor véget vetett a munkának. Asbóth azonban folytatta, és több mint tízéves kísérletezés után, 1928-ra elkészítette merev légcsavaros, 120 lóerős prototípusát, az első AH modellt. Ez kilencheseres motorjával szélcsendes időben függőlegesen is fel tudott szállni. Visszaemlékezései szerint a négy elkészült géppel összesen 95 felszállást hajtott végre, ezek során 30–50 méteres magasságot ért el. Az angol Légügyi Minisztérium 1938-ban 875 fontért megvásárolta tőle szélmalom-repülőgépének elővételi jogát. A Fédération Aéronautique Internationale Paris 1954-ben a Paul Tissandier Diplomával tüntette ki. Asbóth Oszkár 1960-ban halt meg Budapesten.



## Édes tengerünk Balaton

Időnként könnyekkel küszködő embereket látni a Tihanyi Bencés Apátság mellvédjénél. Ők nem külföldi turisták – persze nekik is tetszik a táj –, hanem magyarok, akik a Balatont csodálják. A látvány lélegzetelállító. Északra, az öböl fölött a Balaton-felvidék, a tövében Füred. Keletre ellátni az acélkék hullámokon ringó vitorlák fölött Akarattyáig. Délen az Aranypart és az Ezüstpart a komp másik állomásával Szántódon. Nyugatra pedig a végtelen, vörös-lő víztükör, ahogy eltűnik benne az utolsó napsugár. A magyar tenger káprázatával számunkra semmi sem vetekedhet. Mindig hozzá vágyunk, itthon vagyunk a partján. S hogy mit gondolt a tórol Gárdonyi Géza? Íme a Balaton című verse:

*Csakhogy újra látlak, égnek ezüst tükre,  
égnek ezüst tükre, szép csöndes Balaton!  
Arcát a hold benned elmélázva nézi,  
s csillagos fátyolát átvonja Tihanyon.*

*Leülök egy kőre s elmerengek hosszan  
az éjjeli csendben az alvó fa alatt.  
Nem is vagyok tán itt, csupán csak álmodom:  
Balatont álmodom s melléje magamat.*

Ave Pelső!



## Biztonság a világűrben

### Pille mérőműszer

A Pille egy doziméter, azaz sugázmérő, amit a KFKI Atomenergia Kutatóintézet tervezett és készített. Különböző változatai már többször jártak a kozmoszban. Nevéből is sejthető kis mérete, súlya és elenyésző energiaigénye miatt különösen alkalmas a világűrbeli használatra. A Pillét Farkas Bertalan vitte magával először az űrbe 1980-ban. Továbbfejlesztett változataival sikeresen mértek a Szaljut-7-en, a Mir űrállomáson és az amerikai űrrepülőgépeken is. A Nemzetközi Űrállomás amerikai és orosz részlegének szolgálati berendezése, amellyel rendszeresen ellenőrzik az űrhajósokat érő káros sugárzást. A berendezéssel Charles Simonyi, magyar űrturista is végzett kísérleteket 2007 áprilisában. A legújabb Pille kiolvasót 2018-ban Szergej Prokopjev orosz űrhajós kapcsolta be. A 40 esztendeje kezdődött kaland még néhány évig biztosan folytatódik, hiszen az oroszok közölték: a Pille rendszert a Nemzetközi Űrállomás üzemidejének végéig, vagyis legalább 2024-ig használni kívánják.



## A Nagyságos Fejedelem

### II. Rákóczi Ferenc

Aligha van olyan magyarlakta település a Kárpát-medencében, ahol ne lenne Rákócziról elnevezett utca vagy tér. Személye egyet jelent a szabadsággal és a hazaszeretettel. Mint a korabeli Európa egyik leggazdagabb főura, választhatta volna a könnyed, gondtalan életet. Itáliai és francia nemes kisasszonyok versengtek a kegyeiért. De akinek közvetlen felmenői között találjuk a Zrínyiket, Frangepánokat, Báthorykat, Lorántffykat, akinek a nevelőapja Thököly Imre, őt magát meg Rákóczinak hívják, csak a nemzet ügyét szolgálhatta. Gyermekként élte át, ahogy édesanyja, Zrínyi Ilona bő két esztendőn át védi Munkács várát a Habsburg-csapatok ostromgyűrűjében. Életre szóló lecke volt számára. Utána hiába választották el családjától és nevelték a császári udvar parancsára, amint tehetette, Magyarország függetlenségének lehetőségét kereste. 1703-ban a szabadságharc élére állt, zászlaját közel 8 évig tartotta magasba hűséges kurucjai támogatásával. A szatmári békében Bécs teljes kegyelmet ígért számára, de ezt Rákóczi nem fogadta el, és élete hátralévő közel negyed évszázadát száműzetésben töltötte. Hamvainak 1906-os hazahozatala és Kassán való újratemetése országos esemény volt. Alakja művészeink kedvelt témája: emléket Mátyóki Ádám portréja, Pásztor János lovas szobra az Országház előtt és Herczeg Ferenc Pro Libertate! című regénye is méltóképpen őrzi.



## Mániákus terelő

### A pumi

A kilenc nemzeti kutyafajtánk egyike, terelőpásztor. Gyors, örökmozgó, intelligens állat. Ősei a juhászok mellett éltek évszázadok óta. Ha szokatlan dolgot tapasztal, azonnal ugatással jelez. Erre a hangoskodásra szüksége van, mert kis termetű, könnyű jószág. Nem vad, nem kell félni tőle, de ha birkákat, szárnyasokat lát, azokat azonnal elkezdi terelni. A pumit hívják a magyar terriernek is. Korábban gyakran a nyájjal együtt a kutyát is eladták, így a merinói juhokkal hozzánk érkező nyugati terelők és a puli keresztezéséből alakult ki a fajta. Fekete, fehér, szürke és fakó változatai vannak. A gyerekek igazi pajtása, mert rövid, göndörödő szőre, előrebicsakló füle, érdeklődő tekintete imádni való küllemet ad neki. Ma elsősorban sportkutyaként tartják, tanulékonyasága páratlan. Az ügyességi, kutyás nevén agility versenyek biztos győztese. Magyarországon kívül Észak-Európában, elsősorban Finnországban népszerű, mert kedvelik arrafelé a fajtára jellemző természetközeli tulajdonságokat. De ami miatt igazán szeretik és a legnagyobb boldogságot okozza gazdájának, az a hűsége. Mint a kalandos sorsú Bogács, Galamb Máté számadó juhász kutyája Fekete István regényében.

A Hungarikum Bizottság a magyar pásztor- és vadászkutyafajtákat, köztük a pumit 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.





## Az első 100 év királya

### Kubala László

Az FC Barcelona 1999-es centenáriuma megkérdezte szurkolóit, hogy ki volt a klub addigi legjobb labdarúgója. Az első ötben végzett Sztotkov, Romario, Cruyff és Maradona, de a győztes Kubala László lett. Kétféle méteres szobra 2009 óta a Camp Nou stadion központi helyén áll. Az alkotás azt a pillanatot ragadja meg, amikor az erőteljes duzzadó Kubala éppen lövésre lendíti jobb lábát. A ma 98 772 férőhelyes lelátó bővítésére azért volt szükség az ötvenes években, mert a szurkolótábor megduplázódott. Ennek oka honfitársunk pazar játéka volt. Kalandos úton jutott el a sikerig. 1927-ben született Budapesten, és már gyerekként együtt focizott Puskás Ferencel. A katonai behívó elől Pozsonyba menekült, ahol a Slovan játékosa lett, és hat mérkőzésen szerepelt a csehszlovák válogatottban. Az ottani behívó elől visszatért Magyarországra, és 1948-ban 3 meccsen felhúzhatta a magyar címeres mezt. A kommunista hatalomátvétel után Olaszországba emigrált, és ottani magyarokból Hungária néven csapatot verbuvált, amely legyőzte a Barcelonát, az Espanyolt és a vb-re készülő spanyol válogatottat is. Ezután szerződött a Barca, amelynek színeiben tíz év alatt 329 mérkőzésen 256 gólt szerzett, 4-szeres bajnok, 5-szörös kupagyőztes és 19-szeres spanyol válogatott lett. 1969-től 1980-ig Spanyolország szövetségi kapitánya volt, majd a barcelonai olimpián az ő irányításával nyert aranyérmet a hazai csapat. Kubala László 2002-ben, 74 éves korában, Barcelonában hunyt el.



## Ahol kétszer kél a Nap Torockó

Nehéz megállapítani, hogy itt megállt az idő vagy csak lassabban múlik, mint máshol. Persze az idő fogalma is sajtóságon át értendő Torockón, hiszen a Székelykő bércének rajzolata miatt nyáron hajnalonta kétszer virrad fel a nap. Ezek után természetesen, hogy a település arculata és népe is különleges. Egy tűzvész utáni újjáépítés eredményeként megmaradt egységes, falusi építészete. Gyönyörű fehér házak, nagy ablakok, zöld zsalugáterek, fakerítések, nagy kapuk, a piac közepén emelkedő, fallal körbevett, méltóságteljes unitárius templom. Torockó az egyetlen színmagyar helység az erdélyi Fehér megyében. A gondosan megőrzött, régi szépségében pompázó Torockó megélhetést teremt, ami meg tudja tartani a lakóit. Ők pedig különlegesen. Róluk írta Jókai Mór Egy az isten című szívbemarkoló, egyben lélekemelően gyönyörű regényét. A mű utolsó sorai így szólnak: „A torockói nép munkáján áldás van. Házaikban örvendező, elégedett nép, aki tanul, fárad, gyönyörködik, előrehalad, békében él, világosságot terjeszt, embert megsegít, Istent imád, hazát szeret, nemzetet gyarapít – s ez az a történet, aminek nincs vége; ne is legyen vége!”

1999-ben Torockó Europa Nostra díjat kapott kulturális öröksége megőrzéséért.

A Hungarikum Bizottság Torockó épített örökségét 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Családi cégből világmárka

### Az Ilcsi kozmetikumok

Minden a nagyszülői házban kezdődött. Molnár Dánielné, Ilcsi néni az 1920–30-as években a nyári szüneteket vidéken töltötte. Ott aztán füvesasszony nagymamája keze alatt mindent megtanulhatott. Később otthon kezdett kísérletezni a már jól ismert zöldségekkel, gyümölcsökkel és más növényekkel. Így az ismerősök gondjára-bajára szó szerint gyógyírt tudott adni. Mivel kozmetikumokhoz az ötvenes-hatvanas években szinte lehetetlen volt hozzájutni, a belvárosi kozmetikusok csapatostul kezdtek hozzá fordulni, hogy ugyan kaphatnának-e azokból a házi készítésű csodaszerekből, amelyek meggyógyítják a gyulladt, aknés, zsíros, allergiás, irritált, fáradt bőrfelületet. Ilcsi néni pedig belevetette magát a munkába, és vagy százféle növény hatóanyagait felhasználva ún. problémamegoldó szereket készített. Alapelve, hogy minden bőrbetegségre van természetes megoldás. A növényeket maga termelte vagy erdőn-mezőn gyűjtötte. Az Ilcsi cégnek ma már húszhektáros saját bioültetvénye van, így nemcsak a kivonatot, hanem a növény minden hatóanyagát felhasználja. Ez a minőség garanciája. A manufaktúra saját receptúrák alapján készíti a világ minden táján keresett termékeit. A nemzetközi piacon a márkanév Ilike, angolul „ejtve” I like.

A Hungarikum Bizottság az Ilcsi Szépítő Fűvek natúrkozmetikai termékeit 2014-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Keletre, Magna Hungáriába Julianus barát

A nagy magyar orientalisták elődje, aki az őshazát kereste. Az Ázsiában maradt magyarokról szóló regék és krónikák, de legfőképpen Ottó barát beszámolója alapján indult el először 1235-ben. Szerzetestársa néhány évvel korábban kelt útra ugyanazzal a céllal. A Fekete-tenger északi partvidékén eljutott a Kaukázusig, de ott megbetegedett és kénytelen volt hazatérni, majd néhány nappal később meghalt. De még be tudott számolni az arra járó magyarokkal való találkozásáról, akik elmondták neki, hogy merre élnek a többiek. A frissen trónra lépett IV. Béla minden támogatást megadott Julianus útjához, mert kapcsolatba akart kerülni több száz éve elveszettnek hitt honfitársainkkal. A négytagú csapatból ketten félútról visszafordultak, majd a barát harmadik társa meghalt a hatalmas sivatag átszelése közben. Julianus végül eljutott a Volgáig, annak partján északnak haladva megtalálta és még meg is értette az ott élő magyarokat. Ekkor hallott a készülő mongol támadásról, amiről másfél éves utazása végén hírt hozott a királynak. Kodolányi János Julianus barát című regénye nemcsak a XIII. századba röpti vissza az olvasót, de a párbeszédekben a kor archaikus nyelvezetét használva mutatja be a történetben a Győrnek született szerzetes lenyűgöző életét.



## Víz, hegy, puszta Fertő kultúrtáj

Az ember és a táj harmonikus együttélése ragadja meg a látogatót ezen a vidéken. Sarródon a Kócsagvár Látogatóközpont organikus épületrendszere a csatornák övezte kis erdő mélyén mintha ősidők óta állna. Az Esterházy-kastély ligete és ősparkja kiemeli az épület pompáját. A kőfejtő tátongó bejárata akár az ősember barlangját is rejthetné. A Fertő nádasa mögött, a balfi dombok között a gulyás szürke marhákat terel. A háttérben pedig mindenhol halk, békés kerékpárosok tekernek a bicikliúton. Mindez a legnyugatibb sztyeppítő körül, az Alpokalja és a Kisalföld találkozásánál. Víz, hegy, puszta néhány lépésen, néhány tekerésen belül. Ez a földrajzi környezet páratlan élővilágot teremt. A költöző madarak kedvenc pihenőhelye, ezért százával szegeződnek a vízre és az égre a turisták távcsövei a nagy vonulások idején. A nádas életét vezetett csónaktúrákon figyelheti meg a közönség. A környék lakói is hozzá tették mindehhez a magukét az elmúlt évezredek alatt. A tó menti falvak, kastélyok, a halászat, az állattartás, a szőlészet-borászat, a színházi és zenekultúra, a gasztronómia, a helyi ünnepek és szokások a természeti környezettel együtt formálják egyedivé ezt a világot.

A Fertő kultúrtáj 2001-ben került az UNESCO Világörökségi Listájára, így a 2012-es törvény értelmében a Hungarikum Bizottság a hungarikumok sorába emelte.



## Amerikai álmom

### Galamb József

Csodálatos pályát futott be ez az 1881-ben, hétgyermekes parasztszaládban született mérnök, feltaláló. Apja korai halála miatt tanulmányait bátyja támogatta. Szülővárosában, Makón, majd Szegeden és Budapesten képezte magát: az Állami Felsőipari Iskolában kiemelkedő tudású tanároktól szerezte meg műszaki műveltségét. 1901-ben Pólában, a haditengerészetnél volt katona, ahol Horthy Miklós is felfigyelt a tehetséges fiatalemberre. Leszerelése után megkapta a Magyar Automobil Rt. háromszáz koronás ösztöndíját, amiből Németországban autó- és hajógyárakban tanult és dolgozott. Amikor megtudta, hogy 1904-ben St. Louis-ban autó-világkiállítás lesz, kivándorolt Amerikába. 1905-ben Detroitban Henry Ford ajánlott Galamb Józsefnek műszaki rajzoló állást, de hamarosan a gyár főmérnöke lett. Túlnyomórészt az ő tervei alapján készült a híres T-modell, a világ első futószalagon gyártott autója. Húsz év alatt több

mint 15 milliót adtak el belőle, még napjainkban is számon tartanak belőle 100 ezer működő darabot. Az ő találmánya a bolygóműves sebességváltó és a levehető hengerfejű motor. Galamb József tervezte a ma is használt Ford-emblémát. Főnöke annyira elégedett volt vele, hogy 75 ezer dollár volt a fizetése, annyi, mint az amerikai elnöknek.



## Csodálatos tévedés

### Dobostorta

A legenda szerint a cukrászinas véletlenül porcukrot hintett a vajba só helyett. A mester, Dobos József nem restellte megkóstolni az elegyet, és mivel finomnak találta, addig kísérletezett vele, míg megalkotta belőle a könnyű, csokoládépiskótás, karamelltetejű dobostortát. Ez forradalmi újdonságnak számított 1884-ben, mert addig súlyos, főzöttkrém-alapú, emeletes, díszes édességcsodákat készítettek. A következő évben az Első Budapesti Országos Általános Kiállításon maga az uralkodói pár, Erzsébet és Ferenc József is elégedetten ízlelgette a dobostortát, és ez elindította európai karrierjét. Jégtömbök és különleges csomagolás védte a távoli nagyvárosokba indított szállítmányokat, amelyek a Kecskeméti utcai műhelyben készültek. A receptet egészen 1906-ig féltve őrizte a névadó, aki a sok gyenge utánzat láttán átadta a titkot a Fővárosi Cukrász és Mézeskalácsos Ipartestületnek és visszavonult. Ezután a tagok szabadon készíthették az eredeti dobostortát, aminek 2017 óta miniszteri rendelet alapján a Magyar Élelmiszerkönyv határozza meg az összetételét és alakját. E szerint „kör alakú torta, amelyben öt egyenlő vastagságú doboslap között doboskrém található. A dobostorta tetejét az aranybarnára karamellizált cukorral készített dobosdettó alkotja.”

A Hungarikum Bizottság a dobostortát 2019-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Érted zúg a harang Nándorfehérvár, 1456

Konstantinápoly 1453-as eleste után eluralkodott a rettegés a keresztény világban. Az észak felé induló oszmán seregekkel szemben hazánk maradt Európa védelmezője. A templomokban, kolostorokban a magyarok sikeréért imádkoztak. Ezért válhatott a világtörténelem egyik legnagyobb híró győzelmévé a Duna és a Száva összefolyásánál a nándorfehérvári diadal. A várat Szilágyi Mihály védte, aki váratlan kitörésével a csata sorsát eldöntötte. A felmentő sereggel sógora, Hunyadi János érkezett, akiről a balkáni népek hősi eposzokat zengenek. A kereszteteket Kapisztrán János, itáliai ferences szerzetes vezette, aki meggyóntatta a halálos beteg Hunyadiat, majd feladta neki az utolsó kenetet. Néhány héttel később maga is a táborban dúló pestis áldozata lett. A falon küzdő katona, Dugovics Titusz legendás tettéről így számolt be a kortárs történetíró, Antonio Bonfini: „Mivel sehogy sem tudta megakadályozni, hogy a toronyra kitűzze a jelvényt, átnyalábolta a törököt, és a magasból a mélybe leugorva magával rántotta.” Wágner Sándor Dugovics Titusz önfeláldozása című festménye a Magyar Nemzeti Galériában látható. A túlerővel szembeni káprázatos győzelem a művészeknek azóta is népszerű témája. Emléke világszerte freskókon, képeken, kódexekben, irodalmi és zeneművekben él tovább. A pápai hálaadás, a déli harangszó pedig naponta emlékezteti a kereszténységet az 1456-os diadalra.





## Imádság a nemzetért A Pannonhalmi Bencés Főapátság

A monostort 996-ban emelték. Minden bizonnyal ez az egyetlen olyan épület a Kárpát-medencében, amelyben azóta folyamatosan van élet. Rendszerint fejlődik, egy hanyatló bő évszázadot leszámítva, amikor is a török elleni háborúk idején végvárként szolgáltak a szent falak. Az elmúlt bő ezer esztendőben a „ház” azt a funkciót töltötte be, amit alapítója, Géza nagyfejedelem, majd utóda, Szent István király szánt neki. Ez pedig nem más, mint hogy a szerzetesek – rendjük szellemisége jegyében – napi munkájuk mellett az ország jólétéért és épségéért imádkozzanak. Ezek a fohászok a mai napig elhangzanak. Pannonhalma a középkorban a Magyar Királyság hiteles helye volt, ahol a tudós barátok okleveleket állítottak ki. A főapátság iskolákat alapított, egyházi szolgálatot lát el. Könyvtára több mint 300 ezer kötetet őriz, ezzel a világ legnagyobb Benedek-rendi könyvgyűjteménye. Épületegyüttese, képtára, kincstára, gyógynövény- és borászati kultúrája hazánk kiemelkedő értékévé teszi, de legnagyobb erővel mégis szellemi kisugárzása szolgálja a magyar nemzetet.

Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete 1996-ban került az UNESCO Világörökségi Listájára, így a 2012-es törvény értelmében a Hungarikum Bizottság a hungarikumok sorába emelte.



## Erdély aranykora

### Bethlen Gábor

„Az önálló Erdélynek több fejedelme volt, mint évtizede [...] mikor azonban különleges hangsúllyal ejtjük ki, hogy «a fejedelem», minden erdélyi egyre, Bethlen Gáborra gondol” – írta Makkai László történész.

A XVI–XVII. század fordulóján, a három részre szakított Magyar Királyság idején Erdély volt a magyar állam. A Habsburg és a török szorításában, „két pogány közt” telt gyermekkor, elődei seregeiben fiatalon harcolt mindkettő ellen, egy hazáért. Báthory Zsigmond kíséretében a diplomácia boszorkánykonyháját is megismerhette Prágában, amikor Rudolf császárral tárgyalt az erdélyi küldöttség. Részt vett a Bocskai-féle szabadságharcban, majd elképesztően szövevényes politikai szálakat mozgatva, de mindig Erdély függetlenségét szem előtt tartva 1613-ban a kolozsvári országgyűlés fejedelemmé választotta. Uralkodásának 13 esztendejét az utókor Erdély aranykorának nevezi. Észérveken alapuló belső rend, biztos állami jövedelmek, ez alapján erős hadsereg és stabil külpolitika jellemezte reneszánsz udvarát Gyulafehérvárott, ahová a kor európai hatalmai nagykövetet delegáltak.

Móricz Zsigmond, az Erdély-trilógia szerzője így tűnődik főszeplőjéről: „Nemzeti hőst kerestem, akiről regényt lehet írni, valakit, aki evvel a néppel nagyot tudott alkotni... Így állapottam meg Bethlen Gábornál, akiben rögtön sok rokonszenves vonást leltem: árva gyerek, maga csinálta ember, s ízig-vérig magyar minden célkitűzésben.” Tetteit, személyiségét tudományos és szépirodalmi művek, festmények, metszetek és szobrok sokasága örökíti meg, nevét intézmények viselik, arcképét naponta láthatjuk a kétezerforintos bankjegyen.



GABRIEL BETHLEN D. G. PRINCEPS TRANS.  
SYLVANIE. PART. REGNI HVNGARIE. DOMINVS  
ET SICVLORVM COMES, ETC.

## A múlt átélhető

### A Kassai-féle lovasíjászat

A Somogy megyei Kaposmérőn, a 15 hektáros Kassai-völgyben fekete bivalyok, mangalicák, rackajuhok, lovak és más jószágok legelésznek. Az őshonos magyar állatok szabadtartásban élnek a területen, ahol van erdő, mező, patak, istállók, jurta, fedeles lovarda, versenypálya, lovagterem, műhelyek, organikus épületek. Ez a szülőhelye a mai lovasíjászatnak, amit 1988 óta gyakorol Kassai Lajos és csapata. Az alapítót érdekelte őseink legendás íja. Tanulmányozta, majd napjaink anyagainak a felhasználásával megalkotta modern változatát. A fegyvert már lóháton próbálta ki, és a szorgalmas gyakorlásból kialakult egy rendszer és egy pálya. Ezt látva mások is kedvet kaptak hozzá, így elindulhatott egy magyar sportág, ami akár az olimpia kapuján is kopogtathat. A versenyen egy 99 méteres pályán kell vágatató lóról 20 másodperc alatt előre, oldalra és hátrafordulva eltalálni a céltáblákat. Ember, állat és fegyver csodálatos összhangjára van szükség a sikerhez. 2016-ban Kaszás Géza Lovasíjász című filmje az év egyik legnagyobb sikere volt a mozikban. Kassai Lajos kulturális misszióját a világon egyre több helyen ismerik, Kanadától a Távol-Keletig meghonosították a sportágot, amelynek évek óta a világbajnokságát is megrendezik. Kassai Lajos Kínában ünnepelt sztár, Hollywoodban a lovasíjász jelenetek szakértőjeként és betanítójaként számítanak rá. A 2017-es Nagy fal című szuperprodukcióban a főszereplőt, Matt Damont segítette tanácsaival.

A Hungarikum Bizottság a Kassai-féle lovasíjász módszert 2013-ban a hungarikumok sorába emelte.



## A magyar konyha büszkesége

### Kalocsai paprika

Őshazája a Kalocsai járás. Ez valamikor a Duna árterülete volt, így a talaj tökéletes a termelésre, emellett a rengeteg napsütés is érleli a növényt. A ma édesnemes paprika korábban csípős volt, és áztatással fosztották meg az erejétől. A 30-as években egy véletlen segítette a nemesítőket a mai, édes változathoz. A magja gazdag olajban, ez adja a tökéletes, mély, vörösesbarnás színét, bársonyos állagát és különleges ízvilágát. Korábban palántáról nevelték, de a századelőn alapított kutatóintézetben a 70-es években sikerült olyan magokat előállítani, amelyeket – fagyűrők lévén – el lehet vetni a földeken. A serkenő hajtás szép fehér virágba borul, a zöld száron piros termést hoz. Ezért is nevezik a legmagyarabb növénynek a paprikát. Szüret idején, szeptembertől a házak tornácainak díszei lettek a száradó füzérek, amiket az asszonyok éneklés közben ügyesen vágtak és kötözték. Ezeket ma is látni még egy-egy portán, de a paprika nagy részét már gépekkel szárítják, majd a paprikamalmokban őrlik. A külföldön élő magyarok gyakori kívánsága hazulról, mint ahogy a hozzánk látogató turisták praktikus vásárfiája Magyarországról a kalocsai paprika. Mezőgazdaságunk egyik legkeresettebb terméke, világhírű séfek használják, az üzletek különleges csemegéje. De elsősorban a hazai konyha alapanyaga ez a fűszer, gulyás, pörkölt, halászlé nem készülhet nélküle.

A Hungarikum Bizottság a Kalocsai fűszerpaprika-őrleményt 2014-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A magányos festő

### Csontváry Kosztka Tivadar

Amikor Párizsban kiállították a képeit, Picasso a záróra után egymagában hosszasan nézte még a tárlatot. Mikor végre kijött, így szólt: „Nem is tudtam, hogy rajtam kívül más nagy festője is volt századunknak.” Pedig Csonstváry élete nem a művészet felé indult. A Sáros vármegyei Kisszebenben született 1853-ban. Folytatva apja hivatását, gyógyszerész lett. Huszonhét évesen egy recept hátuljára lerajzolta a patikával szemben álló ökrös-szekeret. Főnöke meglátta, és felkiáltott: „Hisz maga festőnek született!” De ekkor maga Csonstváry is égi szózatot hallott: „Te leszel a világ legnagyobb napút festője. Nagyobb Raffaelnél.” Ekkor Rómába utazott, hogy tanulmányozza a klasszikusokat. De nem az volt az ő világa. Idegen szellemet és nem a valóságot tükröző, természettől elűtő festészetnek látta a Vatikán kincseit. Negyvenegy éves koráig dolgozott még gyógyszerészként, hogy később festő lehessen. Bejárta és megfestette a Mediterráneumot, a Balkánt és Magyarországot. A libanoni cédrus, az ókori romok vagy a tátrai táj felejthetetlen témái. Aszkétaként, csak a festésnek élt. Pilinszky János szerint: „Csonstváry művésze – a megnyilvánult világhoz hasonlóan – nyílt titok: Színei élénkek, de valójában belülről izzanak, egy megjelölhetetlen, lokalizálhatatlan fényforrástól: az ártatlan mindentudás napjától, a lélek erejétől.”

A Tanácsköztársaság mindenét elvette, nyomorúságos körülmények között halt meg 1919-ben. Örökösei vászonáron, kocsisoknak akarták eladni a képeit, amelyeket Gerlőczy Gedeon építész mentett meg az utókornak. Művei nagy része ma Pécsen és a Nemzeti Galériában látható.



## Intelligens házőrző

### A mudi

Talán a legkevésbé ismert terelőkutyanék. Spiccek lehettek az ősei, a fajta 200-300 éve alakult ki. A XX. század elejéig szinte csak pásztorok tartották, a 30-as évek óta törzskönyvezik. Leginkább gulyákat terelt, de hasznát vették juhászok és kondások is. Munkakutya lévén a külleme nem volt fontos a jószágok mellett, így első ránézésre akár keveréknek is tűnhet ez a közepes termetű, fényes szőrű, felálló fülű állat. Utóbbi tulajdonsága Petőfinék is feltűnt, mert Morzsa kutyáját „fülhegyezésre” szőlitotta. A többi pásztorkutyánknak aztán hiába mondta volna, azok nem képesek erre a mutatványra. A mudi bundája fekete, vörös, barna, hamvas és fakó. Különlegesség köztük a cifra, ami fekete-fehér vagy barna-fehér. Látása, hallása és különösen a szaglása kiváló. Tökéletes házőrző, a szokatlan eseményt azonnal jelzi, de a puli és a pumi sokkal ugatósabb és harapósabb a mudinál. Legnagyobb értéke kivételes intelligenciája. Könnyedén tanítható, rendkívül figyelmes, lesi a gazdája parancsát. Éppen ezért nem szabad túlságosan sokáig magára hagyni. Szereti, sőt igényli a törődést, a foglalkozást, a játékot. Ha érzi a szeretetet, megszokja a napirendet, nem lesz tolakodó, türelmesen kivárja a sorát. Élete végéig megőrzi jókedvét, a gyerekek mindig számíthatnak rajongó társaságára. Nekik mindent megenged, sőt sokszor őt kell félteni a túlzott „szeretettől”.

A Hungarikum Bizottság a magyar pásztor- és vadászkutyafajtákat, köztük a mudit 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A biztonság megszállottja

### Barényi Béla

Magyar-osztrák családban született 1907-ben. Még húszesztendőskor sem volt, amikor megálmodta a népautó, a VW Bogár formatervének alapjait. 1939-től 1972-ig a Mercedes-Daimler-Benz gyárban dolgozott. Meghallgatásán állítólag ezt mondta: „Uraim, önök itt mindent rosszul csinálnak!” Olyan új alvázat készített, amely kevésbé rázott, de legfőképpen biztonságosabb volt az elődeinél. 1944-ben – egyetlen élőként – bekerült az Autóipar Halhatatlanjainak Csarnokába Detroitban. A II. világháború után az autózás biztonságával foglalkozott. A gyűrődés-zónát 1951-ben szabadalmaztatta, ami máig meghatározza a karosszériatervezést. Olyan modellt tervezett, amelynek a „magja” keményebb anyagból készült, így kevésbé volt sérülékeny, jobban védte az utasokat. Ezt energiaelnyelő szerkezetnek nevezte. Ő vezette be a Mercedes kísérleti telepén az ütközéskísérleteket. Több mint 2500 találmányt alkotott. A rendszerváltás után nemzetiségi hovatarozásáról ezt mondta: „Félig magyar vagyok, de a szívem a szögesdrót átvágása óta teljesen a magyaroké.” A 90-es évek elején Barényi nevével reklámozta a Mercedes autói biztonsági rendszerét, a cég hivatalos világhálós oldalán külön fejezetben mutatja be pályáját. A mérnök a németországi Böblingenben halt meg 1997-ben. A kecskeméti Mercedes-gyárhoz az M5-ös autópálya felől a Barényi Béla út vezet.



## Szilaj, büszke és vidám A csárdás

Egy csárdára már gondolni is kívánatos, hiszen ott csak jól érezheti magát az ember. Ahol a finom ételek és remek cigányzene mellett táncolhatnékja támad a vendégnek. Az a tánc pedig... Az a csárdás! Lendülnek a lábak, csillognak a csizmák, járnak a csípők, lebbenek a szoknyák, húzza a banda, szólózik a prímás. Kezdetben lassú, majd hol sűrű, hol szökös vagy ritka, a végén friss. Hagyományos magyar néptánc. Olyan, amilyenek mi, magyarok vagyunk. Eredete a XVIII. századra tehető, a verbunkosból származik, mert a kocsmánál zajlott a toborzás. A csárdás alapvetően páros tánc, a férfi és a nő egymásba karolva járja. Amikor a táncosok mégis elengedik egymást, akkor is a másikra gondolnak: évődnek, incselkednek, csalogatják a párjukat. Igazi testbeszéd ez, ami fontos, az elmondható, kifejezhető vele. Annak idején jószemű falusi asszonyok a legény első lépése után már tudták, hogy hamarosan esküvőn is rophatják. Ritmusa kétnegyedes vagy négyegyedes. Ez a lüktetés teszi változatossá. A Kárpát-medence minden tájékán elterjedt, a helyi viseletekben káprázatos látvány, örökre rabul ejtő érzés részt venni benne. Klasszikus zeneszerzők sem tudtak ellenállni a csárdásnak. Liszt Ferenc, Brahms, Csajkovszkij, ifj. Johann Strauss vagy a leghíresebb csárdást komponáló Vittorio Monti is merített ihletet ebből a fergeteges magyar muzsikából.





## Budapest

### A Duna-partok, Budai Várnegyed, Andrásy út

Fővárosunkban az idegenvezetőknek – ha nincs kedvük – meg sem kell szólalniuk. Elég, ha a Halászbástyáról körbemutatnak, a turisták meg csak győzzenek ámulni. Ilyen is van? Persze rengeteg mindenről beszélhetnek. Elmondhatják, hogy Budapest mai látképeinek nagy része a XIX. század második felében alakult ki. Ezért egységessége egészen különlegessé teszi más nagyvárosokkal összehasonlítva. Ez a kivételezett helyzet földrajzi adottságainak is köszönhető. A budai oldalról egy természetes kilátópontokból álló hegykoszorú határolja a várost, szemben a sík Pest, közte a Duna. Ezzel nehéz versenyezni. Az útikönyvekben biztosan szerepel a Várnegyed középkori szerkezete, valamint a királyi palota több száz éves és újkori épületei, a Parlament a Duna-partokkal, az azokról feltáruló panoráma és a víz fölött átívelő hidak. A Hősök terén a Millenniumi emlékmű a múzeumok között, az oda torkolló Andrásy út villákkal szegélyezett fasora a Kodály körönd szobraival, és az alatta futó kis-földalatti, amely a londoni után a második kéregvasút a világon. Így látta fővárosunkat a német író, Erich Maria Remarque: „Te vagy a tavasz – te vagy Budapest, ahol forró esteiken minden épkézláb ember a Duna-parton sétál, az ezüst holdfényben, a virágzó gesztenyefák illatárjában.”

A Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrásy út együttese 1987-ben és 2002-ben került az UNESCO Világörökségi Listájára, így a 2012-es törvény értelmében a Hungarikum Bizottság a hungarikumok sorába emelte.



## Győzött a kultúra

### A pécsi Zsolnay Negyed

Ez a különleges közösségi tér nemcsak Pécs vagy a Dél-Dunántúl, hanem az egész magyar nemzet kulturális életére hatással van. Magát a kerámiamanufaktúrát 1853-ban alapította a Zsolnay család, ami néhány évtized alatt világhírűvé vált. A mindennapi használati eszközök mellett dísztárgyakat és építőanyagokat készített a cég, a szecesszió korszakában szinte minden nagyobb építkezés rendelt Zsolnayt. A Nagy Háború után még lábra tudott állni az üzem, de a kommunista államosítás véget vetett a közel egy évszázados sikertörténetnek. A helyén egy ideig kábelgyár termelt. Pécs sikeresen pályázott a 2010-es Európa Kulturális Fővárosa címre, így az 5 hektáros területnek 11 milliárd forintért új értelmezést adott a város uniós és kormányzati forrásokból. Nyolc műemlék épület újult meg, és újakat is emeltek. Az egykori gyárváros kulturális központ lett. Nyolcvanöt szabadtéri műtárgy látható újra a területen. A mai felosztása: Míves negyed, Alkotó negyed, Gyermek és családi negyed, Egyetemi negyed a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karával. Ezekben koncerteket, konferenciákat, előadásokat, kiállításokat látogathat a közönség, a Zsolnay Mauzóleumban pedig tiszteleghet az alapítók emléke előtt. Az egyik legjelentősebb ezek között a Gyugyigyűjtemény, amely több száz kerámiaritkaságot mutat be, többek között azt a festett tányért, amelyet Rippl-Rónai József készített és Zsolnay Vilmos is aláírt.

A Hungarikum Bizottság 2014-ben a Zsolnay Kulturális Negyedet a hungarikumok sorába emelte.



## Éljen az egyensúly A gömböc

A világ 200 teknősfaja közül kettőnek szinte teljesen gömböc formájú a páncélja, ami segíti az állatot a megfordulásban, ha például a hátára billenti egy hullám. Ilyen tulajdonsággal bír az első ismert tömör test, amit akárhogy teszünk le, stabil egyensúlyi helyzetébe tér vissza – ennek a lehetőségét Vlagyimir Igorevics Arnold orosz matematikus vetette fel 1995-ben. A Domokos Gábor akadémikus és tanítványa, Várkonyi Péter alkotta páros addig kísérletezett, és gondolkodott a kérdésen, míg 2006-ban kizárásos alapon megtalálta azt a – gömbhöz hasonló – formát, ami mindig ugyanazon pontján áll meg. Ezt számítógép-vezérelt robot marja-készíti. Anyaga lehet sárgaréz, márvány, plexiüveg és egy sajtószerű ötvözet. A legkisebb elkészült darab 68 milliméteres. A nagyságának nincs elvi korlátja, de 50 centi átmérőjűnél nagyobbat nem készítettek, mert a hatalmas súlya miatt a legkisebb sérülés is megszünteti az egyensúlyi képességét. Ez nem használati tárgy, inkább tekinthető műalkotásnak. Aki kézbe veszi, annak örömet szerez. Rendkívül lassan csillapodó mozgása, majd a végleges megállása sokakat megnyugtat, látványa kikapcsol. A gömböc az egyik legismertebb magyar szóvá lett a világon. Első publikációja után két héttel már 30 nyelven, köztük kínaiul került fel a világhálóra, mindenhol magyar helyesírás szerint, ékezetes „ö” betűkkel. Hatalmas az érdeklődés iránta. Számos példányt külföldi és hazai intézmények büszkén kiállított kincsei között láthatók.



## Örömben, bánatban A klasszikus magyar nóta

Ez a muzsika legalább kétszáz éve szól, és tölti el vigasszal, reménnyel vagy éppen boldogsággal az arra fogékony szíveket. A XVIII. század végén a polgárosodó magyar társadalomnak igénye volt egy nemzeti szórakoztatási formára. Abban az időben alakult ki az olasz nápolyi dal, a lengyel polka, az orosz románc és a francia sanzon is. A magyar nóta a verbunkos és a bécsi klasszikus muzsika nyomán formálódott. Nem is olyan régen még szinte minden nyilvános helyen, színházak népszínműveiben, éttermekben, kocsmákban szálltak a nóta dallamai. Magyarul nem beszélő külföldiek is nagyszerűen mulattak cigányzenére, gyakran megtanulva dalaink szövegét. Manapság a pódiumok kedvelt műfaja, és az esküvők, vacsorák, baráti poharazgatások elmaradhatatlan része a nótázás. A jó primás már a vendég pillantásából tudja, hogy melyik dallamot kezdje húzni. Azokból pedig több tízezer létezik. Kiváló zeneszerzők, így Egressy Béni, Szentirmay Elemér, Fráter Loránd, Dankó Pista komponáltak sokszor elismert irodalmárok, Petőfi Sándor, Tompa Mihály, Thaly Kálmán, Gárdonyi Géza, Ady Endre vagy éppen Tömörkény István soraira. Pósa Lajos Magyar vagyok című versére többen is írtak dallamot. A mű első strófája a műfaj egyik legszebb versszaka:

*„Magyar vagyok, magyar, magyarnak születtem  
Magyar nótát dalolt a dajka felettem.  
Magyarul tanított imádkozni anyám,  
És szeretni téged, gyönyörű szép hazám!”*

A Hungarikum Bizottság a klasszikus magyar nótát 2014-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Nemes penész érleli Herz Classic téliszalámi

Titkos receptjét 1888-ban alkotta meg Herz Ármin, budapesti terménykereskedő. A ma Szegeden készülő csemegét azóta is az eredeti leíráshoz ragaszkodva állítják elő. Kizárólag az egy életévet betöltött és legalább 150 kilós sertés alkalmas erre, amelynek a húsa jellegzetesen piros, laza szerkezetű. Ez nagyon fontos, mert csak kiváló alapanyagból lehet minőségi téliszalámi. A feldolgozáskor a melegcsontozás technikáját alkalmazzák. Levágják az inakat és a puhább zsiradékot, majd fehér- és szegfűborssal fűszerezik. A bélbe töltést olyan berendezés végzi, ami kíméli a pasztát. Az így óvott szaláminak a levágott szeletei hibátlan rajzolatúak, szaknyelven mondva egészséges a metszéslap. Ezután következhet a füstölés. Ehhez két évig szárított bükkfa alá kell begyűjtani, és a folyamat közel két hétig tart. A száznapos érlelés adja az aromáját, amit az épületben élő penészgombakultúra tesz különlegessé. Ez a csemege utánozhatatlan. Ha valaki meg is tudná szerezni az eredeti receptúrát, a felsorolt sajátságos elkészítési rendszert és körülményt képtelen lenne mellé tenni. Így nyugodtak lehetünk abban, hogy ez a nemzeti kincsünk így marad tökéletes, ahogy most van, magyarok és külföldiek legnagyobb örömére.

A Hungarikum Bizottság a Herz Classic téliszalámit 2014-ben a hungarikumok sorába emelte.



## „Általad nyert szép hazát Bendegúznak vére” Attila hun király

Így írt Nemeskürty István az Attila – Isten kardja című rockopera bevezetőjében: „A legújabb kutatások szerint Attila Európa egységének megteremtésére törekedett, és időnként együttműködött a Római Birodalom hadvezéreivel. Róma ellen azért nem indult, mert a pápa elébe ment, és kikönyörögte, hogy visszaforduljon. Erről az eseményről Raffaello nevezetes vatikáni freskója tanúskodik. E legendák alapja, háttere az a tény, hogy Attila udvarában keresztény papok, bizánci görög és római hivatalnokok működtek. Szent Jeromos lelkendezve említi, hogy a hunok zsoldárokat énekelnek. A magyar krónikások a XIX. századig Attilával kezdték a magyar történelmet. Az Attila-mondakör a germán mítoszokba éppúgy bekerült, mint például az izlandiba. A magyarságban a legélénkebben a Csaba-monda és az Isten kardja című monda él. Eszerint a pásztorfiú sántikáló, vérző lábú borját követve egy hegyével fölfelé álló kardot látott kinőni a földből. Ezt a kardot Attilának vitte, aki az Isten kardjának vélte és hatalma jelképeként fogta fel. A magyar királyi udvarban még IV. Béla és V. István korában is számon tartották a kincsek között Attila kardját.”



## Nemzeti levesünk

### A magyar gulyásleves

A legismertebb ételünk a világban. A jobb éttermekben és szinte minden komphajón, menedékházban szerepel az étlapon a „Gulaschsuppe”. De ezeket az ételeket kóstolás után egy magyar ember nem biztos, hogy azonosítani tudná. Megállapíthatjuk, hogy legtöbbször csak a jól csengő nevet használják fel. Talán éppen ezért érdemes rögzíteni, hogy a mi nemzeti levesünk nem valami pörköltféle. Mert például kell, hogy legyen leve, ami a belefőtt zöldségeknek és húsnak köszönhetően bársonyosan sűrű és barna. Ez a hús csakis marhahús lehet, alkalmasint szürke marha, kockadarabolással. Burgonyát, répát, zöldséget gazdagon tartalmazzon! Érezni kell benne a köménymag, fokhagyma és vöröshagyma ízhatását. Az említett színvilágot az őrlött fűszerpaprika teszi teljessé. Ez a receptúra a XIX. század elején alakult ki a vendéglátásban és a szakácskönyvekben. A gulyások a csordák mellett évszázadok óta főzték bográcsban, szabad tűzön ezt a számukra kézenfekvő ételt. Tájegységenként változhat a fűszerezés. Így létezik szegedi, alföldi, hortobágyi, bogrács-, de még babgulyás is.

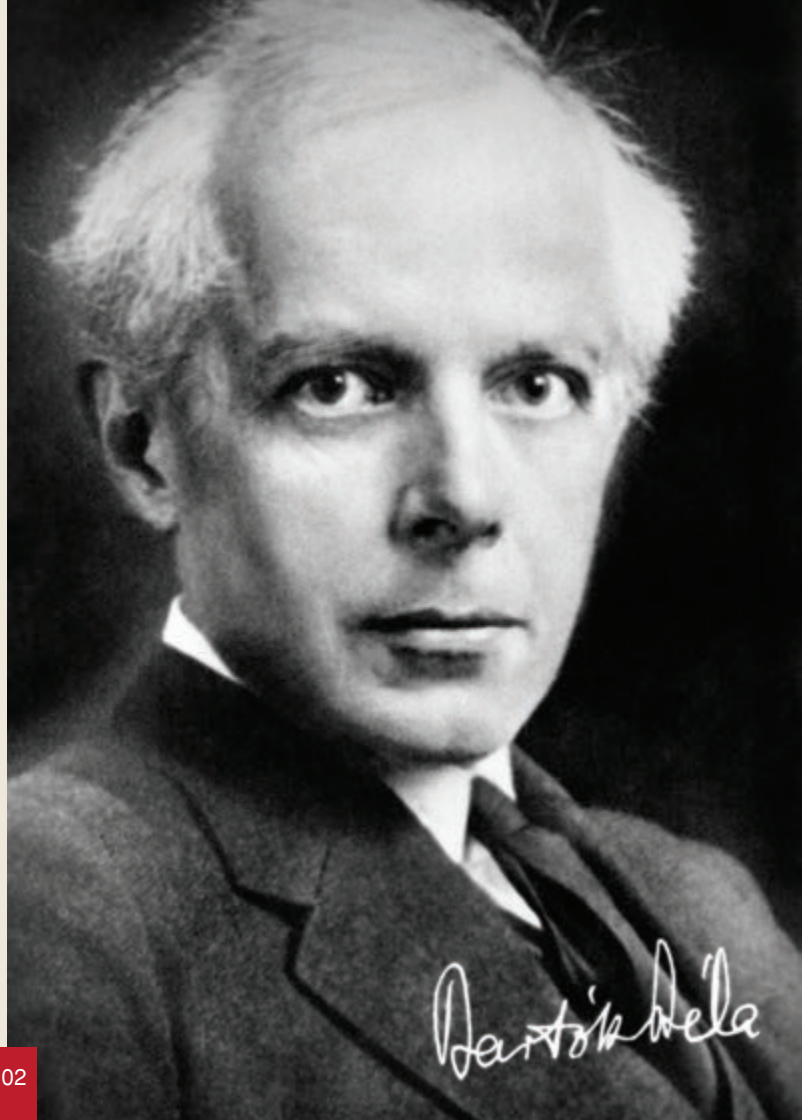
A Hungarikum Bizottság a magyar gulyásleveset 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Csak tiszta legyen a forrás

### Bartók Béla

A zeneszerző, zongoraművész és népzenekutató 1881-ben született Nagyszentmiklóson. A Zeneakadémián 1903-ban diplomázott, majd fonográffal népzénét kezdett gyűjteni és népi alapokra modern kompozíciókat írni. 1906-tól az ugyancsak zeneszerző és folklórkutató Kodály Zoltánnal közösen folytatta ezt a munkát. Népzene tudományi munkásságának elismeréseképpen 1935-ben a Magyar Tudományos Akadémia tagjai közé választotta Bartókot. „Életem legboldogabb napjai azok voltak, amelyeket falvakban, parasztok között töltöttem” – nyilatkozta. A fából faragott királyfi című balett és A kékszakállú herceg vára című opera sikere a modern magyar zeneszerzés vezető művészévé tette. Ettől kezdve az Egyesült Államoktól a Szovjetunióig rendszeresen fellépett a világ jelentős koncerttermeiben. Bartók zongoradarabjai, az Allegro Barbaro és a Szabadban a műfaj kiemelkedő alkotásai. Zenekari darabjai közül a Táncszvit és a Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára első előadásai után világhírű lett. A csodálatos mandarinban jutott el zenei stílusában a legradikálisabb pontig. E művek kora két leghíresebb zenei újtója, Arnold Schönberg és Igor Sztravinszkij mellé emelték. Felőttként, családjával együtt lépett az egyetlen magyar alapítású történelmi felekezet, az Unitárius Egyház soraiba. A háború elől 1940-ben az Egyesült Államokba távozott, ahol 1945-ben leukémia következtében meghalt. Földi maradványai 1988-ban kerültek haza, díszsírhelye a Farkasréti temetőben állít örök emléket Bartók Bélának.





## Már a világ is hordja Kalocsai népművészet

A cifra pamukos a legismertebb kalocsai viselet. Színes, vidám, fiatal lányok, asszonyok számára készül. Alapszínei a piros, a rózsaszín és a citromsárga, ezek a ruha harsányságát adják. Fejfedője a hímzett „fékető” vagy a gyöngyös fityula. A következő korosztályé a szomorú pamukos. Nem mintha abban szomorkodni kellene, hanem mert kevésbé élénk a színvilága. Ennek a kék és a lila az alapszíne, ezért sokkal visszafogottabb, de elegánsabb. Annak idején a viselettel üzentek, amiből mindenkinek „értenie” kellett. Az akkori hölgy ilyen módon kénytelen volt elárulni az életkorát. Emellett a családi állapotát, társadalmi helyzetét, az éppen időszerű munkáját vagy útiterveit is tudni lehetett egyetlen szempillantás alatt. Mást vett fel a vásárláshoz, látogatóba és persze a templomba, de az évszakok is befolyásolták a választást. A se-lyemből készült „nagyünnepelőst” igen óvták, ezért csak rendkívüli alkalmakra vették elő a szekrényből, családi eseményekre, például keresztelőre, elsőáldozásra, bérválásra, esküvőre vagy nagymisére. Ezeket a drága öltözékeket több generáció hordta, igen megbecsülték a kalocsai lányok és asszonyok. A kézimunka fő motívuma a rózsza vagy más kerti virág. Ezek újabban divatosak lettek a nagyvilágban. Láthatunk színésznőkön, énekesnőkön, de még Forma-1-es pilóták overallján vagy világsztár futballka-pus kesztyűjén is kalocsai mintákat.

A Hungarikum Bizottság a kalocsai népművészetet 2014-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Istennek ajánlva

### Árpád-házi Szent Margit

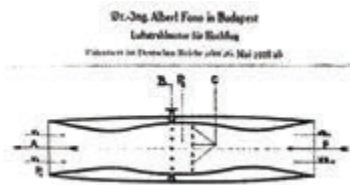
A tatárjárást Magyarország biztonságos, tenger melléki területén, Dalmáciában vészelte át a királyi család. IV. Béla a már megfogant gyermekét felajánlotta a Teremtőnek a haza felszabadulásáért. A csoda megtörtént, az ellenség váratlanul visszavonult Ázsiába. Így az 1242-ben, Klisszában született Margit hercegnő három éves korától a Domonkos-rendi nővéreknél nevelkedett. Náluk találkozott az Isten iránti feltétlen odaadással, a megalkuvás nélküli vezeklés lelkeségével és a betegek önfeláldozó gondozásával. Leszoktatta apácátársait arról, hogy benne a királyleányt tiszteljék. A lengyel és a cseh király is hiába kérte feleségül, mert Margit mindkétszer emlékeztette apját, hogy egykor ő ajánlotta föl a Megváltónak. Imáit és elhivatott életét Isten csodákkal jutalmazta. Egy cseléd, akinek megmentette az életét, a szentté avatási akták szerint így tanúskodott: „Margit jó és szent volt, mindannyiunk példaképe. Alázatosabb, mint mi, szolgálóleányok.” A jövőbe látás képességét is megkapta. Bizonyított eset, hogy atyjának az osztrákokkal Stíriáért folytatott háborújakor előre látta a magyar győzelmet. Halála óráját derűs arccal jövendölte meg a társainak. Margit 28 évesen, 1270-ben hunyt el az apja által építtetett kolostorban, az akkori Nyulak szigetén, amit ma – emlékére – Margit-szigetnek nevezünk. Élete számtalan művészt megihletett. Az írók közül Gárdonyi Géza Isten rabjai és Kodolányi János Boldog Margit című regényében olvashatunk a korról és a szent hercegnő életéről.



## A sugárhajtás úttörője

### Fonó Albert

Ő is a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumba járt. Iskola-társa volt Wigner Jenő és Neumann János. A Műegyetemen tanára volt Bielek Miksa, Bánki Donát, Zipernowsky Károly. Beszért angolul, németül, franciául, zongorázott és kitűnően vívott. A diploma után belépett a Ganz-MÁVAG-hoz, majd állami ösztöndíjjal Nyugat-Európa több országába is elutazhatott, ahol gyárakban dolgozott. 1909-ben hazatért, és a következő bő fél évszázadot itthon élte át. A gépészmérnök első, a sugárhajtás elvét alkalmazó találmánya 1915-ből származik. Ezzel negyven évvel megelőzte annak gyakorlati megvalósítását. 1928-ban kidolgozta a nagy magasságban, hangsebességnél gyorsabban haladó repülőgép hajtóművét, amelyet légsugármotornak nevezett el. Összesen 46 ötletét szabadalmaztatta. Foglalkozott közlekedéstechnikával, kohászattal, elektronikával, hőtechnikával. Szárnyashajó-kísérleteit Kármán Tóddal együtt hajtotta végre. 1968-tól a Nemzetközi Asztronautikai Akadémia levelező tagja volt. A Magyar Asztronautikai Társaság 1980-ban Fonó Albertről elnevezett díjat alapított, amelyet évente egy hazai űrkutatónak adnak át. Fonó Albert, a korszerű repülés nagy alakja, Kossuth-díjas akadémikus 1881-ben született és 1972-ben hunyt el Budapesten.



## Hagyomány és megújulás Hollóházi porcelán

Magyarország legrégebbi, 1777 óta termelő porcelángyára a földben rejlő kaolin és a kemencék fűtéséhez fontos közeli erdőségek miatt került Hollóházára. Az akkor még üveghutának nevezett üzem vonzotta a munkaerőt. A környékbeli falvakból éppúgy érkeztek munkások, mint a közeli Kassáról. Számukra lakóházakat és templomot épített a gyár, amely igyekezett a szociális igényeket is kiszolgálni. Ezt a hozzáállást „megszolgálják” a dolgozók, akik azóta is szívvel-lélekkel veszik ki a részüket ebből a csodálatos munkából. A mesterségbeli tudást sokszor családon belül adják tovább, generációk sora részese a több évszázados hagyománynak. A porcelánkészítés művészet. Az alkotók között találjuk Szász Endre világhírű festőt, Jurcsák László grafikust vagy a mai művészeti vezetőt, Bükki Bélát, Hatvany Viktóriát és formatervező, dekoratőr kollégáit. Az ő különböző stílusuk együtt adja a hollóházi formavilágot. A hagyományos színek elsősorban az arany, a sárga és a zöld, a minták pedig virágok. A gyártási technológia természetesen megváltozott, már nem kell erdőt irtani az energiaellátáshoz, modern eszközök segítik az igényes kézimunkát. Egy-egy tárgyat a végső elkészültéig ötvenszerszázszor is kézbe kell venniük a művészeknek. A manufaktúra filozófiája, hogy exkluzív darabok formálása mellett a magyarok ünnepi és hétköznapi porcelánja is legyen a Hollóházi, amelynek mottója: „Hagyomány és megújulás”.

A Hungarikum Bizottság a Hollóházi porcelánt 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A „magyar delfin” Hajós Alfréd

A magyar olimpiatörténet első hőse, aki két győzelmet aratott 1896-ban Athénban, az első modern kori játékokon. Pedig nem volt könnyű dolga. A 18 éves műgyetemista itthon a Rudas 27 fokos termálvizében edzett, majd április 11-én a Zea-öböl 10 fokos sós vizében versenyzett. „Vadul nekivágtam a húsbavágó hideg víznek” – írta visszaemlékezésében Hajós Alfréd, aki faggyúval bekenve védte a testét. Száz méteren egy testhossznyi előnnyel, 1 perc 22 másodperces idővel csapott célba. Tiszteletére felhangzottak a Gott erhalte első akkordjai, de a magyarok leintették a zenekart és elénekelték a Himnuszt. Egy óra múlva rajtolt az 1200 méter mezőnye. A nyílt tengeren, egy gőzös fedélzetéről, pisztolylövésre indultak a versenyzők. Hajós nagy különbséggel nyert 18 perc 22 másodperc alatt. A másnapi görög lapok magyar delfinnek nevezték kétszeres olimpiai bajnokunkat, és a hazai sajtó sem fukarkodott a dicsérrel. Itthon százak fogadták a Keleti pályaudvaron. A korban szokásos „all round sportsman” volt. Versenyzett atlétikai számokban, játszott a magyar labdarúgó-válogatott első mérkőzésén, majd később szövetségi kapitánya lett nemzeti csapatunknak. Építészként is rendkívül sikeres volt, Pozsonytól Kolozsvárig számtalan középületet tervezett. Legismertebb művei között említhetjük a debreceni Aranybika Szállót, az újpesti futballstadiont és a margitszigeti sportuszodát, amely ma az alkotó nevét viseli. Az 1924-es párizsi olimpia művészeti versenyében Hajós Alfréd ezüstérmet nyert Lauber Dezsővel közös stadiontervével.



## Igazi világsztár

### A rövidszőrű magyar vizsla

Kilenc nemzeti kutyafajtánk egyike. Ősei népünkkel együtt érkeztek a Kárpát-medencébe. A csodaszarvas üzésekor ők segíthették Hunort és Magort is, akiket a Képes Krónika vizslához hasonló kutyák társaságában ábrázol. 1935 óta szerepel a nemzetközi listában a fajtagazda Magyarország. Rendkívül mozgékony, szívesen veszi, ha feladatot kap. Kedvence a keresés, a szaglászás, az úszás, vagy ha visszahozhat valamit a gazdájához, akihez váltig ragaszkodik. A család teljes jogú tagjának tartja magát, kívánja az érintést, a simogatást. Mivel rövid a szőre, lakásban is tartható, de naponta legalább kétszer ki kell vinni, sétálni. Azt mondják, a magyar ember a kutyák közül a vizslát formálta leginkább a saját hasonlatosságára, amely így találékony, szeret játszani, dolgozni, hiszen eredetileg vadász, és még a nevében is magyar. Hazánk egyik legjobb reklámja. A világháló tele van a vizslák szívet melengető kedvességéről, taníthatóságáról és versenyeken aratott győzelmeiről szóló hazai és külföldi felvételekkel. Nem túlzás azt állítani, hogy Amerikától Ausztráliáig, Braziliától Németországig rajonganak érte az emberek. Nemzeti „rajzfilmkutyánk”, Frakk mindenki kedvence, talán titokban még Lukréciaé is.

A Hungarikum Bizottság a magyar pásztor- és vadászkutyafajtákat, köztük a rövidszőrű magyar vizslát 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A betyárkirály

### Rózsa Sándor

Az akkoriak úgy mondták, burokban született 1813-ban, valahol a szegedi alsótanyákon. Apját lólopásért felkötötték, ő maga 23 évesen követte el első büntetését két meddő tehen elkötésével. Ezért másfél évet kapott, de megszökött a szegedi börtönből. Ekkortól menekült, gyilkolt, rabolt, fosztogatott. Legalább hatvan eset fűződik a nevéhez. Egy körözési plakát szerint Rózsa Sándor „kistermetű és zömök, szőke hajú, bajusza felfelé sodrott, szemei szürkék, tekintete komor, arca sovány, orra hosszas, szája széles, fogai teljesek és tiszták, fülei nagyok. Visel fekete kerek kalapot, sötétkék sárgagombos nadrágot, dolmányt vagy szűrt. Jár hol kocsin, hol gyalog, hol lóháton.” A betyárromantika szerint mindig azokat fosztotta ki, akiknek bőven volt, a szegény embernek inkább adott. Az 1848–49-es szabadságharc idején menlevelet kapott Kossuthtól, amelyet Jókai adott át neki. A kormányzó feltételét, miszerint egy 150 fős szabadságharcos csapatot állítson ki, Rózsa Sándor teljesítette. Betyárserege főleg a délvideki harcokban tűnt ki vitézségével. De a regulázhatatlan, sokszor kegyetlenkedő bandériumot hamarosan feloszlatták. Ezután folytatta korábbi életét, és 1857-ben újra pandúrkézre került. Amnesziával szabadult 1868-ban, de 55 évesen sem tudott a törvényes útra lépni. Az első európai vonatrablást ekkor eszelte ki. Kistelek és Kiskunfélegyháza között kisiklatta a szerelvényt, de a kialakuló tűzpárbajban térsérülést szenvedett, és újra elfogták. Életét a szamosújvári börtönben fejezte be 1878-ban. Rózsa Sándor alakját irodalmi művek, kiállítások, filmek, korabeli sajtótudósítások és levéltári dokumentumok, népdalok, legendák és rockballadák teszik halhatatlanná.



## A Fekete Párduc Grosics Gyula

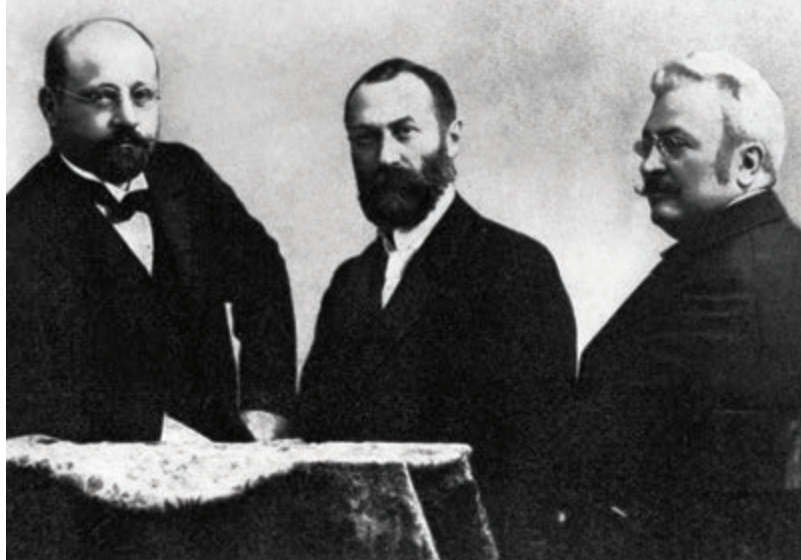
Napjaink egyik legjobb kapusát, a német világbajnok Manuel Neuert bátor kifutásai miatt imádják a közönség. Volt kit követnie. Grosics Gyula már az 50-es években, az akkori 3-2-5-ös felállítás mellett gyakorlatilag negyedik hátvédet játszott, amikor társainál volt a labda. Ezzel feljebb tolta csapata védekezését. A kapuja felé ívelt indításokat nem egyszerűen kirúgta a pályáról, hanem gyakran átvette a labdát és rögtön szöktette vele Puskásékat, akik így ontották a gólokat. Az 1926-ban született Grosics Gyulát szülei papnak szánták, de 15 évesen be kellett ugrania a dorogi felnőttek meccsére. A sikeres szereplés után eldöntötte, hogy marad a szín, de reverenda helyett kapusmezt fog viselni. A tiszta fekete szerelése miatt kapta a Fekete Párduc becenevet. 1950-ben került a kor legjobb klubjába, a Honvédba, ahol Puskás és Bozsik, az Aranycsapat legendáinak csapattársa lehetett. Tagja volt az 1952-es helsinki olimpián győztes magyar gárdának, játszott az „Évszázad mérkőzésén”, a londoni 6-3-on, majd egy évvel később ezüstérmes lett a svájci világbajnokságon. A vb után a hatalom hazaárulással vádolta meg, letartóztatták, majd ítélet nélkül engedték. Kispestről száműzték, csak két évvel később folytathatta a labdarúgást Tatabányán, ahol 1964-ig játszott. A válogatottban 86-szor szerepelt. Grosics Gyula, a futballkapus játékaának megújítója, a Nemzet Sportolója, 2014-ben hunyt el.





## Gazdaságos áramtovábbítás Transzformátor

A világon az első, energiaátvitelre is alkalmas, zárt vasmagú transzformátorokat Bláthy Ottó, Déry Miksa és Zipernowsky Károly alkotta meg 1885-ben. A szabadalom címe: Újítások villamos áramok elosztásával váltakozó áramú induktorok segítségével. Ezek az eszközök az egyszerű szemlélődő számára két fakorong közötti fémtekercseknek tűnhettek. A találmány valójában lehetővé tette a háztartások számára a megbízható és kifizethető világítás mindennapi használatát. Az újítók a Faraday-féle indukciós törvény alapján kezdték a kísérleteiket a Ganz-gyárban. Először elkészítették a váltakozó áramú transzformátort, majd a párhuzamos kapcsoláson alapuló áramelosztási rendszert, végül eljutottak a zárt vasmagú szerkezetig. Ennek köszönhető, hogy az átalakított villamosenergiát kis méretű huzalon, nagy távolságokra, olcsón el lehet juttatni. A XIX. századi magyar mérnökök elvét használja minden mai transzformátor, függetlenül attól, hogy azokat azóta milyen irányba fejlesztették. Bláthy, Déry és Zipernowsky munkája nélkül nem tarthatna a jelenlegi szinten az elektronika és a számítástechnika. Az általuk kitalált transzformátor elnevezés megmaradt, és azóta is ezt használják világszerte.



## Folyékony, édes arany Tokaji aszú

Már az aszúszőlő maga egy kész természeti csoda. Sehol máshol nem érik ilyen tökéletesre a fürtön a szem. Amikor a kései szüret előtt, még szeptemberben, mondjuk, egy jó esőtől megreped a héja, és megtámadja a botrytis nevű szürkepenész, akkor lesz tökéletes ízű az aszú. A nedvesség a sebzett részen a szeles, napsütötte nappalokon kipárolog a bogyóból. Ez a gomba mégis túléli mindezt, mert a Tisza és a Bodrog közelsége miatti mikroklima hajnali párájában hozzájut a szükséges folyadékhoz. Napközben töpped, hajnalban visszahízik. Ez a máshol megismételhetetlen tokaji csoda. Ez a gombafajta minden más szőlőnek ellensége, a tokajiaknak azonban szövetségese. Ezek után természetesen megérdemli ez a gyümölcs, hogy egyesével, szemenként válogassák a szüretelőket. Ehhez komoly szaktudás kell, mert a folyamat hosszan tart, hiszen szemről szemre terjed a nemes fertőzés. A már lilás, megtöppedt aszúbogyókat leszedik, a többi még érni hagyják a fürtön. Ha már üresek a tőkék, akkor kezdődhet a borkészítés, a hosszú, fahordós érlelés. Itt újra szerepet kap a pincék évszázados falaiban élő nemes penész. Ez az évezredek hagyományú magyar bor a XVII. század óta a világ minden asztalán csúcskategóriának számít. A Napkirály, XIV. Lajos francia uralkodó aligha pazarolta figyelmét holmi külföldi vinkókra, de az aszút megkóstolva nem mondhattott mást, mint hogy ez „a királyok bora, a borok királya”.

A Hungarikum Bizottság a magyarországi Tokaji borvidéken előállított tokaji aszút 2013-ban a hungarikumok sorába emelte.



## Kétkezes zseni Dohnányi Ernő

A Pozsonyban született zongoraművész, zeneszerző és karmester családjában természetes volt a művészetek iránti fogékonyság. Édesapja a helyi katolikus gimnázium matematika–fizika tanára szívesen csellózott, egyszer még Liszttel is fellépett. Az ifjú Dohnányi talán ezért is jelentkezett érettségi után a közelebbi bécsi helyett a budapesti Zeneakadémiára, mert ott a Liszt-tanítvány, Thomán István növendéke lehetett. (Néhány évvel később Bartók is ezt az utat járta be.) Zeneszerzőként már tanulmányai alatt ismertté vált Dohnányi Ernő, op. 1-es zongoraötöséről mondta Brahms: „Én sem tudtam volna jobban megírni.” Később maga is a pódiumra lépett. Fiatalon inkább mások műveit játszotta, csak idősebb korában vette a bátorságot ahhoz, hogy saját szerzeményeivel lépjen fel. Mindkét kezét egyenrangúan használta zongoristaként, ezért tartották virtuóznak. Koncertkörútjain Nyugat-Európában, Oroszországban, Skandináviában és az Egyesült Államokban a közönség tombolva ünnepelte. Ő vezényelte Budapest egyesülésének 50. évfordulóján Kodály Psalmus Hungaricus és Bartók Tánctsvit című művét. 1934-ben a Zeneakadémia főigazgatója lett. 1943-ban, a 66. születésnapján a Magyar Rádióban Dohnányi-estet tartottak. Az élő koncertközvetítésen maga az ünnepelt vezényelte Szimfonikus percek op. 36 című művét, majd még abban az évben politikai okokból lemondott a Zeneakadémia vezetéséről. Később emigrált, és végül Amerikában telepedett le. A rendkívül sokoldalú és termékeny szerző és előadó 83 évesen, New Yorkban halt meg.



## Európa közepe Kárpát-medence

A hegyek és folyók övezte Erdély, Alföld, Felvidék, Dunántúl és Délvidék – a világűrből nézve azonnal felismerhető domborzati egység. Természetes határainál ér véget a szláv és germán népek tengere. Vereckétől keletre már Eurázsia, a Magas-Tátrától északra Lengyelország, a Déli-Kárpátok meghosszabbításaként folyó Száva–Duna vonalig szökik föl a Balkán, az Alpokaljától Nyugat-Európa. Vizeit a legnagyobb folyóját, a Tiszát is magába fogadó folyam, a Duna gyűjti össze. Barátságos éghajlata átmenet a kontinentális és a mediterrán között. A négy évszak ereje együtt óvja és érleli tökéletesre növényeit, nyújt hajlékot egész éven át állatvilágának és a benne élő embereknek. Legnagyobb nemzete a 13 milliós magyarság, területe 325 ezer négyzetkilométer, legnagyobb városa Budapest. A Kárpát-medence gazdag nyersanyagokban, energiaforrásokban, a mezőgazdasági és ipari termelés alapanyagaiban. A legértékesebb kincse a vízkészlete, ami különleges helyé teszi a világban. Magyar vagyok című versében így látja Petőfi Sándor a Kárpát-medencét:

*„Magyar vagyok. Legszebb ország hazám  
Az öt világrész nagy területén.  
Egy kis világ maga. Nincs annyi szám,  
Ahány a szépség gazdag kebelén.  
Van rajta bérc, amely tekintetet vét  
A Kaszpi-tenger habjain is túl,  
És rónasága, mintha a föld végét  
Keresné, olyan messze-messze nyúl.”*



## A legnagyobb magyar Gróf Széchenyi István

Amikor valakit elismernek a kiválóságáért, az természetes. Hogy ez az illető életében történjen meg, még olyan is van. De hogy ezt az érintett legnagyobb politikai ellenfele tegye, ráadásul nyilvánosság előtt és a másik szemébe mondva, az csak egy olyan korszakban fordulhatott elő, mint a reformkor, és egy olyan férfi kellett hozzá, mint Kossuth Lajos. Az emlékezetes, 1842-es meggyűlésen Széchenyi így válaszolt későbbi minisztertársának: „Kegyelmed oly magas polcra helyez engem, aminek nem fogok tudni megfelelni.” Utólag kijelenthetjük: meg tudott. Közismert tettei részletezése nélkül bátran megállapítható, hogy a modern Magyarország alapjait Széchenyi István fektette le. A bohém Stefi grófból, a bécsi bálók gavallérjából lett a Napóleon ellen Lipcsénél hősiiesen harcoló katonatiszt, majd a minden áldozatra kész, a legigazabb értelemben vett főnemes és politikus. Ha létezik tartalom és forma tökéletes egysége a művészetben, akkor Engel József 1880-ban felállított szobra az. A Duna partján, a Lánchíd pesti hídfőjénél, az Akadémia előtt áll 8 méteres gránittalapzaton a 4 és fél méteres bronzalak. Széchenyi díszmagyarban, jobb kezében a Tudós Társaság alapítólevelét tartja. A négy kísérőfigura: Minerva, a kereskedelem, Neptun, a hajózás, Vulcanus, az ipar és Ceres, a földművelés allegóriája. Hitvallását naplójában olvashatjuk: „Minden erőmmel azon leszek, hogy a haza üdvét szolgáljam.”

A Hungarikum Bizottság Gróf Széchenyi István szellemi hagyatékát 2014-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Középpontban a gondolatok Prezi

Ez egy szoftver, azaz számítástechnikai program, amit Árvai Péter, Halácsy Péter és Somlai-Fischer Ádám álmodott meg 2009-ben tanárok, előadók számára. Szakít a megszokott képről képre haladás módszerével. A végtelen vászon technológia és a közelítés-távolítás segítségével könnyebben be tudja mutatni a lényegét. Fel kell tölteni a saját információt és adatokat, így a téma összefüggéseiben, szórakoztatóan ábrázolható a képernyőn. A Prezi egyfajta szabadságot ad. Egyhangú szövegek és diák sora helyett rövid zenés történetbe foglalja a lényegét, amit így sokkal könnyebben jegyez meg a hallgatóság. Használható kisebb-nagyobb teremben közönség előtt vagy konferenciakapcsolatban, digitális eszközök segítségével. Az online jelenlét lehetővé teszi a közös munkát és a már elkészült végleges anyag bemutatását is. Az irodából, otthonról vagy akár utazás közben is használható. A magyarral együtt 9 nyelven érhető el. A Prezinek több mint 100 millió felhasználója van. Ők egy világméretű közösséghez tartoznak, akik ezen a módon osztják meg gondolataikat, valósítják meg ötleteiket. Már legalább 360 millió prezentáció készült ezzel a módszerrel, ezek többsége mások számára is elérhető és átvehető. Az eszközt Budapestről és San Franciscóból működtetik, fejlesztik, de a Prezinek Rigában is van irodája.



## Modern kőkorszak

### Kaptárkövek és a bükkaljai kőkultúra

Több mint húsz település és környéke tartozik a bükkaljai „kőkultúrtájhoz”. Ez a Miskolc és Eger közötti, nagyjából 50 kilométeres, kelet–nyugati sávba eső terület. A hegyes-völgyes vidék tele van különleges formájú kőalakzatokkal. Ezek közül kaptárköveknek nevezik azokat a sziklaoldalakat, kőtornyokat, amelyekben kisebb fülkék, lukak és mélyedések vannak. Eredetük tisztázatlan. Az biztos, hogy emberi kéz alkotásai, és hogy a VI–XVI. század közötti évezredben, egyazon kultúra vagy népcsoport készítette. De hogy miért és hogyan vájták ezeket, arra írott dokumentumok híján csak feltételezések vannak. A szomolyaiak szerint valamikor méheket tarthattak bennük, ezért hívják őket kaptárköveknek. Az első leírások onnan származnak, így ez vált közzismertté. Máshol köpüskőnek, vakablakoskőnek, sárkánykőnek mondják. A Bükkalján élő generációk barlanglakásokat, kőhodályokat és pincéket is faragtak a természet adta nagyszerű építőanyagból, a tufából. Ezek közül a legismertebb a Szépaszszonyvölgy, ahol tökéletes helyen érkezik az egri bor. Igazi látványosság a cserépfalui Kis-Amerikának nevezett, sziklába vájt lakások, istállók sora, de még az avasi pincék is ennek a világnak az alkotásai. Ezen a vidéken az ember nem kihasználta és tönkretette, hanem harmonikusan felhasználta a táj adottságait.

A Hungarikum Bizottság a kaptárköveket és a Bükkaljai kőkultúrát 2016-ban a hungarikumok közé emelte.



## A sikeres szabadságharcos Bocskai István hadvezér, erdélyi fejedelem

A XVI–XVII. század fordulója történelmünk egyik legszövevényesebb időszaka. Más korokban nagyjából látszott, hogy ki a barát és ki az ellenség, de akkor... A fiatal magyar állam, az Erdélyi Fejedelemség élet-halál harcot vívott két hódító hatalom, a Habsburg és az Oszmán Birodalom között. Ezt, ha lehetett, diplomáciai úton, majd végső soron fegyverrel tette. Bocskai István mindegyik eszközzel kitűnően bánt. Előbb – protestánsként – a keresztény egységben bízva a törökök ellen viselt sikeresen hadat. De mivel az ígért osztrák támogatás elmaradt, képes volt úgy politizálni, hogy maga mellé állítsa a Portát. A szultán koronát küldött neki, ezzel elismerve Bocskait Magyarország királyának. Ezt a fejedelem amúgy „erdélyiesen” el is fogadta, meg nem is, mert nem akarta teljesen kiszolgáltatni magát a töröknek. Mivel a szerencsi országgyűlés is megválasztotta uralkodónak, a Magyarország és Erdély fejedelme címet viselte. Az Ausztria ellen a hajdúk segítségével vezetett győztes szabadságharcával 1606-ban elérte Erdély függetlenségének megszilárdítását és a Magyar Királyság fennállását a három részre szakított ország Habsburgkézen maradt területén. Szobra áll többek között Budapesten, a Hősök terén és Genfben, a reformáció emlékművén. A róla elnevezett Bocskai-viselet évszázadok óta a magyar ügy melletti kiállás megtestesítője.

A Hungarikum Bizottság 2015-ben meghozott döntése alapján a Bocskai-viseletet kiemelkedő nemzeti értéként tartjuk számon.





## Igazi közkincs Csabai kolbász

Receptje nem titok, ami hét pecsét alatt őrzött papíron van. Ezért előjáróban, íme egy házi variáció. Négyféle fűszer kerül tíz kiló húsbba: 21 deka só, 25 deka őrölt paprika, 4 és fél deka köménymag és 6 deka fokhagyma. A paprika lehet édes, csípős vagy erős, a köménymag őrölt vagy egész. Húsnak legalkalmasabb a 3 éves 3 mázsa körüli koca, ami már ellett. Annak a húsa kitart egész nyáron a bélben. A disznó minden részéből kell tenni a töltelékbe, ami 70% húsból és 30% zsiradékból, lehetőleg hasaalja szalonnából áll. A csabai kolbász alapvetően vastag fajta. Ezt sertésvégbélbe, kuláréba töltik, aminek zsíros a fala, és nem engedi kiszáradni a töltelék. Készül vékony is, de arra azt mondják, hogy fogyjon el hűvön. Amikor a disznóvágás előtti napokban megkezdik az utolsó vastag szálát, a gazda megjegyzi, hogy ennél csak jobbat csinálhatnak – és így is lesz, mindig a legfrissebb a legjobb. Ez a minőség persze függ a füstöléstől is. Csak száraz füstön lehet csabai vastagkolbászt készíteni, és komoly szaktudás kell hozzá. Az utolsó sarkalatos kérdés a tárolás. Lehetőleg vályogépületben vagy pincében lógjanak a szálak. De mindenképpen olyan helyen, ahol állandó a hőmérséklet és a páratartalom. A csabait vastagsága és élénkpiros színe miatt már ránézésre is meg lehet különböztetni más kolbászfajtáktól.

A Hungarikum Bizottság a csabai kolbászt 2013-ban a hungarikumok sorába emelte.



## Irányt szabott Szent István király

Vannak a történelemnek olyan alakjai, akik nemzedékről nemzedékre megszületnek minden magyar ember lelkében. Ilyen első szent királyunk, István is. Hiszen vajon ki tudná megmondani, mikor is hallott-olvasott róla először, sétált a nevét viselő utcán, téren, körúton? Azt talán jobban fel tudjuk idézni, hogy mikor gondolkodtunk elsőként arról, ki is volt ő. Mert a ma élők nagyrésze még arról az I. Istvánról tanult, aki kelet és nyugat között őrlődve „kényszerből” nyugathoz csapódott. Pedig Szent István ura volt a helyzetnek. Sem Róma, sem Bizánc nem alapított Magyarországon templomot, egyházmegyét, ezt az uralkodó – mai szóval élve – saját hatáskörben megtette, hiszen a pápától azóta is egyedülként megkapta az apostoli király címet. A kettős kereszt így méltán jelképe a magyar nemzetnek. Ezzel szemben ő apátságokat és vendégházakat alapított Ravennában, Rómában, Konstantinápolyban, Jeruzsálemben, és gondoskodott ezek fenntartásáról. A király a vérszerződés alapján, a nemzet többségének felhatalmazásával állt az erős és független Magyarország élén Kelet és Nyugat között, éppen középen. A 997-től fejedelemként, majd 1000-tól királyként uralkodó Szent István 1038. augusztus 15-én, halálos ágyán, Nagyboldogasszony napján Szűz Mária oltalmába ajánlotta Magyarországot. Mumifikálódott jobb keze szent ereklye, augusztus 20-i emléknapján a Szent István-bazilikánál körmenettel tisztelegnek előtte a hívek.



## Ízeink alapja

### Makói hagyma

A makói kistérség, valamint két békési község, Tótkomlós és Békéssámsón – ez az a körülhatárolt földrajzi terület, ahol makói hagyma termelhető. Olyan, amely 2009 óta az Európai Unióban oltalom alatt álló eredetmegjelölésű termék. Ennek a minőségét gyakorlatilag lehetetlen felülmúlni, mert ezen a 17 településen egyedi módon termesztik a hagymát. Az egyik eljárás szerint nem egy, hanem két évet hagynak a növénynek a tökéletes kifejlődésre. Az első évben átteleltetett dughagymából a következő esztendőben nagy, tömött vörshagyma lesz. A helyi adottságok, a Maros nyomelemekben gazdag löszhordaléka, a rendkívül forró és száraz nyarak ropogós, többbrétegű héjat építenek a hagymára. Ettől az óvó páncéltól lesz zamatos, erős és tartós a termés. A háziasszonyok tudják a legjobban, hogy makói hagymával lesz igazi sikere a főztjüknek. Halászlék, pörkölteket, paprikások alapanyaga a vörshagyma, abból is az a fajta, amit felvágás után megkönnyezik a szakács. 1835-ben könyv jelent meg a hagymatermesztésről, a századfordulón sokan járatták a környéken a Hagymakertész című szaklapot. Nemzetközi pályafutása az 1888-as brüsszeli világkiállítás díjával kezdődött. Persze a legnagyobb kultusza mégiscsak Makón van a hagymának. A József Attila Múzeum skanzenje a Hagymás házban mutatja be a növény történetét. A Hagymaház a város kulturális közösségi tere, Makovecz Imre pedig megtervezte a város emblematisus fürdőjét, a Hagymatikumot.

A Hungarikum Bizottság a makói hagymát 2014-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A leghíresebb magyar színész Lugosi Béla

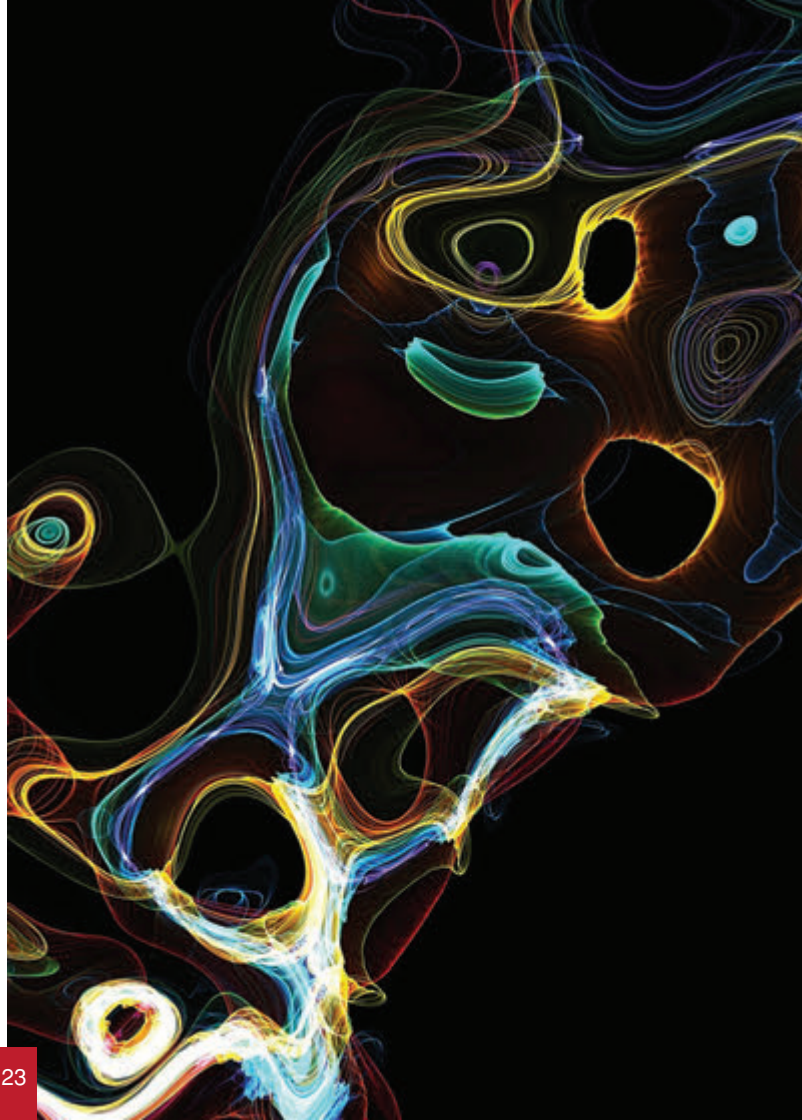
Blaskó Béla Ferenc Dezső néven anyakönyvezték 1882-ben a bánsági Lugoson, de 12 éves korában megunta a polgári otthon melegét, és elindult a maga útján. Először állítólag bányásznak állt. Talán a tárnákban láthatta azokat a villódzó tekinteteket, amelyek később világhírűvé tettek. Szerencséjére aztán hamar rátalált az igazi világára. A XX. század elején már szerepelt a szabadkai színházban, de már szülővárosa után Lugosi néven. Később feltűnt a temesvári és a debreceni társulatban. 1910-ben a szegedi, három évvel később a budapesti Nemzeti Színház tagja volt. A Nagy Háborúban többször megsebesült. Vitézségéért kitüntették, majd leszerelték. Ekkor folytatta színpadi és megkezdte filmes pályafutását. 1917-ben szerepelt a későbbi Oscar-díjas Kertész Mihály Az ezredes című némafilmjében. Magyarországon összesen 12 filmben játszott. 1919-ben aztán menekülnie kellett itthonról. Ahogy később nyilatkozta: „A háború után részt vettem a forradalomban. Később rájöttem, hogy a rossz oldalon álltam.” Amerikában először magyar társulatot alapított, majd eljátszhatta a vérszomjas Drakula szerepét a Broadway-n. A színházi sikert követte a film és a világhír. 1931-ben a horror első szupersztárja lett. A következő évtizedekben ő játszott minden gonosz figurát az amerikai filmekben. Csillaga van a Hollywoodi Hírességek Sétányán, Budapesz-ten a Vajdahunyad várában látható a mellszobra. Lugosi Béla 1956-ban halt meg Los Angelesben.



## Áramló érzelmek

### Csíkszentmihályi Mihály pszichológus

Az egykori magyar kikötővárosban, Fiumében született 1934-ben, majd tízesztendőskorában Velencébe menekült a családja. Gyermekként többször megváltozott a terület hovatartozása és államformája. Azokban a viharos években látott megtört, elszenvedett tömegeket, de ismert a kilátástalannak tűnő helyzetben is derűsen élő, az éppen aktuális állapotot csak átmenetinek tekintő családokat is. Mindannyiuk sorsa azonos volt, mégis teljesen másként látták a világot. Ez nem fért az ifjú fejébe. Akkor kezdett el azon gondolkodni, hogy mi teszi boldoggá az életet. Amerikai egyetemi éve alatt állapította meg, hogy nem a pénz boldogít. Kutatások szerint az emberek 30%-a érzi magát elégedettnek anyagi helyzetétől függetlenül. Kreatív embereket, művészeket, tudósokat, sportolókat, üzletembereket kezdett tanulmányozni, hogy vajon miért teszik fel az életüket olyan tevékenységekre, amelyek végkimenetele bizonytalan. Rájött, hogy ez egyfajta extázis, a teremtés élménye, ami teljesen kiemeli az illetőt az egyszerű élet pillanatnyi állapotából. Munka közben spontán áramlat, flow ragadja el az embert. Megszűnik az idő, a szükségletek. Pusztán a cselekvés izgalmának öröme boldogít. Aki megtalálja a maga küldetését, meglesi a boldogságát is. Csíkszentmihályi Mihály angol és olasz nyelvű publikációi alapművek a világ pszichológiai és üzleti irodalmában. Az Amerikában élő Széchenyi-, és Prima Primissima díjas professzor szoros kapcsolatot ápol a magyarsággal. Előadásaira Kárpát-medence-szerte megtelnek a termek, a flow-elmélet pozitív világát egyre jobban megismerjük és hasznosítjuk.



## Felmérte a láthatatlant Eötvös Loránd fizikus

1848-ban, a legfelsőbb körökbe született. Édesapja, báró Eötvös József író, politikus, édesanyja, Rosty Ágnes ősi dunántúli család tagja, keresztapja Trefort Ágoston. Az ifjú Eötvös Loránd a kor szokásainak megfelelően elkezdte a jogi egyetemet, de már akkori tanulmányai alatt „áthallgatott” természettudományi tárgyakat is. Végül Heidelbergben doktorált fizikusként, ahol a kor leghíresebb professzorai, köztük Wilhelm Bunsen előadásait látogatta. Minősítése summa cum laude lett. Erről így számolt be apjának: „E fokozatot nemigen osztogatják. Ebben a félévben kívülem még egy jelöltnek adatott, s kultuszminiszteri örömdö teltetik abban, hogy az is magyar volt, neve König Gyula, győri születésű matematikus.” Hazatérve egyetemi katedrát kapott, és megkezdte méréseit és kísérleteit a budai hegyekben és pestszentlőrinci házának udvarán. Ezeket Újvidék, Szabadka és Arad térségében, valamint Erdélyben és a Balaton jegén folytatta munkatársaival. Szenvedélyes turista és hegyász volt, a terepkutatások alkalmával bejárta az országot. Ezek eredményeként megszerkesztett több mérőműszert. A leghíresebb a nevét viselő torziós inga, amellyel megismerhető a föld belseje. A világ olajmezőinek jelentős részét Eötvös-ingával tárták fel. A műszereket a MOM elődjében készítették. A fizikus 1889 és 1905 között a Magyar Tudományos Akadémia elnöke volt. Nevét viseli a legnagyobb hazai felsőoktatási intézmény, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, az ELTE.



## Filézett hal sűrű lében

### A tiszai halászlé

Jellemzően pontyból és harcsából főzik ezt az levest folyószerthe, de minél többféle hal van benne, annál ízesebb lesz. A patkóra vágott, filézett halat tartalmazó levet mindenki biztonságosan kanalazgathatja, senki sem akadhat bele halfejbe és halcsontba, azaz szálkába. Azért persze ezeket az értékes, rendkívül finom halrészeket nem dobják csak úgy ki a szakácsok. Lobogó lángon, makói hagymával elegyítve, jó sűrű, „vastag”, sötétbarna, pasz-szírozott levet főznek belőle. Az alaplevet. Ez a tiszai halászlé lelke. Az előkészített, fűszerezett halszeleteket a végén kell bele-tenni, és néhány „rottyanás” után kész a finomság. Hagyma, só, víz, hal, paprika. Mindössze ezekre van szükség hozzá, meg persze egy kis tapasztalatra. A régi halászok még az ősi módszer szerint készítették. Ők a csónak alján mindig tartottak homokot. Az összegyűjtött uszadékfából azon tüzet tettek, fölötte pedig egy szolgafára lógatták a kondért. Abba dobtak egy kis szalonnát, hagymát, megtisztították a kifogott halat, és mindezt a Tiszából merített vízben megfőzték. Ki sem kellett szállniuk. Ez egy igazán természetes étel, nem csoda, hogy halászlének nevezik.

A Hungarikum Bizottság a tiszai halászlét 2017-ben a hungari-kumok sorába emelte.



## A magyar hadak örökös vezére

### Szent László király

Amikor az eszményi uralkodó alakját mutatták be a késő középkor évszázadaiban a leendő királyoknak, a gondos nevelő barátok rendre Szent László krónikáit vették elő. A források mindegyike kivételes személyként ábrázolja, legyen az hazai vagy külföldi írás. Az önzetlenség, a hazaszeretet és a hit védelme vezette tetteit. A korban példátlan hűséggel támogatta apja, I. Béla, unokatestvére, Salamon és bátyja, I. Géza uralkodását. Elérte István király és annak fia, Imre herceg szentté avatását 1083-ban. A korábban mégis ellene forduló Salamont ez alkalomból amnesztiában részesítette. Rendkívül szigorú törvényeket alkotott. Ezekkel elsősorban a magántulajdont védte a rablóktól, tolvajoktól. Szabályozta az egyházi tized szedését, a külföldi papok és az országban élő idegen felekezetűek helyzetét. Tizennyolc évnyi uralkodásával elkezdődött annak a hódító politikának az időszaka, amely 400 éven át, egészen Mátyásig, mai kifejezéssel élve, doktrínája volt a Magyar Királyságnak. Egyenlő félként tárgyalt a pápával, a bizánci és a német-római császárral. Lányát, Piroskát – a későbbi bizánci császárnét, Irénét – a keleti egyház szentként tiszteli. Szent László freskói, szobrai Közép-Európa-szerte díszei a templomoknak. Ezek a hatalmas erejű lovagkirály legendás tetteit mutatják be a Tordai-hasadék megnyílásától a magyar leánynak a besenyő vezér fogságából való kiszabadításán át a szentkúti vízfakasztásig. Alig 50 évesen, 1095-ben váratlanul halt meg, sírja Váradon zárandokhely volt a török hódításig. Róma 1192-ben avatta szentté, arany ereklyetartója, azaz hermája a győri székesegyház legféltettebb kincse.

*De coronatione sancti regis Ladislai primi: fratris Beyse filij Bele similiter primi: et de exercitijs eiusdem.*



*Ab ita vero morte regis magni: puenit vniversa mul-  
tando nobilitu hungarie ad fratre eius Ladislaum  
Et eu comuni cofensu parili voto et cofona voluta  
te ad suscipiendu regni gubernacula cocorditer ele-  
gerut: imo fere magis affectuosissimis pab<sup>9</sup> copule-  
runt. Des eni nouerat ipsum esse vestitu psumatiõe*



## A fülön keresztül az egészségért

### Békésy György

Az orvosi Nobel-díjas kémikus, biofizikus 1961-ben kapta meg az elismerést a belső fül, a csiga ingerlésének fizikai mechanizmusával kapcsolatos felfedezéseiért. Kutatásai döntő részét még Magyarországon végezte az 1930–40-es években. A háború után végül az Egyesült Államokban telepedett le, ahol bővítette célterületét. A hallás mellett a látás és általában minden érzékelés közös tulajdonságait vizsgálta. Élete első két évtizedét családjával Németországban, Törökországban és Svájcban töltötte, majd a legnehezebb időszakban, az 1920-as évek elején friss diplomásként hazatért. 1948-ig a Posta Kísérleti Állomáson dolgozott, miközben a tudományegyetemen tanított és tagja lett az Akadémiának. A háború után itthoni engedéllyel elfogadta a Harvard meghívását. Ennek meghosszabbításához az új magyar állam nem járult hozzá, ő mégis maradt. Végül 16 évig tanított Bostonban, majd Hawaiiira költözött, és Honolulu-ban halt meg 1972-ben. Őt is, mint sok más kiváló magyar tudóst megkérdezték az amerikaiak, hogy vajon mi a titkuk, hogy tudnak ilyen sikeresek lenni külföldön. Erre Békésy György így válaszolt: „Mikor Svájcban éltem, ott minden csendes, biztos és nyugodt volt. Az életben maradás nem jelentett problémát. Magyarországon más a világ. Ott az élet állandó küzdelmet jelent szinte mindenért, de a küzdelem nem eredményezett pusztulást. Egyszer elvesztettük, másszor megnyertük, de mindig életben maradtunk. Az embernek szüksége van erőpróbára, és ez Magyarország egész történelme folyamán adva van.”



## A Nagykunság minden ízével Karcagi birkapörkölt

A birkapörkölt akkor karcagi, ha a birkának mindene benne van. A hús mellett a perzselt köröm és fej, a belsőség és a megisztított pacal is. Mindez tűz fölött, mangalicaszírral kikent öntvénylábosban egyesül pörköltté. A csontot csontvágó fűrésszel kell szakszerűen feldarabolni, hogy a szilánkok ne bosszanthassák az embert az egyik legínyencebb foglalatossága, a tunkolás közepette. A főzéskor nagyon éssen kell lenni, mert ha a kelleténél csak néhány perccel is tovább nyalogatják a lángok a bográcsot, akkor elkezdi szálkásodni, azaz túlfő, ami az étel kárára történik. A fűszerszámok közül csak a legalapvetőbbeket kívánja: sót, őrölt pirospaprikát, szárított csemege fűszerpaprikát, vöröshagymát, fokhagymát. Persze a legfontosabb maga a birka, ami a Karcag környéki puszták ősgyepéin nő fel. Ez a jószág a maga által taposott és trágyázott természetes gyógyfűveken hízik. A növény, a föld, a levegő és a napfény minden áldása benne van a húsában, ahogy a helyiek mondják: „A hortobágyi szíki birkának nincs párja.” A kun ősokról maradt a maiakra az örök igazság, amely szerint a birka főzése az akolban kezdődik.

A Hungarikum Bizottság a karcagi birkapörköltet 2013-ban a hungarikumok közé emelte.



## Az operett megújítója

### Lehár Ferenc

Zenészcsaládból származik. Apja a soproni háziezred karnagya volt. Tízestendősen beiratkozott a fővárosi Nemzeti Zenedébe, majd a prágai konzervatóriumban Dvorzsáktól tanulta a zeneszerzést. Húszéves korában kinevezték a losonci ezred karnagyi posztjára, ezzel a hadsereg legifjabb karmestere lett. Bejárta a Monarchiát. Így találkozott ifj. Johann Strauss-szal, hallotta koncertjét Ferenc József, megismerkedett Puccinivel. Leszerelése után az operával kezdett foglalkozni, Kukuska című művét 1896-ban mutatták be. Majd egy bécsi bálon annyira megragadta a hölgyek arany- és ezüstszínű ruhája, hogy keringőt írt e színekről, ami híressé tette a városban. A következő esztendőben láthatta a közönség első operettjét, a Bécsi asszonyokat, majd a Drótostót, amit százszor adott a pesti Magyar Színház. 1905. december 30-án került színpadra legnépszerűbb műve, a Víg özvegy, amit 1910-ig a világ négyszáz színházában közel 20 ezerszer játszottak el. Ezek közül csak New Yorkban 416-szor harsant fel az előadás végén a tapsvihar. A mű alapján öt film készült. A Víg özvegy hozta meg Lehár számára a világhírnevet, és tette anyagilag független művésszé. Három évtized alatt 31 operettet írt, köztük másik kimagasló sikerét, a Luxemburg grófját. Sikerének titkát így fogalmazta meg: „Az operettszerző nem írhat spekulatív, lélekmarcangoló zenét. Ez azonban nehéz, nehezebb, mint általában hinnők.” Lehár Ferenc 78 évesen, 1948-ban hunyt el. Halála napja, október 24. egyben pályatársa, Kálmán Imre születésnapja, ami 2002 óta a Magyar operett napja.



## Ha azt üzeni, menni kell

### Kossuth Lajos

Befolyásos rokonság és pénz nem segítette pályáján, de nem is homályosította el a tisztánlátását. Rendíthetetlenül bírálta a Habsburg-elnyomást. A XIX. század első évtizedeinek szellemi pezsgése az ő világa volt. Kiváló érveivel olyan alapvető nemzeti értékalapot hozott létre, amelyet még politikai ellenfelei is elfogadtak. A Batthyány-kormányban – korábban elképzelhetetlen módon – egy célért munkálkodott herceg, báró, gróf az elszegényedett kisenemessel; ellenzéki és konzervatív a párton kívülivel. 1848-ban pedig olyan vezetője lett a nemzetnek, akiben még évtizedekkel a vereség után is hittek a magyarok, akinek neve egyet jelentett a szabadság gondolatával. Kossuth Lajos 1802-ben a zempléni Monokon született. Tanult a sátoraljaújhelyi piarista gimnáziumban, az eperjesi evangélikus és a sárospataki református kollégiumban is. Ügyvéd lett, újságíró, majd politikus. Feltétlen híve volt a fejlődésnek, a közteherviselésnek, a nemzeti függetlenségnek. Elsőprő erejű parlamenti és toborzó beszédeknek döntő szerepe volt a szabadságharc alatt. Az Országos Honvédelmi Bizottmány elnökeként kormányozta Magyarországot a világosi fegyverletételig. Az emigrációban töltött több mint négy évtizede alatt aktívan politizált, uralkodók, államfők – köztük az amerikai elnök – fogadták. Torinóban halt meg 1894-ben. Hamvait Budapesten félmillió tömeg kísérte végső nyughelyére, a Fiumei úti temetőbe. Nevét viseli az ország Parlament előtti főtere, a legmagasabb állami kitüntetés, és a közrádió nemzeti főadója. Hangját megőrizte a fonográf felvétel.



## Székely nemzeti édesség

### Kürtőskalács

Hosszúkács formája a kályhacsőre, székelyesen kürtőre hasonlít. Évszázadok óta sűtik Erdély-szerte. A tészta alapanyaga liszt, cukor, zsiradék vagy vaj, tojás, élesztő és tej. Ezt a gyúrás után hosszú csíkokra nyújtják, amit ügyes, látványos mozdulattal tekernek fel a sűtőfára. Faszénparázs fölött a nyers, fehér tészta néhány perc alatt aranybarna lesz a rajta karamellizálódó cukortól, ami diós, fahéjas, kakaós ízesítésű lehet. Hossza 25–30 centi, frissen, melegen az igazi. Székelyföldön a kürtőskalács különleges sütemény, az ünnepi asztalról nem hiányozhat. A XIX. századra szinte minden magyarlakta vidéken ismert lett. A külföldiek a magyarokhoz kötik, nagyon szeretik a nagyvilágban. Mottója szerint egyszerre székely, erdélyi és magyar. Orbán Balázs A Székelyföld leírása című művében 1868-ban megemlékezik a kürtőskalács eredetéről: „A tatárok közeledtére a nép a hegyekbe, barlangokba menekült. A támadók megpróbálták kiéheztetni a megközelíthetetlen búvóhelyeken lévőket, de a maguk elesége is fogytán volt. Ekkor egy okos székely asszony összekaparta a maradék lisztet, hamuval összekeverte, és hatalmas kalácsokat sűtött, amelyeket dorongra vagy magas póznára húztak, felmutatták, így kiáltottak a tatárokhoz: »Nézzétek, mi itt ilyen jól élünk, ti pedig koplaltok!« A korgó gyomrú ellenség ennek láttán bosszúsán elvonult.” Akkor nevezték el dorongfánkknak, ahogy az első receptkönyvekben is olvasható. De írnak róla botratekercs vagy botfánk néven is.

A Hungarikum Bizottság a kürtőskalácsot 2015-ben a hungarikumok közé emelte.



## Az igazságos Mátyás király

A kolozsvári születésű Hunyadi Mátyás Szent Lászlóhoz hasonlóan vált a magyar történelem tündöklő csillagává. Mindkettejük kisebbik testvérként lett legendás uralkodó, aki a külső és belső ellenség marcangolta Magyarországot képes volt sikeres, hódító állammá szervezni. Az emberek ajkán azóta is élő hős, akinek emlékét szobrok, festmények, domborművek, templomablakok, irodalmi alkotások, népmesék őrzik Európa-szerte. Mátyás büszkén vallotta magát Attila és leszármazottai, az Árpádok örökösének. Tettei, tervei méltóvá teszik hozzájuk. Legfontosabb feladatát apja, Hunyadi János hagyta rá, ez pedig a hódító törökök megállítása volt. Ezt ő megtoldotta Konstantinápoly és akár a Szentföld visszafoglalásának víziójával. Mivel azonban a nyugati szomszédok rendszerint hátra támadták a déli végeken küzdő Mátyást, kénytelen volt „dolgavégezetlenül” békét kötni a szultánnal. Szendrő várának ostromával például azért kellett fölhagynia, mert a Dunántúlra betört az ellenség. Mátyás ekkor így kiáltott fel: „Ó gaz németek, a kereszténységnek milyen hasznát veszítem el miattatok!” Így előbb a hátországot kellett biztosítani, ezért: „Nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára”, s foglalta el Sziléziát és a cseh trónt. Országai, tartományai uralkodása utolsó éveiben Európa legnagyobb birodalmát tették ki. Célja a német-római császári szék volt, hogy az egész Nyugatot egyesíthesse terve megvalósítására. Erre nem volt már módja, mert 1490-ben, 47 évesen Bécsben meghalt, s ezzel, ahogy mondják, „oda lett az igazság”. Magyarország elvesztette utolsó nagy királyát, és néhány évtized múlva önállóságát is.



## A régi magyarokat keresve elénk tárta Tibetet Kőrösi Csoma Sándor

A szegényember legkisebb fia útra kelt, és eljutott az Üveghegyekig. Akár ezt a mesét is hallhatta Erdély délkeleti csücskében, Kőrösön kiskgyerekként Csoma Sándor. A kisnemesi család fia 9 esztendősen került a Nagyenyedi Kollégiumba, ahol szolgadiák-ként, munka mellett tanulhatott. Ott ismerte meg a magyar őstörténetet. Érettségi után a Göttingeni Egyetemen hallgatott orientálistikát, hazatérve 13 nyelven írt és olvasott. 1819-ben, 34 évesen elindult. A Közel-Kelet és Kis-Ázsia érintésével Perzsián és Afganisztánon keresztül 1822-re jutott el Indiába. Belső-Ázsia irányába folytatta volna útját, de a háborús állapotok miatt maradnia kellett. Ekkor az angol kormány megbízott ösztönzésére kezdte el tanulmányozni a tibeti kultúrát. Ezt azzal a szándékkal tette, hogy az ősi iratok között ráleljen a magyarok eredetéről szóló bizonyítékokra. Az évek során a hegyi kolostorokban több ezer tibeti könyvet olvasott el. Ezek egyikében találkozott az ujugurok országával, melyről ezt írja: „Tökéletesen meg vagyok győződve, hogy a mi eleink ezen vidékről szállottak le mint kultúrnemzetek a Krisztus előtt több századokkal.” Megírta a Tibet történetéről, földrajzáról és irodalmáról szóló köteteit. Más könyvei mellett 1827-re elkészült az angol-tibeti szótárral és nyelvtankönyvvel. Minden művéből 50 példányt hazaküldött Pestre. A Magyar Tudós Társaság levelező tagjává választotta. 1842-ben, 58 évesen maláriát kapott és meghalt. A buddhista egyház szentjei közé fogadta. Dardzsilingi síremléke zarándokhelye a magyaroknak. A piros-fehér-zöld zászlókkal, szalagokkal és koszorúkkal teli, díszes kőoszlopon négy nyelven hirdeti a felirat, hogy Kőrösi Csoma Sándor a magyar és az indiai nép barátságának úttörője.



## A játékelmélet megalkotója Harsányi János

1994 aranybetűvel szerepel a magyar tudomány történetében. Abban az esztendőben Harsányi János közgazdász és Oláh György kémikus is kezet szoríthatott a svéd királlyal, amikor átvette tőle a Nobel-díjat. Harsányi 1938-ban érettségizett a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumban. A családi hagyományt követve gyógyszerésznek tanult. 1945-ben a deportálás elől a Mária utcai jezsuita kolostorban lelt menedéket. A Katolikus Hittudományi Főiskolán 1947-ben doktorált Filozófiai tévedések logikai analízise című munkájával. Miután 1949-ben távozni kényszerült a szociológiai tanszéken betöltött tanársegédi állásából, apja patikáját pedig államosították, családjával 1950-ben emigrált. Harsányi először Ausztráliába ment, ahol betanított munkásként dolgozott, és esti tagozaton szerzett közgazdászdiplomát. Rockefeller-ösztöndíjként jutott el Amerikába, ahol a Stanford Egyetemen tanított és megszerezte második doktori címét. Érdeklődése a matematika, majd a játékelmélet felé fordult. 1994-ben kapta meg a közgazdasági Nobel-díjat John Nashsel és Reinhard Seltennel megosztva, az indoklás szerint: „A nem-kooperatív játékok elméletében az egyensúly-elemzésre vonatkozó úttörő munkásságáért”. Harsányi módszere az élet számos területén alkalmazható, a magán- és közszférában, politikai és gazdasági életben egyaránt. A Nobel-díj átvételekor beszédében hangsúlyozta, hogy munkájának alapja, a szintén egykori fasori diák, Neumann János 50 évvel korábbi könyve volt. Harsányi János, az információ közgazdaságtanának megteremtője 80 éves korában, 2000-ben halt meg San Franciscóban.

AZ E HÁZBAN MŰKÖDŐ,  
HAJDANI ÖRANGYAL GYÓGYSZERTÁRBAN DOLGOZOTT

HARSÁNYI JÁNOS GYÓGYSZERÉSZ  
(1920-2000)

KÖZGAZDASÁGI NOBEL-DÍJAS,  
AZ MTA TISZTELETBELI TAGJA.

TISZTELETÉRE ÁLLÍTOTTA  
A MAGYAR GYÓGYSZERÉSZTUDOMÁNYI TÁRSASÁG  
ÉS A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA





## A szaglás bajnoka

### Drótszőrű magyar vizsla

Már a neve mindent elárul. Figyel, vigyáz, vizslat. Erre az állatra rábízhatja magát a gazdája, mellette nem érheti meglepetés. A drótszőrű magyar vizsla mindent észrevesz, és erről tájékoztatja is a vadászt. Igazi erdőjáró alkat. Középtermetű, izmos, nemesen arányos testformájú. A szeme és az orra színe alig üt el a rövid, sűrű szőrzete világosbarnájától. Ez a bunda – ellentétben rövidszőrű társával – alkalmatlanná teszi a lakásban tartásra, de a szabadban a legnagyobb hideget is jól tűri. Más vadászku-tyáktól eltérően a „drótosra” hajtáskor az összes részfeladatot rá lehet bízni. A vadat felkutatja, jelzi annak helyzetét, az elejtett állatot könnyedén megtalálja és apportírozza, a sérültet kitartóan üldözi szárazon és vízben. Igazi mindenes, amit nagyra tartanak embertársai. Érzékszervei rendkívül fejlettek, de legcsodálatosabb tulajdonsága a csalhatalan szaglása. Munkakutyaként a Fővárosi Tűzoltó-parancsnokságon is szolgál, ahol elnevezték „szakállas szaglektornak”. Kitűnően tanítható, könnyedén együtt dolgozik emberrel vagy akár másik állattal is. A solymászok leginkább a rövidszőrű magyar vizslával tudják összeszoktatni vadászatra képzett ragadozó madaraikat. Kedves, barátságos jószág, talán túlságosan is, ezért magában nemigen alkalmas házőrzésre. De a családnak, különösen a gyerekeknek igazi, őszinte játszópajtása, hűséges barátja.

A Hungarikum Bizottság a magyar pásztor- és vadászkutyafaj-  
tákat, köztük a drótszőrű magyar vizslát 2017-ben a hungari-  
kumok sorába emelte.



## Op-art pápa Victor Vasarely

Felvidéki és erdélyi szülők házasságon kívül fogant gyermekeként született 1906-ban Pécsen, a Munkácsy Mihály utcában. Kitalálni sem lehetne regényesebb kezdetet egy művészi pályának. A folytatás is stimmel, hiszen az anyja után Csiszár Győzőként anyakönyvezett fiúcska később felvette az apai Vásárhelyi vezetéknevét. A végleges, a világon mindenütt ismertté vált Victor Vasarely forma Franciaországban, 1930-as emigrálása után alakult ki. A pályaelhagyása is beleillik a történetbe, hiszen a megkezdett orvosi tanulmányait abbahagyta, mert vonzóbbnak találta a kor pezsgő kulturális életét. Huszonegy éves korától szabadiskolákban, műhelyekben csiszolta tudását, megismerkedett a modern művészetek, elsősorban a Bauhaus világával – Párizsba már kialakult stílussal érkezett. Bátran használta a fekete-fehér geometriai formavilágot, ennek gyümölcse a világhírű zebramotívum és annak változatai. Ez a gondolat indította el az optikai művészetet, az op-artot – nem véletlenül tartja a szakma a XX. század legnagyobb mesterének. Korai munkásságát saját maga „tévutaknak” nevezte. Műveit a legjelentősebb gyűjtemények féltve őrzött kincsükként tárják a közönség elé. Alkotásaihoz szívesen használt fémot, kerámiát, szőnyeget. Hatalmas, akár 10–12 méteres installációi közterek és középületek gondolateltő díszei. Pécsen, szülőházában 1976-ban nyílt meg a Vasarely Múzeum. Ezzel egy időben a franciaországi Aix-en-Provence-ben felavatták a Vasarely Alapítvány múzeumát, amely a képzőművészet és az építészet varázslatos ötvözete. A művész Párizsban halt meg 90 éves korában.



## Az egészség édes védelmezője

### A magyar akácméz

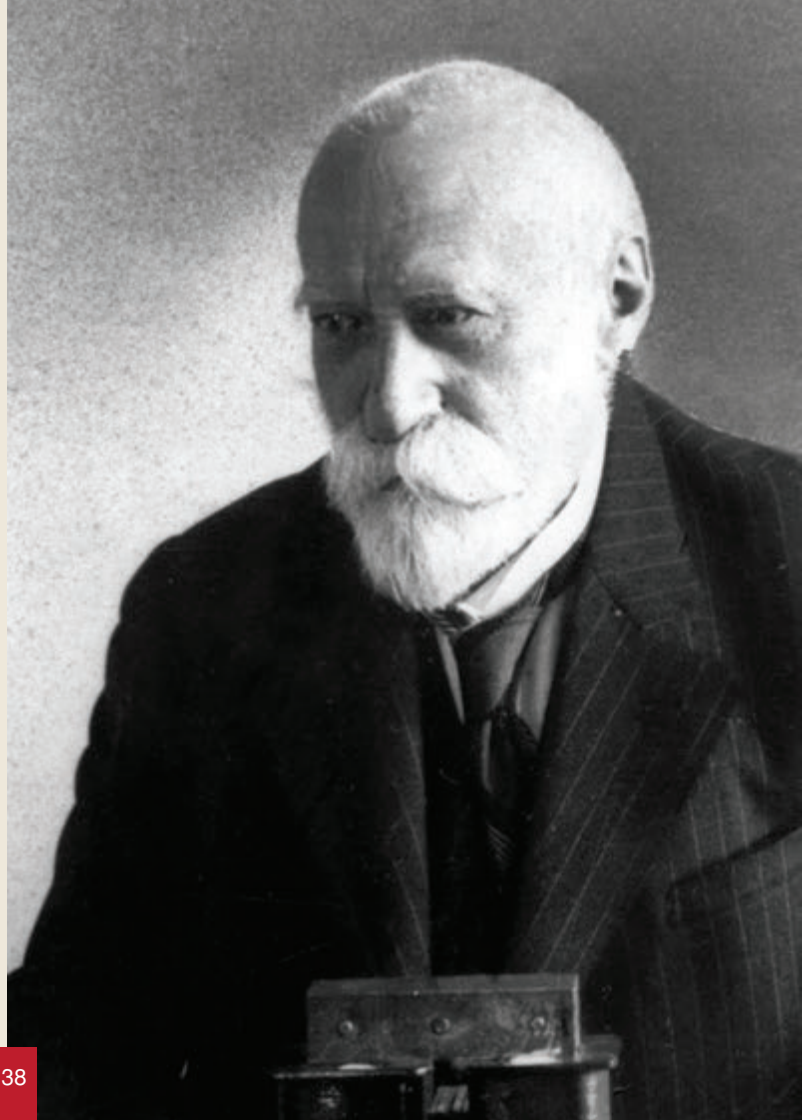
A Kárpát-medence egyedi klímájában élő hatalmas akácok teszik különlegessé a magyar akácmézet. Ekkora kiterjedésű, tisztán akácerdők más tájakon nincsenek. Ha a méhek röpkörzetükben egyéb virágot nem találnak, akkor a közös munka eredményeként tökéletesen tiszta akácmézet pergethet a méhész. Ez áttetsző, enyhén sárgás színű, magas cukortartalmú méz lesz, ami nem kristályosodik, évekig folyékony marad. Az íze pedig utánozhatatlan, ilyen finom gyógyír aligha akad még. Mert ha valaki egyet köhög vagy tüsszent a családban, a gondos háziasszony azonnal főz egy mézes teát, és máris elejét veheti a betegségnek. Persze egészségesekeknek is ajánlott, sokan mézzel váltják ki a cukrot; akár kávéba vagy limonádéba is csurgatják, süteményekbe használják. De az egyik legegyszerűbb módja az akácmézfogyasztásnak a vajás kenyérré kenés. Reggelire vagy uzsonnára igazán jól tud esni. A méhészek és családtagjaik sok mézet esznek, és kimutathatóan kevés náluk a légúti megbetegedés. Ezek után nem csoda, ha méhecskéknek vagy lányoknak becézik a szorgalom jelképeként számon tartott állatkáikat. Óvják a családok egészségét, tisztán tartják a kaptárakat. A méhek zsongása csodálatos élmény. Ha egy virágzó akácfa tövébe leül az ember, és néhány percig csendben hallgatja a kis zümmögők egyenletes döngicsélését, megáll az idő, kikapcsol az agy, felfrissül a lélek.

A Hungarikum Bizottság 2014-ben a magyar akácmézet a hungarikumok sorába emelte.



## Elektromos áram megméréve! Bláthy Ottó

A XIX–XX. század fordulóján alkotó zseniális magyar műszaki generáció kiemelkedő alakja. Déry Miksa és Zipernowsky Károly társaként részt vett a transzformátor elkészítésében, de nevéhez fűződik a váltakozó áramú fogyasztásmérő berendezés, azaz az első villanyóra 1889-es feltalálása és a háromfázisú generátor kifejlesztése is. Hosszú élete során összesen 96 találmányával járult hozzá az ipari fejlődéshez, ezek nagy része elektrotechnikai újdonság volt. 1882-ben, 22 évesen gépészmérnöki diplomával a zsebében lépett ki a bécsi egyetem kapuján, innen a kor egyik legmodernebb üzemébe, a MÁV Gépgyárba vezetett az útja. Az elektromosságot ekkor kezdte el tanulmányozni, s kísérletezései során – a világon elsőként – megbízható megoldást talált a mágneses körök méretezésére. Eredményeit bemutatta Amerikában az Edison-műveknél, ahol elismeréssel fogadták. Zipernowsky hívására a Ganz-gyár mérnöke lett, ahol átalakította a gépeket, így ezek teljesítménye jelentősen javult. Szabadalmi nagy sikereket arattak itthon és a nagyvilágban. Kandó Kálmán halála után ő fejezte be a mozdonyok fázisváltóját, nagy nemzetközi cégek vásárolták meg eljárásait. Nevezetes volt különleges képességeiről. Nagyszerű fejszámoló és sakkozó hírében állt, rendkívüli emlékezőtehetséggel. Nevét több műszaki középiskola és egy 2002-ben felfedezett kisbolygó is viseli. A fővárosi közterületek névadó testülete jártas lehet a fizika világában: a VIII. kerületi Bláthy Ottó utcával párhuzamosan az egyik oldalán a Delej, a másikon a Villám utca vezet.



## Romantikus virtuóz

### Cziffra György

Aki meghallotta játékát, annak azonnal Liszt Ferenc jutott az eszébe. Budapesten született 1921-ben. Cimbalmos édesapja négyéves korától taníttatta zongorázni. 1929-ben Dohnányi Ernő fedezte fel. A filmszalag megőrizte 13 éves kori játékát. Ezen matrózingben, kifinomultan, mély átéléssel zongorázza Schubertet. „Cziffra Gyuri, a Zeneművészeti Főiskola legutóbbi hangversenyén feltűnt gyermek-zongoraművész” – ez állt a képsorok alatt. Csodagyereknek tartották, ám hiába adott sikeres koncerteket itthon és külföldön, családjá eltartására szórakozóhelyeken is dolgoznia kellett. A műveket utolérhetetlen technikai bravúrokkal adta elő, de volt azokhoz saját parafrázisa is. Ez az elképesztő improvizációs tehetség tette őt a század legnagyobb zongoraművés�évé. Vásáry Tamás mesélte róla, hogy egyszer egy füstös lokálba belépve, meghallva a zongorajátékot, megkérdezte a pincértől: „Ki az a két zseni, aki ma este négykezest játszik?” „Csak a Cziffra Gyuri, nálunk mindig ő muzsikál” – szölt a felelet. Cziffra György rögös utat járt be: szegény gyermekkor, frontszolgálat, hadifogság, börtön. 1956. október 22-én, a forradalom kitörésének előestéjén tomboló sikerrel játszott a Zeneakadémián. Néhány nappal később Párizsba menekült, majd következett a világsiker távol a hazától. Liszt mintha egyenesen róla, neki írta volna a Magyar rapszódíát. Kitüntették a francia Becsületrenddel és átvehette a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét. A 100 Tagú Cigányzenekar örökös tiszteletbeli elnöke. Cziffra György 1994-ben, 73 éves korában hunyt el.



## Ha odaböktem, az altató rögtön hatni kezdett Papp László

Joe Louis, Muhammad Ali, Mike Tyson, Papp László. Az ökölvívás történetének utolérhetetlen zsenijeit, minden létező elemzés szerint örökös királyait. Amerikai nehézsúlyú sokszoros profi világbajnokok és a mi Papp Lacink. Ő hozzájuk képest „csak” egy háromszoros olimpiai aranyérmes, apró, európai bokszoló. Hogy tartozhat mégis közéjük? Odaát, a show-biznisz világában az amatőr címeiket nem tarják sokra. Hatszor megvédett profi Európa-bajnoki címe sem tényező a nagy, címegyesítő mérkőzésekhez képest, ahová már nem engedte el a kor sportvezetése. Az ő utánozhatatlan tulajdonsága a virtuóz tehetsége volt. Reflexeivel és ütemérzékével olyan látványosan vívott az öklével és mozgott a testével, mint egy balett-táncos. De amikor ütni kellett, könyörtelen volt. „Jobb kezem a Rókus kórház, bal a köztemető. Melyiket kéred?” – kérdezte csibészesen ellenfeleitől. De senki sem vette tőle zokon az ilyeneket, mert a legtöbb ellenfele szerette a vagányságát és elismerte tudását. A négyszeres Európa-bajnok, olimpiai ezüst- és bronzérmes Pietrzykowski, aki többször találkozott Papp Lászlóval, és egyszer le is győzte őt, így beszélt róla a merlbourne-i elődöntő után: „Papp a legjobb bokszoló, akit valaha is láttam. Alacsony, izmos, kis fekete bajusszal, jellegzetesen magyaros jelenség.” A lengyel amúgy a római olimpiai döntőben Alival mérkőzött. Papp László nevét viseli Magyarország legnagyobb fedett sportcsarnoka a Puskás Ferenc Stadion szomszédságában. Sporttörténelmünk két legnagyobb alakja, a két jóbarát neve egymás mellett. Papp László 2003-ban, 77 évesen hunyt el.



## Törökűző kerepelők A mohácsi busójárás

A legenda szerint amikor a XVI. század elején a törökök elfoglalták Mohácsot, a helyi sokác lakosság menekülni kényszerült. A közeli sziget mocsárvilága volt a menedék, ahol az ellenség nem ismerte ki magát, és így ott nem üldözhetette a népet. Egy este a tűz mellett tanakodó férfiak előtt megjelent egy vitéz, aki azt tanácsolta, hogy faragjanak maszkokat. Ezeket fessék le állatvérrrel, tegyenek rá szarvakat. Vigyenek magukkal buzogányt, kereplőt, kürtöt. Öltözzenek birkabőrbe, a derekukra kössenek kolompot, és tömjék ki a gatyájukat szalmával. Majd egy ködös télvégi estén így keljenek át a Dunán, és ijjesszék el a betolakodókat. Ez így is történt, a babonás törökök nem sejtették, hogy a maszkok alatt emberek rejtőznek, és elszaladtak Mohácsról. A busójárás dokumentált története szerint ez egy télűző, tavaszköszöntő, farsangi népszokás. Eredete több száz, akár évezredes is lehet. A maszkot tilos volt levenni, nehogy felfedje magát az alakoskodó. A férfiak – mert csak ők lehettek busók – nem is otthon, hanem titkos helyeken, például a szigeten öltöztek át és tértek vissza csónakkal a városba. Még a családtagok sem tudhatták, hogy ki melyik álarc alatt rejtőzik. A kellékeket magának vágta, faragta, festette mindenki. Ma Mohácson közel ötven busócsoportosulás létezik, ami nagyjából 1200, rendszeresen „járó” busót jelent. Így szinte a teljes aktív korú mohácsi férfilakosság részt vesz a hangos, zenés, tüzes riogatásban, a több tízezer látogató legnagyobb örömére.

A Hungarikum Bizottság a mohácsi busójárás, maszkos télűző szokás modelljét 2012-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Hamisíthatatlan dimenziók

### Gábor Dénes

1900-ban Budapesten született. Már középiskolás korában foglalkoztatta a technika, első találmányaként egy repülőgép-modellekkel mozgatott körhintát jegyeztetett be. Berlinben járt egyetemre, ahol Albert Einstein előadásait is hallgatta. Később Budapesten, a Tungsramnál Bródy Imre kollégája volt, de ahogy Németországból, úgy Magyarországról is menekülnie kellett, végül Angliában talált új otthonra. A holográfia háromdimenziós kép, amely minden nézőpontból egyedi látványt nyújt. Ennek elméletét már 1947-ben megalkotta, de csak a lézer 1961-es felfedezése után tudta azt a gyakorlatban is bemutatni. A képek rögzítésének egy olyan módját fedezte fel és dolgozta ki, ami több adat megjelenítését tette lehetővé, mint bármelyik korábbi módszer. Ezért nevezte el Gábor Dénes holográfiának az eljárást, mert görögből magyarra fordítva ez annyit tesz: teljes írás. Felfedezéséért 1971-ben átvehette a fizikai Nobel-díjat. A holográfiával csodálatos művészi alkotások készülnek. A hétköznapi életben hologramokkal leggyakrabban a biztonsági matricákon és azonosítókon találkozhatunk, hiszen azokat lehetetlen másolni. Ezt a találmányt használják az adattárolásnál és az extrasebességű fényképezésnél is. Gábor Dénes 79 éves korában halt meg Londonban.





## A Föld földalakú Izsák Imre csillagász

A korábbi gömbbel szemben az általa megnevezett geoid forma pontos meghatározásához 26 244 műholdpályát figyelt meg. A világon elsőként állapította meg, hogy az Egyenlítő nem kör, hanem ellipszis. Izsák Imre Zalaegerszegen született 1929-ben. Szülei reál szakos pedagógusok voltak, így fiuk is elkezdett érdeklődni a természettudományok iránt. Kitűnő tanuló volt, érettségi után a budapesti tudományegyetemen matematika–fizika szakra járt. Emellett a Konkoly-Thege Miklós alapította obszervatórium asszisztenseként dolgozott, majd a diploma után ott is helyezkedett el. Olyan sajtóságos területek érdekelték, mint a soktest-probléma, az égi mechanika, a rakétapályák és a mesterséges holdak világa. Az itthoni korlátozott lehetőségek miatt 1956-ban elhagyta hazáját, és a Zürichi Csillagvizsgálóban folytatta kutatásait. Ezek publikálása után meghívták Amerikába, ahol megvalósíthatta vágyait. 1961-ben tette közzé a Földdel kapcsolatos számításait, amiket számos egyetemi előadáson ismertetett az USA-ban és Európában. A Harvard tankönyvet rendelt tőle, a NASA tudományos főmunkatársának nevezte ki. 1965-ben éppen Párizsban készült a másnapi geodéziai kongresszusra, amikor szállodájában szívrohamot kapott, és mindössze 36 évesen meghalt. A világűrben kisbolygó, a Holdon kráter, Magyarországon 1992 óta komplex középiskolai természettudományi verseny viseli Izsák Imre nevét.



## Elpusztíthatatlan vadász

### Erdélyi kopó

Őshonos magyar kutyafajta, az erdélyi arisztokrácia első számú vadászkutyája volt. 1947-ben Románia dűvadnak minősítette és kiirtásra ítélte az erdőjárók nélkülözhetetlen társát. A kutyások nemzetközi szervezete, az FCI is kihaltnak nyilvánította. Ám az 1960-as években találtak néhány fajtatiszta példányt Máramaros-szigeten és Zselyken, amelyekkel újraindulhatott a tenyésztésük. Az almokat bejelentették, így az FCI 1966-ban ismét lajstromba vehette az erdélyi kopót. De még mindig nincs biztonságban a populáció, létszámát növelni, ismertségét erősíteni kell –, mert páratlan vadász és nagyszerű házörző. Szívós, állja a hideget-meleget, csillogó, rövid szőre megvédi az időjárás viszontagságaitól. Értelmes, könnyen tanul, játékos, barátságos. Gyönyörű állat, megjelenése előkelő, harmonikus. Bársonyos fekete bundáját barna szegélyben fehér mellény díszíti. A hosszú lábú változat 30, a rövid lábú nagyjából 20 kilós lehet. Pásztor társaival szemben az erdélyi kopó feleslegesen nem ugat. Élettartama 14 év. Ha háziasítottuk őseiket és elvárjuk, hogy szolgáljanak minket, akkor gondjukat is kell viselnünk. Az erdélyi kopók megérdemlik szeretetünket, mert régi barátaink, ősi magyar kutyák, amik végigélték velünk az elmúlt évezred minden örömet-bánatát.

A Hungarikum Bizottság az őshonos magyar kutyafajtákat, köztük az erdélyi kopót 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A magyar zene legnagyobbja

### Liszt Ferenc

A Sopron vármegyei Doborjánban született 1811-ben. Tehetsége hamar kiderült, hatévestendős korától nagy sikerű zongorakoncerteket adott. A 12 éves fiúval családja Párizsba költözött, hogy az ottani konzervatóriumban tanulhasson. De az ifjú Lisztet a legjobb ajánlások ellenére sem vette fel az intézmény, mert nem volt francia nemzetiségű. Alkalmasságát azzal bizonyította, hogy magával ragadó gyermeki virtuozitásával pillanatok alatt a párizsi és londoni szalonok, koncerttermek kedvence lett. Hamarosan megismerkedett Paganinivel, Berliozzal és Chopinnel. Ezek a barátságok komoly hatással voltak művészetére. Liszt részt vett a közéletben, így az 1830-as párizsi forradalomban, támogatta a lyoni munkásfelkelés áldozatait, Európa-szerte segélykoncerteket adott az 1838-as pesti árvíz károsultjai javára, komoly összegekkel támogatta a pesti zenei felsőiskola létrehozását. Mindeközben páratlan életművet alkotott: legalább 1400 zenemű fűződik a nevéhez. Elsősorban zongora- és orgonadarabokat szerzett, de foglalkozott egyházi és világi kórusművekkel, átiratokkal, dalokkal, szimfóniákkal, operákkal is. Az 1840-es években a Weimari Udvari Színház karmestere lett. 1875-ben kinevezték a később róla elnevezett budapesti Zeneakadémia elnökévé. Munkásságának máig meghatározó jelentősége van a magyar zenei életben. 1886-ban, 75 évesen halt meg Bayreuthban. 2011, születése bicentenáriuma Liszt-émlékév volt Magyarországon. Nevét viseli az ország kapuja, a ferihegyi nemzetközi repülőtér.



## A magyar nemzet jelképe Az Országház

A nemzetközi listákon a világ tíz legismertebb épületének egyike. John Lukács Budapest 1900 című alapművében így ír: „Az Országház épülete a magyar alkotmány szimbóluma, monumentálisnak és tündöklőnek kell tehát lennie, hadd lássa barát és ellenség egyaránt. Csakugyan, amikor 1904-ben Steindl Imre épülete elkészült, a világ legnagyobb parlamentje volt. Egyébként pedig a magyar középkori stílus, a francia reneszánsz, a westminsterianus neogótika eklektikus keveréke neobarokk alaprajzzal és színes belső megoldásokkal. Huszonhét kapuja van. Díszítéséhez kis híján negyvenkilónyi huszonkét karátos aranyat használtak fel. De mégsem vallottak kudarcot vele. Még ma is nagyon jól beleillik Budapest városképébe. Perspektívája kiállta az idők próbáját.” 1956. október 25-én, a Parlament előtt tüntető több tízezer tömegbe a magyar kommunisták sora és a szovjet T-54-es harckocsik repeszgránátjai csapódtak be. A halálos áldozatok száma ezres nagyságrendű lehetett. Szent II. János Pál pápa mondta 1991-ben: „Először vagyok Magyarországon, és mondhatom, hogy csodálom nemcsak természeti szépségét – a Dunán jöttünk Esztergomból –, de épületeinek szépségét és nagyságát, főleg ennek az épületnek a szépségét, melyben jelenleg vagyunk, amely a nemzet önállóságának, szuverenitásának a kifejezője.”

A Szent Korona 2000. január 1-én került az Országház, a törvényhozás kupolacsarnokába.



## Hit Istenben és a tudományban Jedlik Ányos

Kijelenthető, hogy kora polihisztor volt. A humán és a reálvilágban is magasan képzett szerzetesként mindkét területen kiemelkedő teljesítményt nyújtott. Eötvös Loránd e szavakkal búcsúzott tőle: „Jedlik 1800-ik évi januárius hó 11-ikén született Szímő helységben, Komárom megyében, mint földműves szülők gyermeke. Az írást, olvasást faluja iskolájában tanulta, s azután tanulmányait a nagyszombati, utóbb a pozsonyi gimnáziumban folytatta. 1817-ben a Szent Benedek-rend növendékei közé lépett. A rendíthetetlen hit Istenben, a tudományszeretet, a tanítónak soha nem lankadó szorgalma, az embertársainak bajai iránt fogékony jó szív, az önzetlen hazaszeretet, mind olyan vonások, melyek Jedlik jellemében rendjének hagyományos szokásai nyomán indultak fejlődésnek és erősödtek meg.” Jedlik Ányos Győrben és Pesten is képezte magát, melynek eredményeként doktori fokozatot ért el filozófiából, történelemből, fizikából és matematikából. A pozsonyi, majd a pesti tudományegyetem fizikai tanészkezetője lett. A tanítás mellett kísérleteket is folytatott. Ezek során felfedezte a szikvizet, és elsőként az országban, elektromossággal kezdett foglalkozni. A maga építette laboratóriumban kutatta a villamosság titkait, melyek közül jónéhányat ő fejtett meg. Egyik legfontosabb felfedezése a dinamó elvének leírása volt, amellyel 6 évvel előzte meg a német von Siemens bejelentését. A másik világra szóló eredménye a „villámdelejes forgony”, azaz a villanymotor első változatának megépítése.



## Minőség mértékkel

### Pálinka

A törvény alapján csak olyan ital nevezhető pálinkának, amely Magyarországon termelt gyümölcsből, Magyarországon készült. Így a cefrézést, lepárlást, érlelést, pihentetést és a palackozást is itthon kell végezni. A pálinkába semmilyen idegen anyag, még cukor vagy méz sem kerülhet. Legfeljebb pluszgyümölcs az ágyas pálinkához. A pálinkának alkalmas gyümölcsök száma szinte végtelen. Amelyiknek van cukortartalma, annak gondos válogatás után a cefrében a helye. A leggyakrabban feldolgozott barack, körte, szilva, meggy, cseresznye, alma, szőlő vagy eper mellett szinte minden mesternek van saját különlegessége. Ezek gyakran érnek el sikereket a versenyeken. Győzött már berkenye, földibodza vagy éppen sompálinka is. A főzdek alkalmi remekei ezek az ízek, mivel ritkaságuk miatt csak kis tételeket tudnak párolni belőlük. A kereskedelmi és bérfőzés, valamint a legálissá vált magánfőzés a magyar lélek különleges kifejezési formája. Ránki Péter gazda azt vallja, hogy a pálinkája valami távoli üzenet, és messzebből jön, mint amennyire a cefrëshordótól a vadkörtefa áll. A természetadta íz és illat ősi tájékozódási pont az emberiség számára. A gyulai illetőségű Magna Cum Laude zenekar platinalemezes dalának refrénje szívből szól: „Álmaim kéklő egén, gyümölcsfáim tetején, pálinka, szerelmem, légy az enyém!”

A Hungarikum Bizottság a pálinkát 2013-ban a hungarikumok sorába emelte.



## Az ifjúság mintaképe Szent Imre herceg

A Magyar Királyság első trónörököse, Szent István király és Bol-dog Gizella királyné fia. Születését 1000 és 1007 közé teszik a kutatók, halálának dátuma biztos, 1031. Az uralkodói pár egyetlen felnőtt kort megélt gyermekét a velencei Szent Gellért püspök készítette fel az előtte álló nagy feladatra. Már ekkor kitűnt tehetségével, hitével és erkölcsösségével. Imre 15 éves korától részt vett az ország irányításában. A húszas éveire az ifjú alkalmassá vált arra, hogy apja nyomdokába lépjen. Szent István megírta számára az uralkodás útmutatásául szolgáló „Intelmek könyvét, amely később a Magyar Törvénytár élére került. Törté-nészek valószínűsítik, hogy Imre vezette a magyar sereget az 1030-as győri csatában, amikor a németek 123 év után ismét megpróbálták behatolni a Kárpát-medencébe. A támadó II. Kon-rád császár – elődjéhez hasonlóan – megsemmisítő vereséget szenvedett. Az idősebb apa a hatalom átadására és fia koroná-zására készült, amikor megérkezett a gyász hír. Egyes források szerint a herceget vadászat közben egy vadkan sebesítette meg. Más adatok nem zárják ki a gyilkosság lehetőségét sem. VII. Gergely pápa avatta szentté apjával, István királlyal és nevelőjével, Gellért püspökkel együtt. A XX. században Prohászka Ottokár püspök ezt írta: „Szent Imre hivatása az, hogy eszményt hirdet. Példája kihat századokra, s nemzetének nagyobb szol-gálatot tesz, ha az erény uralmát benne biztosítja, mint ha az országot arasznyi uralmával boldogítja.” Halálának 900. évfor-dulóján Budapesten ünnepélyes megemlékezést tartottak. Ezen részt vett a pápai nuncius, hat bíboros és több száz főpap a világ minden tájáról.



## Az írófejedelem

### Jókai Mór

Talán nincs olyan magyar otthon a világban, ahol ne lenne a könyvespolcokon vagy félméternyi Jókai-regény. De e-book és hangoskönyv formában is igen keresett szerző. Ám csodálkozhatunk-e azon, hogy íróvá lett, mikor a maga élete is tollhegyre kívánczolt, és nem más vetette papírra, mint a pályatárs és utód, Mikszáth Kálmán? Jókai kisnemesi családba született 1825-ben Komáromban. A Móric nevet kapta a keresztségben, de egy tréfa nyomán ez Mórra rövidült, amit meg is tartott. Ezt a pápai iskolatárs és jóbarát, Petőfi tanácsára tette. Vele együtt kezdte a pályát, majd 1848-ban, a forradalom kitörésekor és a szabadságharcban is mint „márciusi ifjak”, főszereplők voltak. Ekkor vette feleségül a kor ünnepelt színésznőjét, Laborfalvi Rózát. A világosí fegyverletétel után Jókai kalandos módon menekült, bujdosott, majd előbb álnéven, később saját jogen tért vissza a közéletbe. A következő évtizedekben bejárta Magyarországot és Európát, élményeit pedig beépítette történeteibe. Újságíró és politikus is volt, aki még életében megkapta az elismerést, az anyagi biztonságot. Jókait olvasva megismerhetjük a világ XIX. század végéig felhalmozott tudását. Szinte nincs az életnek olyan területe, amiről ne írna valamelyik művében, a maga páratlan stílusában. A kőszívű ember fiai, Az arany ember, Egy az isten, Fekete gyémántok, A jövő század regénye, Névtelen vár, Rab Ráby, A nagyenyedi két fűzfa, Egy magyar nábob, Kárpáthy Zoltán, És mégis mozog a föld, Erdély aranykora, A cigánybáró, Mire megvénülünk – csak néhány cím művei 100 kötetes nemzeti díszkiadásából. Jókai Mór, a legnagyobb klasszikus magyar író 1904-ben halt meg Budapesten.





## Itt is egy Széchenyi! Magyar Nemzeti Múzeum

Gróf Széchenyi Ferenc – a legnagyobb magyar apja – 1802-ben azzal a kéréssel fordult az uralkodóhoz, hogy saját ritkaságait felajánlhassa a nemzetnek. I. Ferenc ezt kegyesen engedélyezte, így Pesten létrejött Európa harmadik nemzeti közgyűjteménye. Ez tartalmazott 11 884 nyomtatványt, 1156 kéziratot, 142 térképet és rézmetszetet, egyéb régiségeket és képmásokat, valamint 2019 darab aranyérmét. Mindezt az Országgyűlés a nemzet tulajdonává nyilvánította. Először a pálos kolostorban állították ki, majd az egyetemre kerültek a kincsek. Határozat született az állandó épület felállításáról, és a nemzet felszólított további adakozásra. A Nemzeti Múzeum Pollack Mihály tervei alapján 1847-re készült el. Lépcsője a következő esztendőben máris legendássá vált, hiszen az 1848-as forradalom kitörésekor a hagyomány szerint Petőfi ott szavalta el a Nemzeti dalt az összegyűlt tömeg lelkes éljenzésétől kísérvé. A múzeum a XIX. század második felére rendkívül gazdag gyűjteményt tárt a látogatók elé, falai között világszintű tudományos élet zajlott. A Nagy Háborút követő zűrzavar és a kommunista diktatúra után az ellenállás nélkül bevonuló román csapatok el akarták rabolni a gyűjteményt, amit az amerikai Bandholtz tábornok erélyes fellépéssel akadályozott meg. A tolvajokat az épület elől lovagló-pálcájával zavarta el, az ajtót pedig lepecsételte. A becses ereklyét később a múzeumnak adományozta. A Magyar Nemzeti Múzeum az ország első számú kiállítóhelye, Budapest szívében a szabadság szimbóluma, a március 15-i központi ünnepség méltó színhelye.



## A csárdáskirály

### Kálmán Imre

Az 1882-ben, Siófokon született fiú már hétévesen közönség előtt zongorázott, igazi csodagyerek volt. Zenész azonban mégsem lehetett belőle, mert 18 éves korára reumája miatt képtelen volt a karját rendesen mozgatni. Így a Zeneakadémián a zongora szakról átiratkozott zeneszerzésre. Itt mestere az a Koessler János lett, aki még Liszt idejében került az intézménybe, majd világnagyságok sorát nevelte Budapesten. Ekkor ismerkedett meg Bartók Bélával, Jacobi Viktorral, Szirmai Alberttal, Molnár Ferencsel. Ők javasolták neki a pesti éjszaka kuplészövegeinek megzenésítését, amelyek nyomán eljutott az operettig. Első művét, a Tatárjárást többszöri visszautasítás után végül a Vígszínház mutatta be 1908-ban, hatalmas sikerrel. A darab egy éven belül eljutott Bécsbe, Hamburgba, Berlinbe, Koppenhágába, Londonba és New Yorkba. Mivel a következő művét, az Obsitost is átvette a Burgtheater, Kálmán Imre befutott szerző lett. Sorra születtek az újabb sikerei: 1912-ben a Cigányprímás, melynek főszerepében Fedák Sárít ünnepelte a közönség. Majd a 30-as évek végéig a Csárdáskirálynő, a Bajadér, a Marica grófnő, A cirkuszhercegnő, A chicagói hercegnő, a Montmartre-i ibolya vagy a Josephine császárnő. A II. világháború alatt Amerikába menekült, majd 1953-ban Párizsban halt meg, 71 éves korában. Az Operettszínház előtt lévő szobra mellett bárki helyet foglalhat a fémpadon, de akár a siófoki milleniumi pavilonban is odaülhetünk Kálmán Imréhez, és a fülébe dúdolhatjuk, hogy: „Szép város Kolozsvár, én ott lakom a Szamosnál, jöjj, hát miért haboznál? Angyalkám gyere már!”



## A levegőből lecsapó vadász Solymászat

A vadászatnak ez a módja egyidős a magyar nemzettel. Eredet-történetünk a turullal kezdődik, és ez a madár azóta is kísér minket. Jelen van földrajzi és személynévként is szerte a Kárpát-medencében. Solymár a királyi solymászok területe volt. Kerecsend, Madaras, Madarász település vagy a Sólóym, Solymos, Soly-mosi, Solymár családnév is ősi eredetű. Az idomított ragadozó madár és az ember közös vadászata a solymászat, ami semmit sem változott az évezredek során. Az ehhez szükséges eszközök elkészítése régi mesterség, a kézművesség legmagasabb szintje. Ezeket a remekeket a magyar mondavilág jelenetei és motívu-mai díszítik. A költészet és a festészet is szívesen vette témájaként a solymászatot. Balassi Bálint Egy katonáéneke című versében így szól az 5. strófa:

*„A jó hírért, névért, a szép tisztességért ők mindent hátra hagynak.  
Emberségről példát, vitézségről formát mindeneknek ők adnak,  
Mildón mint jó sólymok, mezőn széjjel járnak, vagdalkoznak, futtatnak.”*

A mai solymászok – a törvényeknek megfelelően – elsősorban fácánra, récékre, nyulakra és apróállatokra vadásznak. A ragadozó madár az ember utasítására elejti a zsákmányt. Ebből részesül a sikeresen vadászó sólyom, a nélkülözhetetlen társ, a kutya és gazda is.

A Hungarikum Bizottság a solymászatot, mint élő emberi örökséget, 2013-ban a hungarikumok sorába emelte.



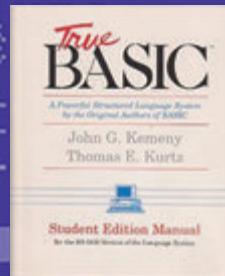
## Letette az alapokat Kemény János

BASIC. Ez a számítógép-programozás egyszerűen megtanulható alapnyelve, egyúttal angol betűszó. Jelentése: „kezdők általános jelzésrendszerének utasításkódja”. A 80-as években a legtöbb számítógép ezt a rendszert használta, amit Thomas Kurtz és Kemény János alkotott meg 1964-ben. A programnyelvet bármely gépen alkalmazhatta a programozó, így válhatott lehetővé az informatika széles körű elterjedése a világon. Kemény 1926-ban Budapesten született, a Rácz-féle magániskolában a világhírű fizikus Balázs Nándor mellett ült. Családjával 1940-ben emigrálni kényszerült, így a középiskolát már New Yorkban fejezte be, majd a Princeton Egyetemen tanult tovább. 1945-ben Los Alamosban találkozott „marslakó” honfitársaival, Szilárd Leóval, Wigner Jenővel és Teller Edével. Később Albert Einstein mellett tanársegéd volt. A BASIC megalkotása után az operációs rendszerek közeli kifejlesztését is előre látta, de úttörő volt az elektronikus levelezésben is. A kétszáz kilométerre dolgozó felesége

gépével összekapcsolta a sajátját, így képesek voltak e-maileket váltani. A konzervatív Dartmouth Főiskola rektoraként engedélyezte nők, feketék és indiánok beiratkozását az intézménybe. Az Ember és a számítógép című könyve magyarul is megjelent 1978-ban. Kemény János 1992-ben, Amerikában halt meg. Diákkori lakása, a Budapesti Bajcsy-Zsilinszky út 38. számú ház falán emléktábla hirdeti az egykori lakó világhírű tetteit.



```
*** commodore 64 basic  
ram system 38911 basic  
0to15:for j=0to15:poke13  
next j,i:print"5"
```



## Összeesküvés a szerelmesekért

### A magyar operett

Mozart nevezte el a műfajt az opera után operácskának. Könnyed zenei világával, szerelmes, humoros, élcélődő és szerencsés véget érő történeteivel, gyönyörű jelmezeivel, virtuóz táncbetéteivel hamar népszerűvé vált. A XIX. század második felétől Párizs, Bécs és Pest lett az új stílusú zenés darabok fellegvára. Az első magyar operett Huber Károly műve, a Víg cimborák volt 1863-ban. Erkel Elek volt akkor a Népszínház karmestere, ahol az operett első virágkorát élte a magyar fővárosban. A századfordulóra Budapesten olyan darabokat mutattak be, mint Huszka Jenőtől a Bob herceg, az Aranyvirág vagy a Gül baba. A korszak primadonnájaként Blaha Lujzát ünnepelte a közönség. Kacsóh Pongrác népi motívumokat használt műveiben, ezek közül a János vitéz aratta a legnagyobb sikert. Lehár Ferenc Vígözvegye és Kálmán Imre Tatárjárás és Marica grófnő című darabja már a határokon is túllépett, meghódította Európát és Amerikát is. Az 1915-ös Csárdáskirálynő korábban sohasem látott, a mai napig tartó szériát fut. A bécsi lapok az egekig magasztalták. Jellegzetesen magyar hangulatú története rendkívül szórakoztató. Szinte minden dala sláger, a Hajmási Péter, Hajmási Pál jelenete az egész műfaj káprázatos csúcsa. A magyar operett világát olyan zseniális művészeknek köszönhetjük, mint Fedák Sári, Kosáry Emma, Honthy Hanna, Latabár Kálmán, Feleki Kamill, Rátonyi Róbert, Csákányi László, Sárdy János, Ábrahám Pál, Jacobi Victor, Szirmai Albert, Lajtai Lajos, Eisemann Mihály vagy Fényes Szabolcs.

A Hungarikum Bizottság a magyar operettet 2013-ban a hungarikumok közé emelte.



## Varázsceruza Rátai Dániel

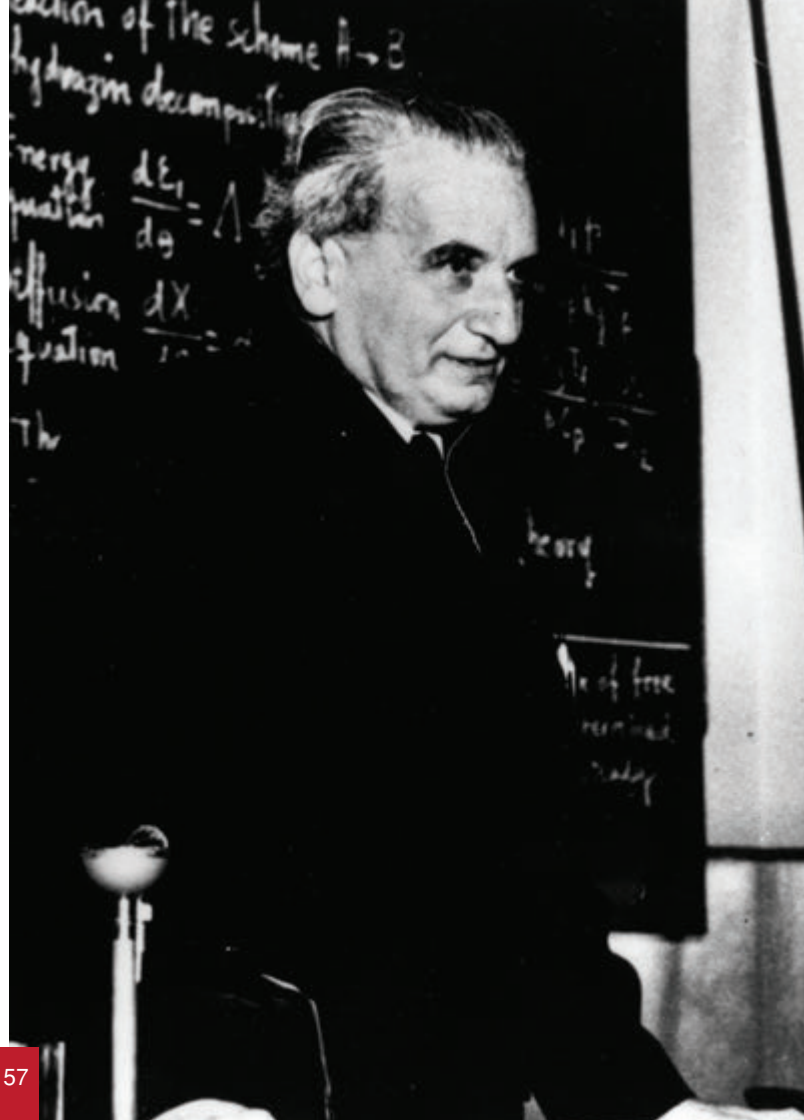
Az 1985-ben született Daninak oviskorában a lengyel rajzfilm volt a kedvence. Később kockás lapon megszerkesztette az örökmozgót, majd a Neumann János Számítástechnikai Szakközépiskola első programozásóráján rájött, hogy neki 3 dimenzióban kell rajzolnia. Ezek vezettek a LeonarDo elődjének elkészítéséhez. Az eszköz két speciális kamerából, különleges ceruzából, áttervezett redőnyszemüvegből, egy vezérlődobozból és egy szoftverből áll. A rendszer lényege, hogy a monitoron elhelyezett szenzorok érzékelik a 3D-s szemüveg, valamint a madárra emlékeztető formájú 3D-s egér helyzetét, így mindig a felhasználó fejpozíciójának megfelelő, valós benyomást keltő kép keletkezik. Ezzel az ember képes virtuális valóságot teremteni. Tud a térben tárgyakat alkotni, azokat forgatni, változtatni, elemezni. Ez a technika megkönnyíti a mérnökök, kutatók, orvosok munkáját. 2005-ben a Magyar Innovációs Szövetség őt kérte fel, hogy találmányával képviselje hazánkat az Intel fiatal feltalálónak kiírt nemzetközi versenyének döntőjén az USA-ban. Összesen hat díjjal tért haza. Akkor megalapította cégét, amely 2009-re kifejlesztette a gyártási technológiát, és elkészült a jelenlegi termék prototípusa.

Számtalan hazai és nemzetközi elismerése mellett a Massachusettsi Műszaki Egyetem Rátai Dánielről kisbolygót nevezett el.



## „Marslakóink” egyike Kármán Tódor

Az Egyesült Államok legmagasabb állami tudományos kitüntetését, a National Medal of Science-t 1963-ban elsőként kapta meg Kennedy elnöktől. A díj indoklása szerint: „A repüléstechnika számára alapvető, tudományos és műszaki úttörő munkájáért; a mechanika számos területéhez való hathatós oktatói és egyéb hozzájárulásáért; a Fegyveres Erőknek nyújtott kiváló tanácsadásáért; és mert elősegítette a nemzetközi együttműködést a természet- és műszaki tudományok terén.” Egy olyan tudóst ismert el Amerika, aki 1881-ben Budapesten született, és csak évtizedekkel később lett állampolgára. Kármán Tódort csodagyereknek tartották, hatévesen fejben kalkulált akár hatjegyű számokkal. A Műegyetemen Bánki Donát volt a professzora, akinél később tanársegéd lett, majd a Ganz-gyárban dolgozott. A Nagy Háború alatt a Monarchia hadseregében Asbóth Oszkárral dolgozott a helikopter tökéletesítésén. Később Németországban, majd 1930-tól az Egyesült Államokban élt. Megalapította az Aeronautikai Tudományok Intézetét, ahol a turbulenciaelmélettel és a szuperszonikus repüléssel foglalkozott. A rakéták hajtóművének modernizálásával hozzájárult az űrkutatás sikereihez. Egyike az Amerikába került, és ott meghatározóvá vált magyar tudósoknak, akiket csak „marslakóknak” neveztek a hazai kollégáik. 1991-ben, Kármán Tódor születése 110. évfordulóján Amerika 29 cent, Magyarország 15 forint névértékű emlékbélyeget bocsátott ki.



## Nobel-díjas fűszer

### Szegedi paprika

A legkiválóbb minőségű csemegepaprikák egyike. Szeged környékének időjárási és természeti adottságai tökéletesek a termesztésére: a Tisza és a Maros táplálta talaj, a sok napsütés, de mindezek előtt a legfontosabb a magyar ember gondossága. A paprikát mint ételízesítőt és gyógyszert a XVII. században a törökök hozták Magyarországra. Szegeden az alsóvárosi ferences barátok kezdtek el foglalkozni vele. Miután megismerték, megtanították a közeli gazdáknak a fogásokat, így a szerzeteseknek köszönhető a kultúra elterjedése. Ezt a növényt szinte lehetetlen nagyüzemi körülmények között termesztetni. Olyan figyelemre van szükség a gondozásához, ami csak a tanyákon képzelhető el. A szüret után a parasztházak fehérre meszelt falain igazi dísz, a szorgos munka méltó, gyönyörű jutalma a száradó paprikafüzérek erdeje. A XX. század közepéig a szegedi paprika eredendően erős volt. Az édes őrleményhez ki kellett vágni a csomát és a húsból a kapszaicint tartalmazó erős részeket. A Nobel-díjas tudós, Szent-György Albert a C-vitamint a szegedi paprikából vonta ki. Az 1940-es években nemesítették ki a csemegepaprikát, a fűszer a hagyományos magyar konyha alapja. Pörköltök, halászevek, gulyások, paprikások, sültök, szalámik, kolbászok nélkülözhetetlen ízforrása. Ha valaki biztosra akar menni, legjobb, ha szegedi paprikát ad külföldi ismerőseinek ajándékba.

A Hungarikum Bizottság a szegedi fűszerpaprika-őrleményt 2015-ben a hungarikumok sorába emelte.





## A költő

### Petőfi Sándor

Páratlan jelensége a világirodalomnak. Huszonhat és fél életéve alatt írt vagy ezer verset és elbeszélő költeményt, melyeket az ország 68 településén datált. Útirajzainak, cikkeinek, leveleinek, fordításainak pontos számát nem is tudjuk. Író, műfordító, színész, férj, apa, forradalmár, katona, utazó, lapszerkesztő volt, de első-sorban lángelkű hazafi, aki előre látta a saját sorsát. Legendás alakja soha ki nem törölhető lelkületünkből. Műveivel irányt szabott kortársainak és utódainak. Szelleme tetten érhető a barát Arany Jánostól a Nyugat nemzedékein át Nagy László, Kányádi Sándor vagy éppen Lackfi János művészetéig. Élete legfontosabb napja minden bizonnyal 1848. március 15-e volt, amikor „márciusi ifjú” társaival győzelemre vitte a forradalmat. A 12 pont elfogadása, a Nemzeti dal elszavalása, a tömeg élén ezek cenzúra nélküli kinyomattatása – amikor „a nagyméltóságú Helytartótanács sápadt vala és reszketni méltóztatott”, Táncsics kiszabadítása börtönéből, majd a Bánk bán esti spontán díszelőadása – káprázatos lehetett. Petőfi mindenkinek életre szóló olvasmány. A gyermekek az Anyám tyúkjával és a János vitézzel kezdik. A szerelmesek azt szavalják, hogy Reszket a bokor, mert madárka szállott rá, vagy felteszik a kérdést: Minek nevezzetek? A tette kész ifjaké az Egy gondolat bánt engemet vagy a Föltámadott a tenger. A magyar táj rabjaié A Kiskunság vagy A Tisza, a nyugodt, békés családoké az Egy estém otthon és a Füstbe ment terv. Petőfi Sándort 1849. július 31-én, a segesvári csatában látták utoljára.



## „Tökéletlen portékát nem akarok adni” Törley pezsgő

A pezsgő hazája Franciaország. De hogy mégis szinte magyarrá tudott lenni, az az előbbi idézetet kimondó Törley Józsefnek köszönhető. A 48-as katonatiszt apától származó fiatalember külföldi tanulmányai során eljutott Reimsbe, ahol megismerkedett a pezsgőkészítés tudományával. Hazatérve, 1882-ben a kiváló adottságú Budafokon, a közeli etyeki szőlővidékre alapozva saját gyárat alapított. A XX. század elejére olyan sikeres lett a Törley cég, hogy már Berlinben, Hamburgban és Koppenhágában is volt lerakata, sőt Párizsba is szállított pezsgőt! Törley József kiváló borász és műszakilag is felkészült szakember volt, mindemellett felismerte a reklám jelentőségét: plakátokkal, akciókkal, szórólapokkal népszerűsítette termékét. Mivel fő célja a felső tízezer meggyőzése volt a magyar pezsgő kiváló minőségéről, nagy figyelmet fordított a lokálokra, mulatókra. 1907-ben már kétmillió palackot készített. Ennek a hatalmas mennyiségnek a gyors és biztonságos szállítására az országban elsőként teherautókat használt a gyár. Ebben az időben már a tengerentúlon is közkedvelt volt a Törley pezsgő, a cég a „Császári és királyi udvari szállító” címmel büszkélkedhetett. Az alapító 1907-es halála után testvérei folytatták a gyártást, amely túlélte világháborúkat, forradalmakat, államosítást. A Törley ma a világ több tucat országába exportál az évi közel 22 millió palackos termeléséből. Ehhez már balatoni, tokaji, mátrai és alföldi alapborokat is felhasznál a gyár.

A Hungarikum Bizottság a Törley pezsgőt 2016-ban a hungarikumok közé emelte.



## A fény mestere

### Petzvál József

A cipszer származású tudós a felvidéki Szepesbélán született 1807-ben. Pesten, az akkori Mérnöki Intézetben szerzett oklevelet 1828-ban. Ezután Pesten és Bécsben tanította utódait az egyetemen. A matematika és a fizika több területével is foglalkozott, de legtöbbit a fényről tudott. Kutatásai során leírta a lencséből álló, képmezőelhajlás-mentes rendszerek kiszámításához szükséges egyenletet, a Petzvál-féle összeget. Ezzel számolva, 1840-ben megalkotta azt az objektívet, amellyel az addigi, órákra rúgó megvilágítási időt egy szűk másodpercre csökkentette. A négy lencséből álló, rézből készült optika létrehozta a portré műfaját. Ezeket a Voigtlander (fojtlender) cég építette be kameráiba, amivel örökre beírta nevét a fotográfia történetébe. Petzvál József újabb, 1857-es optikája már olyan fényerejű volt, hogy alkalmassá vált térképek vagy akár a táj lefényképezésére. A mérnök feltaláló, aki a mai értelemben vett reflektor elődjét is megalkotta, 1891-ben halt meg. Budapesten, Bécsben és Braunschweigben utca, a Bécsi Egyetem falán dombormű őrzi emlékét. Ausztriában és Magyarországon évente átadják a Petzvál József-emlékérmet, szülővárosában, Szepesbélán emlékmúzeum mutatja be életét, a Holdon egy 150 kilométer átmérőjű kráter viseli a nevét.



## Csodálatos maradék Törkölypálinka

A törköly a borkészítés során hátramaradó héj, mag, gyümölcsrost. Ebből készül ez a különleges ital, amely a legkényesebb igényeket is ki tudja elégíteni. A főzdekben úgy mondják, az értékes törkölyből ma már rendkívül „szép” pálinkát tudnak készíteni. Ennek az az oka, hogy a borászatokban már nem szokás „agyonpréselni” a szemeket, a törkölyben meghatározott lértartalomnak kell maradnia, ami megőrzi a különleges aromákat, így az erjesztéskor az ízvilág és az alkohol remek párlatot eredményez. Ezek egyik különlegessége az aszútörköly. Ahol magasan jegyzett a borkultúra, ott a gazda bátran fog törkölypálinka készítésébe is, mert azzal tovább növeli pincészete kínálatát. Ezek az italok megállják a helyüket a gyümölcs-pálinkák mellett is, egyre jobb hírük miatt szívesen kóstolják olyanok is, akik korábban nem próbálták. A borkedvelők egyre gyakrabban kérnek kedvencük törkölyéből is egy-egy litert, mert másfajta küllemben, de hasonló illatú és zamatú italt kaphatnak. Ebbe a pálinkatörvény szerint idegen anyag, például cukor, nem kerülhet, ez a magyar specialitás csakis szőlőből készülhet.

A Hungarikum Bizottság a törkölypálinkát 2013-ban a hungarikumok közé emelte.



## Szélvészgyors arisztokrata

### Magyar agár

Elképesztő látvány a futása. Kirobban, és káprázatos sebességgel suhan. A teste minden porcikájának valamennyi izomerejét erre használja ilyenkor. Az orra hegyétől hosszú farka végéig csodálatos összhangban mozog. Igazi versenyző, akár 60-70 kilométer/órás sebességre is képes, előle nincs menekvés. Honfoglaló őseinkkel érkeztek agarak a Kárpát-medencébe, Szent István király idejéből már van róluk feljegyzés. A mai magyar agár Széchenyi István nemesítésének köszönhető: a vadabb, keleties vonásai megszelídültek. A fajta természete kedvessé, játékosá vált. Termete büszke, tartása elegáns, tekintete okos, barátságos lett. Ismerői azt mondják, ha egy magyar agár meglát egy gyereket, biztosan odarohan hozzá játszani. Száguldani imád, de az agresszivitás távol áll tőle. Feje hosszúkás, füle kedvesen lóg, rövid szőre általában fehér vagy barna, ellenkező színű foltokkal. Magassága 60–70 centi, súlya 20-30 kiló. Lakásban nyugodtan tartható, de a vadászoknak is kedvelt társa. Erős csontozata miatt az erdőben kitartóan úzi akár a nagyvadat is. Hobbikutyaként tartva legendásan mindenevő, lecsap szinte mindenre, ami ehető, de ha eredeti szakmáját úzi, akkor bizony energiában gazdag eledelt kíván.

A Hungarikum Bizottság az őshonos magyar kutyafajtákat, köztük a magyar agarat 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## Ő is a Fasorból jött

### Wigner Jenő

A Nobel-díjas fizikus az Amerikába került magyar zsenik egyike. Az elismerést 1963-ban „az atommagok és az elemi részecskék elméletének továbbfejlesztéséért, különös tekintettel az alapvető szimmetriaelvek felfedezéséért és alkalmazásáért” vehette át Stockholmban. Wigner Jenő 1902-ben Budapesten született, és a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumban Rátz László tanítványaként egy osztályban érettségizett Neumann Jánossal. A Műegyetemen folytatta a tanulást, de 1921-ben Berlinbe ment, ahol megismerkedhetett Max Planckkal, Werner Heisenberggel, Wolfgang Paulival, Albert Einsteinnel, Szilárd Leóval és Polányi Jánossal. Utóbbi lett végül a doktori témavezetője. Diploma után visszatért Magyarországra, de 1926-tól ismét Németországban kutatott. 1933-ban települt le Amerikában, ahol részt vett az atomprogramban. A Japán elleni támadás nagyon letörte, mert bízott a nukleáris technológia békés felhasználásában. Ötvenéves távollét után összesen négyszer látogatott haza. Először 1976-ban, az Eötvös Loránd Fizikai Társulat meghívására, amely a következő évben tagjai közé választotta. A Paksi Atomerőművet 1983-ban látogatta meg. 1987-ben megkapta az ELTE doktori címét és a Magyar Népköztársaság Zászlórendjét. A parlamenti fogadáson kérésére a cigányzenekar eljátszotta kedvenc nótáját, a Ritka búza, ritka árpa, ritka rozs című dalt, amelynek zenéjére a 81 éves tudós csárdást táncolt. Wigner Jenő 1995. január 1-én halt meg amerikai otthonában.



## Regényes életű tudós

### Szent-Györgyi Albert

1893-ban Budapesten született. 1917-ben szerezte meg orvosi diplomáját, majd bevonult katonának. A keleti frontra küldték, ahol az életét kockáztatva mentette sebesült bajtársait. Ezzel kiérdemelte az Ezüst Vitézségi Érmét. A Nagy Háború után a Pozsonyi Egyetemen lett tanársegéd. A csehszlovák megszállás elől kutatótársaival átszökött a befagyott Dunán, hazamenekítve a laboratórium felszerelését. Később a Nobel-díjas Frederick Hopkins meghívta a Cambridge-i Egyetemre. Ott felfedezett egy titokzatos anyagot, a  $C_6H_8O_6$ -ot, aminek az ignóz, azaz a „nem-tudomcukor” nevet adta. Ez hivatalosan, nyilván a képlet alapján, a Hexuronsav nevet kapta. Szenvedélyesen motorozott. 1934-ben Skóciát és Spanyolországot is érintő európai körutat tett egy 500 köbcentis, kéthengeres géppel. A C-vitamint Szegeden mutatta ki a város híres paprikájából, amiért 1937-ben neki ítélték az orvosi és élettani Nobel-díjat. A legenda szerint nem ízlett neki vacsoránál a paprikasaláta, és inkább bevitte a laborba megvizsgálni. 1940-ben a díjat felajánlotta a szovjetek által megtámadott finn népnek. Az érmét később egy finn gyáros megvette, és felajánlotta a Magyar Nemzeti Múzeumnak. 1944-ben Horthy Miklós megbízottjaként tárgyalta a britekkel hazánk kiugrásáról, de a Gestapo lebuktatta és kis híján elfogta. Végül svéd segítséggel menekült el Budapestről. Moszkván keresztül tért haza, de 1948-ban végül örökre el kellett hagynia Magyarországot. Szent-Györgyi Albert 1986-ban, az Egyesült Államokban halt meg, 93 éves korában.

A Hungarikum Bizottság 2015-ben meghozott döntése alapján Szent-Györgyi Albert életműve bekerült a Magyar Értéktárba.



## Örökségünk az innováció Tungsrám

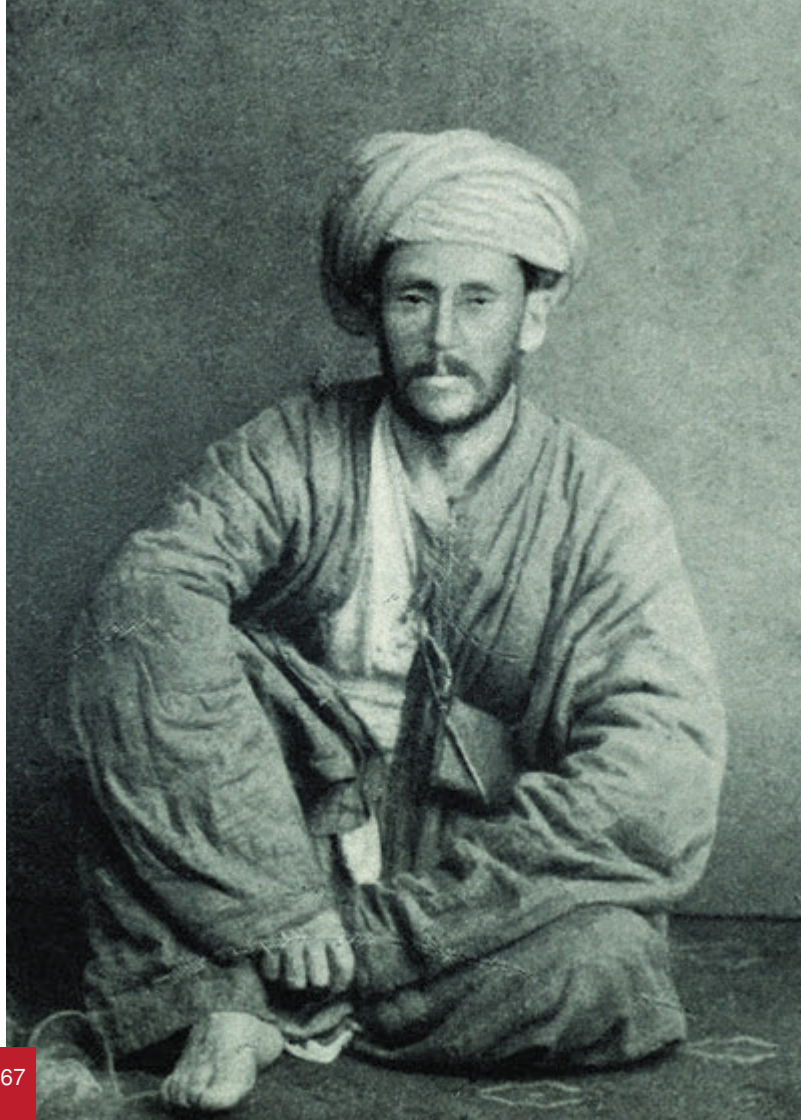
Az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. 1896-ban alakult. A legendás Tungsrám márkanévet 1909-ben jegyeztette be Aschner Lipót igazgató. Ez a volfram és angol nevének, a tungsten szónak az összevonásából jött létre. Ez a kémiai elem az alapanyaga a volframszálas izzólámpának, amit az újpesti gyárban fejlesztettek ki Just Sándor és Franjo Hanaman szabadalma alapján. 1906-ban a cég mintegy négymillió darab égőt gyártott. A következő évtizedekben folyamatosan dolgoztak az Egyesült Izzó mérnökei a Tungsrám villanykörték modernizálásán, így a gyár versenyképes maradt a világpiacon. Az üzem a fényforrások mellett kapcsolókat, áram- és feszültségmérőket, dinamókat, telefonokat és más, az elektromos iparban használt berendezéseket készített. 1937-ben a gyár megalkotta saját televíziójának prototípusát, amelyen az első kísérleti adás során sikeresen továbbított kép a védjegy, a körbe zárt T betű és egy Mickey Mouse figura volt. A szocialista korszakban a Tungsrám égők és elektroncsövek azon kevés magyar termékek közé számítottak, amelyeket nyugatra is képes volt exportálni az ország. A rendszerváltás korai szakaszában, még 1989-ben az akkori állam eladta a gyárat az amerikai General Electric óriáscégnek. Közel harminc évvel később, a 2018-ban megalakult Tungsrám-csoport visszavásárolta a fényforrásüzletágot a GE-től, és a márka a hazai mellett visszatért az európai, a közel-keleti, az afrikai és a török piacra.





## A sánta dervis Vámbéry Ármin

Küzdelseim című könyve jó szívvel ajánlható mindenkinek, nem csak a magyarság gyökerei és a keleti világ iránt érdeklődőknek. Példája bizonyítja, hogy a kitűzött célt a legkilátástalanabb helyzetből is el lehet érni. Vámbéry szinte reménytelen körülmények közül indult. 1832-ben olyan szegény, csallóközi zsidó családba született, amelyből tízesztendősen el kellett jönnie, mert özvegy édesanyja nem tudott gondoskodni róla. Onnantól kezdve – a hároméves korában jobb lábára megsántult gyerekmber – egyedül, önállóan kényszerült megélni. Korábban járt ortodox zsidó és protestáns elemi iskolába, majd a szentgyörgyi, később a pozsonyi bencés gimnáziumba. Élete meghatározó élménye volt 1849-ben látni a szabadságharcot leverő cári csapatokat. Akkor vált véglegesen magyarrá. A szűkös körülmények között, ágyrajáróként élő, sokszor éhező fiú mindeközben kitűnő tanuló volt. Tudás-szomja és a könyvek iránti rajongása rendkívül művelté tette. Húszéves korára hét nyelven írt és beszélt. Ekkor házitanító volt, emellett folyamatosan járta a könyvtárakat és megismerte a török, a perzsa és az arab nyelvet és kultúrát is. 1857-ben a rendkívül tehetséges ifjú – a Tudományos Akadémia támogatásával – eljutott Isztambulba, majd négyévnyi felkészülés után mohamedán dervisként gyalog járta be Közép-Ázsiát. Célja elsősorban a magyarság eredetének kutatása volt, de útleírásaira felfigyeltek Angliában is, ahol ünnepelve fogadták. Vámbéry tudását, kapcsolatrendszereát a gyerekkorától benne élő oroszellenes indíttatásból a Brit Birodalomnak ajánlotta fel, amely az ő információi alapján tudta megállítani a cári előretörést Ázsiában. Vámbéry Ármin 1913-ban, Budapesten halt meg 81 éves korában.



## A nagy mesemondó

### Mikszáth Kálmán

Hogy ő-e a legkiválóbb magyar regényíró, arról lehet vitatkozni, de hogy az elsők egyike, azt aligha lehet kétségbe vonni. Mikszáth Kálmán 1847-ben, kismemesi családban, a felvidéki Szklabonyán született. A települést később tiszteletére Mikszáthfalvának nevezték el. Volt újságíró és novellista. Témául többnyire a parasztok és iparosok életét választotta. Az író nagyon értett az agyafúrt, humoros anekdotákhoz, amelyekből különlegesen lettek később a regényei is. Történeteik élő klasszikussá tették, 40 éves szerzői jubileuma országos ünnep volt. Legismertebb művei: a Beszterce ostroma, a Különös házasság, A jó palócok, a Tót atyafiak, A beszélő köntös, a Szent Péter esernyője, az Új Zrínyiasz, A Noszty fiú esete Tóth Marival, Jókai Mór élete és kora, a Két választás Magyarországon vagy A fekete város. Ezek némelyikében páratlan humorral mond társadalmi kritikát a XIX. század közéletéről, vagy éppen regényesen mutatja be a magyar történelmet. Theodore Rooseveltt, aki 1901-től 1909-ig amerikai elnök volt, 1910-es európai körútján felkereste az élete utolsó évében járó Mikszáth Kálmánt. Találkozásukkor a vendég így szólt: „Azért jöttem Magyarországra, hogy megismerjem azt az országot, amelyet ön úgy írt le, hogy a szívemet örökre megfogta.” Mikszáth Kálmán 1887-től, 23 éven át volt különböző erdélyi kerületek országgyűlési képviselője. Ha hirtelen szüksége volt egy jó karakterre vagy adomára, azt többnyire meglelte a Tiszelt Ház folyosóin.



## Történelem a város alatt

### Sopianae ókeresztény temetője

Pécs területe a Krisztus utáni IV. században a Római Birodalom Pannonia provinciájának Valeria tartományához tartozott. A székesegyház, tehát a mai belváros helyén volt Sopianae, a terület székhelye. A maradványok között több ezer sír, sírkamrák és a hozzájuk tartozó épületek, kápolnák – köztük a Cella Septichora – kerültek elő, tehát ez a rész már akkor is szakrális központ volt. A latin várost a kutatások szerint 8-10 ezren lakták. A környéken itt találtak először keresztény emlékeket a régészek. Ezek tehát nem egyszerű katakombák, hanem felbecsülhetetlen értékű vallási és kulturális értékek. A termek falain páratlan szépségben megmaradt 1600 éves festmények láthatók. A gondos restaurálás után ezek színei és alakjai elevenné teszik a késő ókor világát a mai látogató számára. Ezt a csodálatos, föld alatti építményrendszert a XXI. század embere újra birtokba vette. Ide nemcsak a régmúlt művészete iránt érdeklődők ereszkedhetnek alá, hanem konferenciák, előadások és más rendezvények exkluzív helyszínként is szívesen használják a pécsiek. Magát a tárlatot a legmodernebb fény- és interaktív technika teszi vonzóvá a fiatalok számára is. A jelenleg feltárt terület nagysága és gazdagsága a legjelentősebbé teszi az Itálián kívüli ókeresztény nekropoliszok között.

Az UNESCO Sopianae ókeresztény temetőjét 2000-ben Világörökségi helyszínné nyilvánította. Így a Hungarikum Bizottság a törvény értelmében 2012-ben a hungarikumok közé emelte.



## A pacifista atomtudós

### Szilárd Leó

„Azt hiszem, a legtöbb gyerek kíváncsian, kutakodó fejjel jön világra. Talán azért lettem tudós, mert valamilyen értelemben gyerek tudtam maradni” – mondta 1960-ban. Szilárd Leó felelősséget érzett a nukleáris energiából felszabaduló erő pusztító hatása miatt. Talán az a bizonyos gyermeki hit íratta vele híres leveleit. Előbb Einsteinnel közösen kettőt Roosevelt amerikai elnöknek, majd 1947-ben Sztálinnak. Az elsőben felhívta a figyelmet a németek sikereire a maghasadás kutatása területén, és amerikai választ sürgetett. A másodikban ellenezte az atomfegyver emberek elleni bevetését. A Moszkvába küldött üzenetben szintén megpróbálta visszatuszkolni a szellemet a palackba, vagyis mindent megtett az atomenergia békés célú felhasználása érdekében. Az 1898-ban, Budapesten született fizikus ismerte fel a nukleáris láncreakció létezését, azaz az atombomba megépítésének a lehetőségét. A fővárosi Műszaki Egyetemen kezdte tanulni a mérnöki tudományokat, majd a Nagy Háború után Németországban folytatta Einstein, Schrödinger, Planck kezei alatt, ahol már találkozott Wigner Jenővel és Neumann Jánossal is. Számtalan tudományos felfedezést tett, többek között szabadalmaztatta a részecskegyorsítót és az elektronmikroszkópot. 1933-ban Angliába, majd az Egyesült Államokba emigrált. Az atombomba elkészülte, majd pusztítása láttán hátat fordított a fizikának. Új útra lépett, ma őt tekintik a biofizika atyjának. Szilárd Leó 1964-ben, Kaliforniában hunyt el.



## Minden mozdulat számít A Pick téliszalámi

Az alapanyag a kizárólag szaláminak nevelt, Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Csongrád vagy Hajdú-Bihar megyében tartott és vágott sertések húsból és szalonnájából származhat. Ezek egy életévet betöltött, legalább másfél mázsás, sötétvörös húsú kocák. Darálni tilos, az előkészítés kíméletes módszerét melegsztató csontozásnak hívják. A fagyasztás után készül a fűszeres paszta, amit bélbe töltenek, szikkasztanak, majd hidegen füstölnek nagyjából két hétig. Az 1976-ban átadott „szalámitoronyban” háromhavi termelést, több mint egymillió rúd szalámit érlel a falakon és a levegőben élő nemespenész. Ezek a fellógatott finomságok itt nyerik el végső íz- és illatvilágukat és lesznek tökéletes állagúak. A minőségért felelős szalámimester (micsoda remek foglalkozás!) árgus szemekkel figyeli a folyamatokat, szorgolhatja a rudakat, mert csakis kifogástalan áru hagyhatja el a szegeדי gyár e páratlan szentélyét. A folyamat 1869 óta, Pick Márk titkos receptúrája alapján változatlan. Az eszközök természetesen modernek, de a lényeg, a hús és a penészgomba egymást segítő szimbiózisa nem változott. Ennek a 100 napos közös munkának az eredménye a hosszan eltartható, páratlanul finom téliszalámi, ami Magyarország egyik legismertebb büszkesége. Itthon természetes a népszerűsége, de a nagyvilág is jól ismeri. Közel 40 országba exportálja a Pick ezt az ízig-vérig magyar csemegét.

A Hungarikum Bizottság a Pick téliszalámit 2014-ben a hungarikumok közé emelte.



## A lézerrel gyógyító Mester Endre

A napfény éltető erejét ősidők óta ismeri az emberiség. Egy másik fény, a lágylézer gyógyhatását Mester Endre alkalmazta először. 1966-ban az Orvosi Hetilapban számolt be szenzációs eredményéről, mely szerint a kis teljesítményű lézer biostimuláló, tehát serkenti a gyógyulást. Kísérleteivel eredetileg a lágylézerek esetleges káros hatását kutatta, de éppen az ellenkezőjét tapasztalta. A megvilágított testrészeken a sebek előbb forrnak be, csökken a fájdalom és a gyulladás, az ödémák összehúzódnak, és bizonyos immunfolyamatok is beindulnak, hajszálerek keletkeznek. Terápiája olyan sebeket is eltüntetett, amelyekre az addigi kezelések nem hatottak. Ahogy fogalmazott: „A poláros fény gyógyít.” A kezelés teljesen biztonságos, a beteg nem érez fájdalmat, melegeit és nincsenek mellékhatások sem. A felfedezést a gyógyászat mellett a szépségipar is eredményesen használja. Mester Endre 1903-ban született Budapesten. A II. világháború alatt a Sziklakórházban dolgozott sebészként. 1956-ban nyíltan kiállt a forradalom mellett. A szovjetek bevonulása után mégsem esett bántódása, mert szaktudása nélkülözhetetlen volt. 1963-ban, az akkor még olimpiai ezüstérmes kalapácsvető Zsivótzky Gyula életveszélyesen megbetegedett. Életét Mester Endre bonyolult műtétsorozattal mentette meg, aki ezt orvosának és hazájának mexikói győzelmével „köszönte meg”. Mester Endre 1984-ben halt meg Budapesten.



## A modern hírközlés magálmodója Puskás Tivadar

„Hallom!” – kiáltotta boldogan a telefonkagylóba a találmány ki-  
próbálásakor Puskás Tivadar. Edison szerint ebből rövidült a ma,  
az egész világon a telefonáláskor használt „Halló” szó. A telefon  
nem az ő ötlete volt, neki a telefonhírmondót köszönheti a XX.  
század fordulójának embere. Ezt Puskás Tivadar 1892-ben sza-  
badalmaztatta. A következő esztendőől elsőként Budapesten  
működött ez a rendszer, amely kezdetben híreket, nyelvlecké-  
ket, koncerteket és más kulturális műsorokat továbbított a már  
meglévő telefonhálózaton az erre külön előfizetőknek. Ez volta-  
képpen a rádió elődje, ahogy arra márványtábla emlékeztet a  
Magyar Rádió Bródy Sándor utcai épületének legendás Pagodá-  
jában. A feltaláló székely birtokos családban született 1844-ben.  
Mérnöknek tanult Pesten, Bécsben és Angliában, majd a brit  
vasúttársaság képviselője, később főmérnöke lett Erdélyben.  
Kereskedett vonatjegyekkel, Amerikában volt aranyásó, majd  
Edison munkatársa lett. Visszatérve mestere találmányait terjesz-  
tette Európában. A Monarchia területén öccsével, Puskás Fe-  
rencel közösen építette ki a telefonközpontokat. Halálhírét az  
által megálmodott telefonhírmondó, az elektronikus média első  
képviselője repítette világgá 1893-ban.



## „Kis falumnak utcáiban éppen most virágzik” A magyar akác

A növény Észak-Amerikából került Európába. A kontinens első tudatos erdőtelepítése 1750-ben Magyarországon történt, és erre az akácot használták. Az 1800-as évek elején Tessedik Sámuel jött rá arra, hogy a homokos, szikes alföldi talajt megkötí az a fa, sőt még termékenyebbé is teheti. Munkája nyomán a XIX. század második felében 20 ezer hektár akácos volt Magyarországon. Az 1923-as fásítási törvény értelmében a mezőgazdasági művelésre alkalmatlan alföldi területekre akácot telepítettek. A mai hazai erdőségek negyedrésze akác, az európai állomány 60%-a nálunk él. Víz tartalma alacsony, szerkezete rendkívül kemény. Az egyetlen olyan fa, ami rögtön a kivágás után, nyersen tüzelhető. Ezért közkedvelt, szerszámnak, építőanyag-  
nak is kiváló. Gőzöléssel világszinten is piacképessé lehet tenni. Az így feldolgozott akác színében és megmunkálhatóságban felveszi a versenyt trópusi társaival is. Ezek a kiváló tulajdonságok a nemesítéseknek is köszönhetőek. Ma Magyarországon több mint ötven fajtáját tartjuk számon, ezek egyike a „Rózsaszín AC” akác. Virága a többiéhez képest kétszeres mennyiségű nektárt termel, ezért erdejét „méhlegelőnek” is nevezik. Rendkívül gyorsan növekszik, elérheti a 30 méteres magasságot is, lombkoronája már messziről jól látható. Vidéken közkedvelt szélfogó, területjelző szegélyfa. A szülői házhoz, a boldogsághoz legtöbbször az „akácos út” vezet.

A Hungarikum Bizottság a magyar akácot 2014-ben a hungarikumok közé emelte.

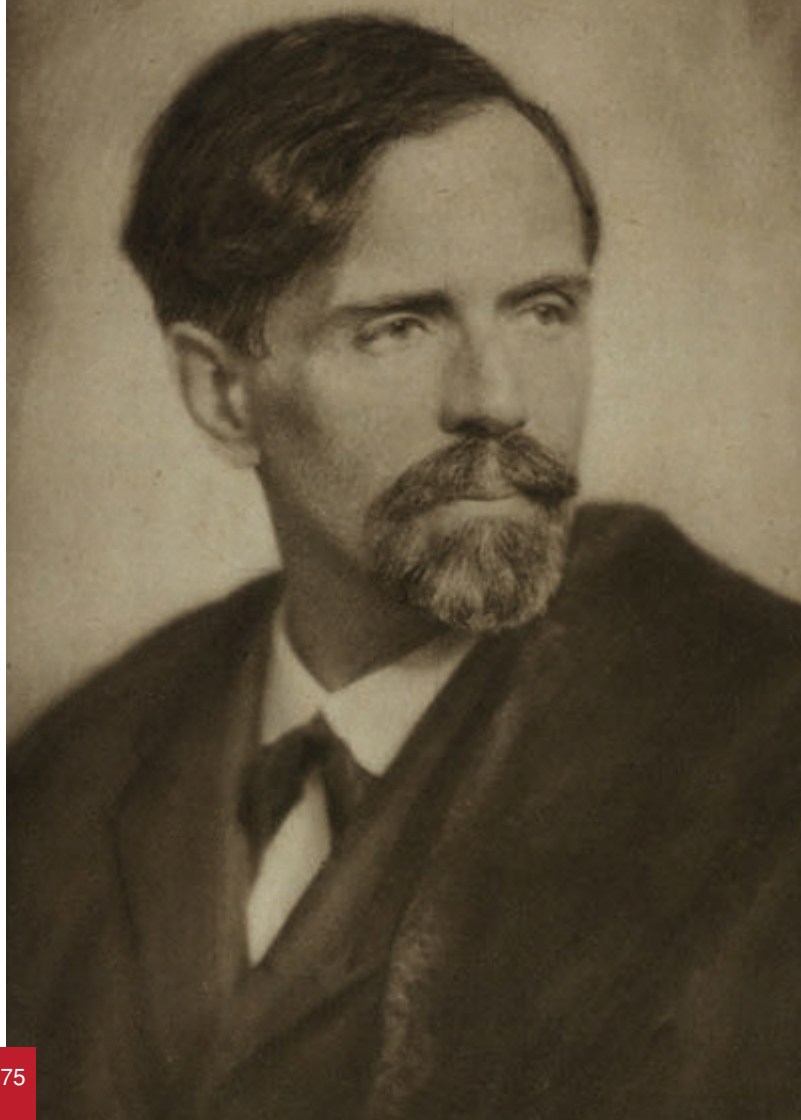




## „Legyen a zene mindenkié!” Kodály Zoltán

Ismerte nemzetét. 1882-ben Kecskeméten született, de vasutas édesapját többször áthelyezték, így 18 éves koráig Szobon, Galántán és Nagyszombatban is élt. A zeneakadémiai disszertációját a magyar népdal strófaszervezetéből írta 1906-ban. Ekkor indult a híres gyűjtőúttjaira, melyekben méltó társra lelt Bartók Bélában. Fonográfjával több ezer dallamot rögzített. 1926-os, Hány János című művébe népdalokat szerkesztett. „Ezek gyöngyszemek, csak foglalatuk az enyém. Tudtommal most szólaltak meg először az Operaház színpadán a magyar nép dalai” – írta a bemutatóról. Az A jó lovas katonának című dalt azóta szinte minden magyar ismeri, és szívesen énekli. Az 1932-es Székelyfőné a kritika szerint: „Nem igazi opera, csak remekmű”. Az A csitári hegyek alatt dallamai mindannyiunk szívéhez elérnek. A zenetudomány őt tartja a világ első népzene kutatójának. Kodály a kórusmuzsikával igazi mozgalmat indított. Pedagógiai újításaa Kodály-módszer: az iskolai zeneoktatás relatív szolmizáció alapuló metódusa. A gyermek úgy tanuljon kottát olvasni, mint a betűket! 1956-ban a forradalom híre Galyatetőn érte. A szovjet bevonulás után a kommunisták az ő személyével akarták hitelessé tenni újra megszerzett hatalmukat, és felkérték államfőnek. Kodály ezt visszautasította. Véleményét a korról a Zrínyi szózata című darabjában mondta el, amelyet abban az időben nem volt tanácsos emlegetni. Kodály Zoltán, a világhírű zeneszerző 1967-ben halt meg Budapesten.

A Hungarikum Bizottság a Kodály-módszert 2017-ben a hungarikumok sorába emelte.



## A homok atyja

### Almásy László

Megszállottja volt a századelőn a repülésnek, vagy ahogy abban az időben mondták, az aviatikának. Túlélt két repülőgép-balesetet, majd a Népbíróság ítéletét is. A Vas megyei Borostyánkő várában született 1895-ben. Gazdag nemesi, földbirtokos család sarja. Édesapja, Almásy György is híres utazó volt, aki bejárta Ázsiát és alapító tagja a Magyar Földrajzi Társaságnak. Almásy László a Nagy Háborúban az olasz és az orosz fronton szolgált pilótaként. Az 1930-as évektől az egyiptomi kormány megbízásából feltérképezte a Szaharát. Hat európai nyelvet és több arab dialektust beszélt. A beduinok bíztak benne, ezért is volt sikeres utazó. A sivatagi emberek nem szívesen állnak szóba idegenekkel, Almásynak mégis segítettek, sőt elnevezték Abu Ramlának, azaz „A homok atyjának”. Így fedezhetett fel olyan barlangokat a Szahara közepén, amelyek falaira zsiráfokat, gazellákat, pálmafákat, sőt úszó embereket festett egy korábbi civilizáció. A II. világháború kitörésekor, mint magyar állampolgárt, kiutasították. Ismét magyar katona lett, de a német elhárítás „kikérte” a Honvéd Vezérkartól. Több bravúros akciót hajtott végre Rommel megbízásából Észak-Afrikában, az angol vonalak mögött, de bevetették a Krímben is. 1944-ben részt vett a budapesti zsidóság megmentésében. Róla mintázták a 9 Oscar-díjat nyert Angol beteg című film főhősét. A műben elhangzik Sebestyén Márta előadásában a Szerelem, szerelem című magyar népdal. Almásy László 1951-ben, Salzburgban halt meg. Szobra az érdi Magyar Földrajzi Múzeum kertjében látható.



## A szén szerelmese

### Oláh György Nobel-díjas kémikus

1927-ben Budapesten született. A kor legendás középiskolájában, a Piarista Gimnáziumban érettségizett. Ezután a Műszaki Egyetemen folytatta pályáját, ahol kémiát hallgatott. Rendkívül fiatalon, 22 évesen doktorált, majd híres professzora, Zemplén Géza asszisztense lett és tanítani is kezdett. Oláh György 1956-ban elhagyta Magyarországot, és Kanadában, majd az Egyesült Államokban dolgozott tovább. A szerves kémiával foglalkozott, rabul ejtette a szén millió formája. Ezeket a természet csodálatos ajándékainak tekintette, amit az emberiség hasznosítani tudott – mivel azonban a fosszilis energiaforrások kimerülőfélben vannak, alternatív megoldásokat keresett. Így talált rá a metanolra. Korszakszerű felfedezéseket tett a karbokationok és a szupersavak területén. Ezekért a kutatásaiért 1994-ben kémiai Nobel-díjat kapott. A kitüntetettekéről abban az évben készített tablókép különösen kedves számunkra, hiszen szerepel rajta Harsányi János közgazdász is. Oláh György a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja, 2001-ben az elsők között kapta meg a Corvin-láncot, 2005-ben az Amerikai Kémiai Társaság a Priestley-éremmel tüntette ki, 2011-ben átvehette a Széchenyi-nagydíjat. 2017-ben, 90 esztendőskorában Los Angelesben hunyt el, de végakarata szerint Budapesten, a Fiumei úti temetőben helyezték örök nyugalomra.



## Magyar sportot az olimpiára!

### Teqball

A magyar szellem legújabb világhódító alkotásainak egyike. 2013-ban Borsányi Gábor társaival egy futballalapú sportágot indított útjára. A teqball lábtenisz egy domború pingpongasztalon. Ennek legfontosabb része a közepétől kifelé domborodó asztal, amely kiemelkedő tervezési munka, több dizájn díjat nyert az utóbbi években. De mivel ebben a sportágban hússzor nehezebb labdát használnak, mint az asztaliteniszben, így sokkal tartósabb eszközre van szükség. Különbség még a merev háló is. A teqballasztalok kültérik, így helyt kell állniuk a Copacabana napsütötte homokos strandján éppúgy, mint a szibériai télben. A domború felületről mindenképpen a játékos felé pattan a labda, mégpedig rendkívül gyorsan. Lehet egyéniben és párosban is mérkőzni. Egy játékos vagy csapat a karon kívül bármelyik testrészszel, legfeljebb háromszor érintheti a labdát – leggyakrabban persze lábbal és fejjel –, amit a háló fölött át kell juttatni a másik térélféle. Edzésnek és versenynek is kitűnő a teqball, melynek már világkupája is létezik. Sőt a 2022-es Ázsiai Játékokon bekeült a hivatalos programba, ami kitűnő ajánlólevél az olimpiára. Olyan kiváló futballisták, mint Neymar, Marcelo, Kaká, Ronaldino, Puyol, Luis Suárez, Simao Sabrosa, William Gallas, Robert Pires, a Koeman testvérek vagy Osvaldo Ardiles váltak szenvedélyes teqballistákká. Luis Figo egyenesen így fogalmazott: „A teqball függőséget okoz!”



## Az ima meghallgattatott Déli harangszó

A nándorfehérvári diadal a legfényesebb magyar katonai siker, kiemelkedő eseménye a világtörténelemnek. Fél évezreddel előtte még a magyar nyilaktól rettegve imádkozott Európa, 1456-ban pedig a mi győzelmünkért szólt a fohász. Az ezeréves Bizánci Birodalmat végleg legyőző török szultáni főserég megindult észak felé. III. Callixtus pápa már csak az isteni csodában bízott, ezért imabullájában elrendelte, hogy déltájban a kontinens hívei könyörögjenek a kereszténység megmeneküléséért, és kondítsák meg a harangokat. A Szentatya a sikert a déli harangszóra végzett imáknak tulajdonította: „Nem kételkedünk abban, hogy a mindenható Isten ezen imákra hajolva engedte nekünk ezt a nem várt győzelmet.” A déli harangszó azóta örömhír és a hálaadás jelképe. A mindennap pontosan 12 órákor megszólaló harangzúgás az Úrangyala imádságra hív. Ezt VI. Sándor pápa 1500-ban megerősítette. Így ír erről Mikszáth Kálmán, A szelistei asszonyok című regényében: „De bizonyos, hogy ebből a tömérdek kiontott vérből, mely oroszlánrészben a magyaroké volt, nem háromlott egyéb észlelhető eredmény, csak az, hogy azóta déli tizenkét órákor a világ minden keresztény tornyában meghúzzák a harangokat, amint azt a pápa őszentsége a nándorfehérvári győzelem emlékére elrendelte. Minthogy éppen akkor dőlt a csata diadalra, mikor a naptányér a mennybolt közepére ért. Ah, istenem, micsoda drága harangszó nekünk...”



## Az automata fényképezőgép megalkotója Mihályi József

A Duna-parti Apatinban született 1889-ben. Kamaszként a család kovácsműhelyében segített apjának, utána szerszámkészítőnek tanult. Két évet Bécsben töltött, majd 1907-ben kivándorolt az Egyesült Államokba. Első munkahelyén kidolgozta a mélyrovátkolt forgatógomb terveit. Ezt használva sokkal pontosabban lehetett beállítani az adott műszert vagy gépet. 1914-től részt vett hadi célokra készített távmérők kialakításában is. 1917-ben dolgozta ki egy távcső gyújtótávolság-növelő toldalékát, ezt később a fényképezési objektíveken is alkalmazták. 1920-ban a haditengerészet megbízásából fejlesztette ki egyik jelentős találmányát, a fényképfelvételek élesre állítását segítő, nagyítóval ellátott toldalékot. 1923-ban került a Kodak céghez. Az 1930-as, 40-es években a távolságmérés, az automatikus expozíció, a zárszerkezetek és a filmkezelés, filmtovábbítás területén számos szabadalma volt. Fototechnikai mérnöknek számítanak új fényképezőgépei: az első automata, a Kodak Super Six–20, később az Ektra és a Medalist. Ezekkel lépett Amerika az addig vezető német optikai ipar elé. A II. világháború alatt és után a katonai távolságmérők konstrukcióján dolgozott, számos új szabadalmat jegyezve. Az 1940-es évek végére, az 50-es évek elején az Egyesült Államokban gyártott és forgalmazott fényképezőgépek szerkezetében és külső megjelenésében érvényesült a róla elnevezett jellegzetes Mihályi-stílus. Mihályi József 89 évesen, a Kodak fellegrárában, az Ontario-tó partján, Rochesterben halt meg 1978-ban.



## Első szavaink

### Tihanyi apátság

Tihany szakralitását már az ősi korok embere is érezte. Talán éppen ezért erre a Balaton fölé emelkedő félszigetre építtette 1055-ben a Szűz Mária és Szent Ányos tiszteletére felszentelt székesegyházat és apátságot I. András királyunk. A kézjegyét őrző alapítólevél legbecsesebb okiratunk, latin szövegbe illesztett magyar nyelvemlék. Összesen 58 szavunkat olvashatjuk a közel ezeréves pergamenen. A bencéseknek tett adományok felsorolásában szerepel körtefa, mogoróbokor, Balaton, köves kút és a legismertebb mondatrész: Fehérvárra menő hadi út. Az uralkodó azért adott birtokot és rendelt „népeket”: méhészeket, tehenészeket, szőlészeket, kovácsokat, lovászokat az apátsághoz, hogy rendezett legyen a vidék, a szerzetesek pedig teljesíthessék fogadalmukat. Hogy művelt legyen a föld és a lélek. Az alapító az apátság altemplomában lelt örök nyugalmat. A tatárok nem jártak a környéken, de a török, a Habsburg és a kommunista pusztítás gyökereikig hatolt. Ám mindig akadt olyan megbúvó csíra, amely szárba szökkenésével újra életet teremtett a szent falak között. Az apátságban ma tíz szerzetes él. Ők látják el a barokk épületegyüttes és a környék lelkipásztori szolgálatát, tanítanak és szervezik a kulturális életet. A közösséget 24 éven át vezető Korzenszky Richárd perjel így gondolkodik az apátságról: „Kell, hogy legyenek szent helyek, amelyek fölötté vannak a hétköznapi viharoknak. Tihany ilyen hely. Szent helye a magyarságnak”.



## Madagaszkár királya Gróf Benyovszky Móric

1746-ban született a Nyitra vármegyei Verbón. Apja halála után távollétében kizárták örökségéből, amiért fegyverrel próbált elégtételt venni. Ezt az osztrák udvar felségsértésnek minősítette és száműzte hazájából. A lengyel rokonoknál menedékre lelve részt vett az oroszok elleni háborúban, melyben sebesülten fogságban esett. Kamcsatkában raboskodva a művelt magyarra felfigyelt a kormányzó. Benyovszky elkészítette a terület első földrajzi, néprajzi és állattani leírását, de a szabadulás gondolatát nem adta föl. A fegyenctelepen tisztársaival 1771-ben felkelést robbantott ki, és egy elfoglalt hajóval Ázsiát és Afrikát megkerülve visszajutott Európába. Madagaszkárra a francia király megbízásából indult 1773-ban. A szigeten elnyerte a bennszülött malgasok bizalmát, és kilépve a francia szolgálatból elfogadta a felkínált királyi címet. A törzsek számára alkotmányt szerkesztett, és egy modern állam megalapításának tervével Európában keresett támogatást. Bécsben Mária Terézia elutasította a fiemei kikötőből történő kapcsolattartást, és Anglia sem látott lehetőséget Madagaszkárban. Amerikában viszont talált kereskedelmi befektetőket, de 1784-es expedíciója Baltimore-ból csak Brazíliáig jutott el. A következő évben mégis kikötött Madagaszkáron, ahol a franciák elleni háborúban elesett. Benyovszky Móric négy világrészt bejárva az egyik legjelentősebb magyar utazó volt. A Csendes-óceán északi részén tett felfedezéseivel megelőzte James Cookot. Emlékiratait Londonban adták ki, amit Jókai Mór fordított magyarra.





## Irányítósávos futballcipő

### Oroszi László

Aki felveszi a cipőit, jobban fog focizni. Ez egy olyan eszköz, ami segíti a játékost, hogy tudásának legjavát hozza ki. Az 1955-ben született feltaláló kapus volt. Láta, hogy a lövő játékos akkor hibázik, amikor megcsúszik a cipőjén a labda. Posztjából fakadóan akkor őt ez nem zavarta, de később, edzőként már szeretett volna tenni valamit a jelenség ellen. Rájött, hogy minél fényesebbre van bokszolva a cipő és minél jobban csillog a használatnál a labda, annál több a pontatlan lövés és passz. 1995-ben elkezdett kísérletezni az irányítósávokkal. Különböző anyagokból más-más vastagságú csíkokat ragasztott a stoplisok orrára és oldalaira, amelyek segítették a labda pontos továbbítását. Oroszi László előbb otthon, a műhelyében dolgozott, majd a martfűi cipőgyárban elkészültek a prototípusok. Ott meglátogatta őt az Adidas fejlesztési igazgatója, aki magával vitt néhány mintapéldányt. A cég – a tizenhét évvel később jogerőre emelkedett bírósági ítélet szerint – elbitorolta Oroszi László cipőjét, és 2000-ben piacra dobta, mint saját terméket. Az Eb-győztes francia csapat aranyat érő gólját a hosszabbításban Trezeguet ilyen cipőben lőtte. Innentől a kor nagyjai, így Zidane, Del Piero vagy Beckham játszottak az új csodacipőben. A megítélt kártérítés az addigi befektetés töredékét fedezte, de Oroszi László folyamatosan fejlesztí találmányát, és bízik abban, hogy hamarosan tisztázott körülmények között léphet ki a világ elé a legújabb változatokkal.



## Az anyák megmentője

### Semmelweis Ignác

Alaposan kezdet kell mosni. Ezt az egyszerű megállapítást tette, de kollégái nem akarták megérteni. Ma szinte felfoghatatlan, hogy miért. Az 1818-ban Budán született szülész, nőgyógyász, sebész, egyetemi tanár Pesten, majd Bécsben tanulta az orvoslás tudományát. Az osztrák fővárosban megfigyelte, hogy az egyetemi klinikán azért magas, 10-15% körüli a gyermekágyi láz miatti halandóság, mert boncolási gyakorlat után a medikusok és tanáraik kezük fertőtlenítése nélkül folytatják a munkát a szülészeten. A mellette lévő szegények kórházában bábák dolgoztak, akik nem fertőzték meg az anyákat, így ott fele-harmada volt az áldozatok száma. Ezért kötelezte kollégáit klórmészoldatos alkarmosásra és körömkefélésre a szülészeti osztály bejáratánál. Hiába állt mellette a statisztika, ezek az intézkedések népszerűtlenné tették szakmai körökben. 1850-ben hazatért a Szent Rókus Kórházba, ahol hat év alatt 1% alá tudta szorítani a gyermekágyi láz halandóságát. Ragaszkodott a kórtermek rendszeres takarításához, szellőztetéséhez, az ágynemű gyakori cseréjéhez. Módszereit máshol nem alkalmazták. Később a kórokozók felfedezése bizonyította be végleg az igazát. Megrendült idegállapota miatt a döbbli elmeegógyintézetbe került, ahol 1865-ben, tisztázatlan körülmények között meghalt. Ma nevét viselik közterületek, intézmények, köztük a fővárosi orvosegyetem. Szobrok, bélyeg és egy kisbolygó is emlékeztet Semmelweis Ignác felfedezésére, amit az UNESCO A világ emlékezete programja is felvett a listájára.



## Magállomány betárazva

### Növényi Diverzitás Központ

Az Alföld szélén, ahol a Hajta a Tápióba folyik, ott van a világ egyik legjelentősebb génbankja. Tápiószelén 1954-ben, Országos Növényfajtakísérleti Intézet Fajtagyűjteményes Osztálya néven indult a munka. Azóta többszöri átszervezés után ma a Növényi Diverzitás Központ felirat áll a bejárati lépcsősor fölött. Az intézetnek 1959-ben már tudományos folyóirata volt, az Agrobotanika. Területén 1973-ban épült fel az első hűtött magtároló, akkortól a nemzetközi szabványoknak megfelelő génbankként működik. Szakemberei ezerkétszáz növényfaj 57 ezer fajtáját őrzik, ami a hazai flórának több mint a fele. A munka célja, hogy minden olyan magyarországi növény, ami magbanki körülmények között tárolható, szerepeljen a listán. Ez nem olyan egyszerű feladat, mert az ország minden pontján dolgozó gyűjtőknek rendelkezniük kell botanikai ismeretekkel, emellett pedig nagyon óvatosnak kell lenniük, hogy a mag ne sérüljön a munka során. Európai uniós LIFE+ pályázaton közel egymillió eurót nyert a Pannon Magbank névre keresztelt projekt. Először megtisztítják és megvizsgálják a laborban a magokat, melyek a nullafokos aktív tárolóba, majd a –20 fokos bázistárolóba kerülnek. Ez a központ a vad- és kultúrnövény génforrásvédelem magyarországi alapintézménye. Mivel a természetes élőhelyek egyre kisebbek, ilyen módon is biztonságba kell helyezni a növényeket, amelyeket ezekről a magokról, ha szükséges, vissza lehet telepíteni eredeti környezetükbe.



## Amikor a légynek szurkolunk Rofusz Ferenc

Mit láthat a világból egy légy? Ez a kérdés foglalkoztathatta az alkotót, aki végül megtalálta és meg is mutatta nekünk a választ. Egészen pontosan, kockáról kockára lerajzolta a rovar életének utolsó három percét. Az erdőből berepül egy házba, ahol szobáról szobára üldözi egy légycsapós ember. Hiába találja meg az ablakokat, azokon keresztül nincs menekvés, majd jön az utolsó csattanás és a vég a rovargyűjteményben. Elképesztő élmény ez a fekete-fehér némafilm. Azazhogy mégsem néma. Mert az egyik meghatározó elem az a zümmögés, ami szinte végig szól, és az elhallgatása mindent elárul. A légy 1981-ben nyert animációs rövidfilm kategóriában Oscar-díjat. Ez a produkció kapta meg elsőként magyarországi teljesítményért az elismerést. Igaz, az arany szobrocskát nem Rofusz Ferenc, hanem a Hungarofilm akkori igazgatója, Dósa István vette át Los Angelesben. A szervezőket ez váratlanul érte, és még az átadás estéjén Dósa hotelszobájában visszavették a díjat, amit csak hónapokkal később tudtak személyesen átadni a rendezőnek. A Kossuth-díjas Rofusz Ferenc, a Nemzet Művésze 1946-ban született. Huszonkét évesen animációs asszisztensként került a legendás Pannónia Filmstúdióba. Dolgozott a Gusztáv, a Mézga család, a Dr. Bubó és a János vitéz stábjában. A 80-as évek közepén előbb az NSZK-ban, majd Kanadában élt. 2001-ben tért vissza hazájába. Azóta Budapesten tanít és filmjein dolgozik. 2017-ben tagjai közé választotta az Amerikai Filmakadémia, így már ő is szavazhat az Oscar-díjakról.



## „Semmiből egy új, más világot teremttem” Bolyai János

Az Akadémia egykori elnöke, Szentágothai János szerint: „A magyar nép géniusza – a tudomány területén – legmagasabb fokon Bolyai Jánosban öltött testet.” Bolyai 1802-ben született Kolozsvárott. Apja, a szintén matematikus Bolyai Farkas tanította. S hogy milyen eredménnyel, arról barátjához és kollégájához, Carl Friedrich Gausshoz 1816-ban írott levele tanúskodik: „...fiam 9-ik esztendejébe lépve egyebet nem tudott, csak németül és magyarul beszélni s írni, kottából meglehetősen hegedülni... először Eukliddésszel kezdtem, aztán megismerte Eulert, most meg már Vegának (ami kollégiumi előadásaim kézikönyve) nemcsak az első két kötetét tudja teljesen, de járatos a harmadikban, negyedikben is, kedveli a differenciál- és integrálszámítást és rendkívüli készséggel és könnyedén számol velük...” A bécsi katonai akadémia elvégzése után, 21 éves korában ezt írta apjának: „...olyan felséges dolgokat hoztam ki, hogy magam elbámultam; ... ha meglátja Édes Apám megesméri; most többet nem szólhatok, csak annyit: hogy semmiből egy új más világot teremttem; mindaz, valamint eddig küldöttem, csak kártyaház a toronyhoz képest.” Ez az abszolút vagy hiperbolikus geometria, amely szembehelyezkedik Eukleidész addig elfogadott, bő kétezer évvel korábbi tételével. Nevét a kolozsvári tudományegyetem mellett számtalan intézmény viseli. Emlékét matematikai díj, irodalmi alkotások, szobrok, közterek, középiskolai diákverseny, bélyegek és egy holdkráter is őrzi. Bolyai János 1860-ban, Marosvásárhelyen halt meg.



## Olimpiai bajnok és feltaláló

### Tarics Sándor

Sportolóként és építészként is a csúcsra jutott. Mottója: „Nincs titok, csak a tiszta, becsületes élet.” 1913-ban született Budapesten. 2011-től 2016-os haláláig ő volt a világ legidősebb élő olimpiai bajnoka. A szegény óbudai fiú az Árpád Gimnáziumban kezdett vízilabdázni. Majd miközben kijárta a Műegyetemet, szerzett három Universiade-aranyérmet és egy olimpiai bajnoki címet az 1936-os berlini játékokon. A magyar válogatottban hét éven keresztül játszott, és a csapat vele minden mérkőzését megnyerte. A diploma után doktorált, majd 1948-ban ösztöndíjasként eljutott Amerikába, ahol egyetemeken tanított. Emellett San Franciscóban földrengésbiztos épületek tervezésével kezdett foglalkozni. Szabadalmait több ezer építményben használták fel világszerte, amelyeket így már nem tudtak megrongálni a természeti csapások. A hetvenes években megalkotott módszere elnyeli a rengések hullámain. Az ötletet a dobostorta felépítése adta Tarics Sándornak, akit 100. születésnapján a MOB köszöntött kaliforniai otthonában, ahol mindenki ismeri. Autója rendszáma Gold 1936 volt, amit szinte élete végéig vezetett. Lánya, Linda e szavakkal búcsúzott a 103 évesen távozó legendától: „Édesapám békésen szenderült jobblétre.”



## A titkok hangszere

### Bogányi-zongora

A karbon-kompozit egy titkos anyag, amelyből a zongora lelke, a rezonáns készül. Ennek a gyártási technológiáját szabadalom védi. Az elnevezésből azért annyi kiderül, hogy vannak benne karbonszálak. Ez talán nem tűnik föl elsőre, a különleges formája viszont igen, ami 2018-ban Magyar Formatervezési Díjat nyert. Már az évtizedes tervezés legelején világos volt, hogy ezt a hangszeret új külsővel kell a közönség elé vinni. Bogányi Gergely, – Kossuth-díjas zongoraművész elmondta, hogy ugyan meg akarta őrizni a zongora méltóságát, de egy modern, vagány tárgyat képzelt el, amin élvezet játszani, mert jól szól. Hiszen a végső cél a hangzás, amit csakis az a kifinomult mechanika képes előállítani, amiben több mint 50 újítás található. A prototípus 2014-ben készült el, és a csapat azóta is fejleszti az új zongorát. A magyar kormány a következő esztendőben tíz Bogányi-zongorát rendelt meg, melyeket tartós használatra hét hazai és három külföldi – helsinki, moszkvai és müncheni – kulturális intézménynek ajánlott fel, hogy azokat mind jobban megismerhesse a zenei világ. „A legintimebbtől a zenekari hangzásig képes tökéletesen szólni” – állapította meg a hangszerről első „találkozásuk” alkalmával Vásáry Tamás. A zongoraművész a Rákóczi-indulással avatta fel a Zeneakadémián elhelyezett Bogányi-zongorát, amelyet a névadó egyszerűen csak „az új magyar zongorának” nevez.



## Lelkünk lerajzolva Magyar népmesék

Népmeséink a képzelet világának szülöttei. Már emberszereplőt is hatalmas kihívás lenne hús-vér formában eljátszani. Állatait, épületeit, tájait, tündéreit, ördögeit, növényeit és egyéb teremtményeit pedig egyenesen lehetetlen vállalkozás híven filmre vinni. Éppen ezért az a legjobb, ha meséljük vagy hallgatjuk ezeket a történeteket, amelyek így mindannyiunk lelki szemei előtt tökéletesen peregnek le. Egy kivétel viszont megerősíti a szabályt, ez pedig Jankovics Marcell személye. Az ő képzelőereje és szakmai tudása olyan rajzfilmsorozatot eredményezett, amilyenre még nem volt példa Magyarországon. 1977 és 2011 között száz rész készült el a kecskeméti stúdióban. Elvlaszt-hatatlan még a Magyar népmesék rajzfilmjeitől Szabó Gyula hangja, aki 85-ször volt mesélő, és a Kaláka együttes muzsikája. Utóbbi annyira részévé vált kultúránknak, identitásunknak, hogy jégkorong- és labdarúgó-válogatottunk többeszes ultracsoportjai rendszeresen „dúdolják” a lelátókon. A hat–nyolc perces részek 1980 óta láthatóak rendszeresen a televíziók műsorán. Az alkotók életművének korszakos részévé vált a sorozat, mindannyian megkapták a legrangosabb hazai elismeréseket. Az egyes részek Japánban, Kínában és Amerikában is fődíjakat nyertek számos fesztiválon. A Magyar népmesék rajzfilmsorozat kedvessége, humora, ravaszsága, pajkossága, időnként pajzansága bemutatja nemzetünk lelkét, érzéseit, igazi karakterét.

A Hungarikum Bizottság 2017-ben meghozott döntése alapján a Magyar népmesék rajzfilmsorozatot kiemelkedő nemzeti érték-ként tartjuk számon.





## A „dízelpápa” Anisits Ferenc

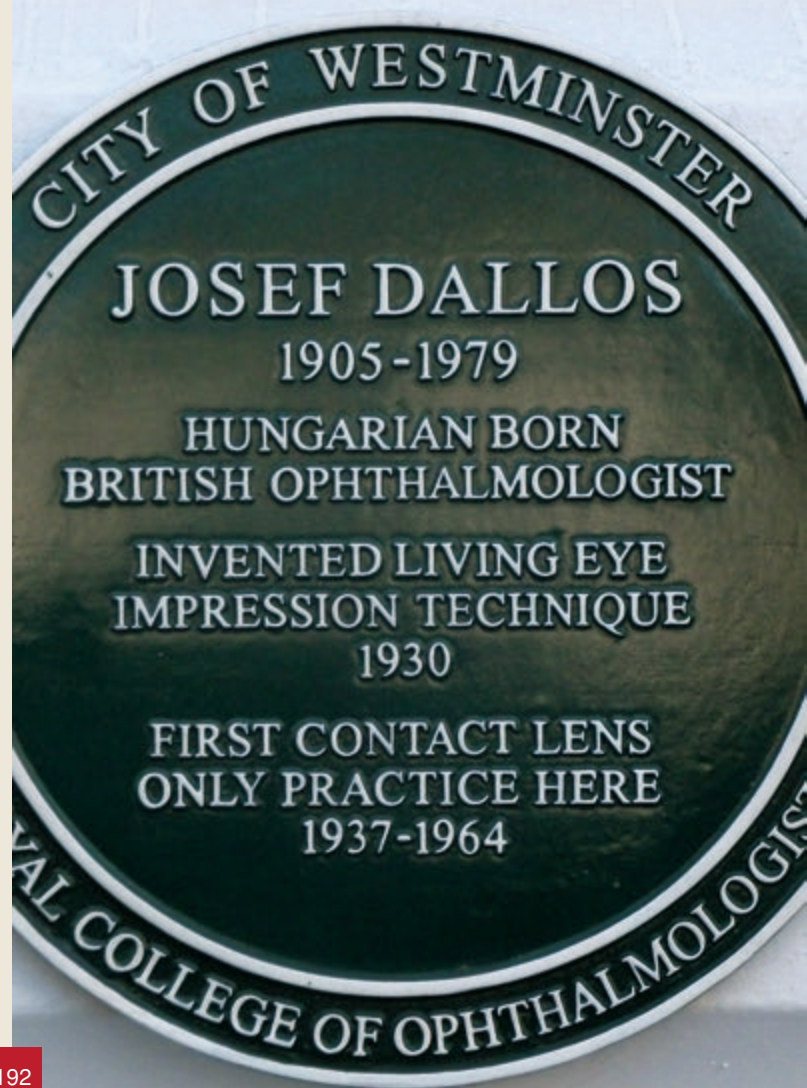
Szolnokon született 1938-ban. A nagyapja mozdonyvezető volt. Ő maga általános iskolás korában repülő- és hajómodelleket készített, és már akkor mérnöknek készült. Nyaranta aratáson dolgozott, és amikor nem látták, vezette a traktort. Tízennyolc éves korában tiltott határátlépés közben elfogták, letartóztatták, később a hatóság megfigyelés alatt tartotta, mint megbízhatatlan elemet. Érettségi után a Műegyetemen mezőgazdasági gépészetet tanult. Akkori diákmunkásként teherautókat szerelt szét és össze. Az alkatrészeket petróleummal lemosta, a motorokat az utolsó csavarig megismerte. Így egy tervről már a papíron látva meg tudta állapítani, hogy az a gyakorlatban működni fog-e vagy sem. 1964-ben, a rendőri zaklatásokat megunva sikerült eljutnia az NSZK-ba. Előbb a MAN-, majd a BMW-gyár munkatársa lett. 1982-ben egy új motortípus láttán hat kollégája véleményével szemben megállapította, hogy azt nem lehet gazdaságosan gyártani. Az ő irányításával készült el az első teljesen elektronikus szabályozású dízelmotor. A BMW-nél 15 új erőforrást alkotott, bevezetve a sportdízel kategóriát. A cég ezzel az újítással 6-7-szeresére növelte az eladásait. Kétszer nyerte el az Év Motorja címet, amit a szakma Oscar-díjának tartanak. A 60 évesen nyugdíjba vonuló Anisits Ferencet születésnapján a Magyar Tudományos Akadémia köszöntötte. 2001-ben Szolnok város díszpolgárává avatta, 2014-ben átvehette a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje kitüntetését.



## Láthatatlan szemüveg

### Dallos József

Nincs többé pápaszem! Magyar orvos szenzációs felfedezése. A szemgolyóra kerül a szemüveg lencséje – így számolt be 1935-ben a 8 Órai Újság a hírről. Dallos József 1905-ben Budapesten született. Az egyetem elvégzése után, huszonöt éves korában tökéletesítette a kontaktüveget. Felfedezte azt az eljárást, amellyel a szemre pontosan simuló, vékony üveglencsét lehet gyártani. Olyat, amelyet már egész nap lehetett viselni. 1932-ben a hibátlan lenyomatvételhez alkalmas anyagot, a Poller-féle negocollt is sikerült megtalálnia, ami egy melegítésre lágyuló, hűtésre dermedő algaszármazék. Ezzel elkerülte az addig egyszerűen csak gömb felszínű kontaktüvegek hátrányait, a fénytörési hibákat. A budapesti I. Számú Szemklinika laboratóriumában kísérletező Dallos József a szemfelületmintát rézlemezről készítette el, és erre hajlította rá a felhevített kontaktlencseüveget. A lencsét ezután méretre vágta, majd lecsiszolta, és a megfelelő dioptriát is rácsiszolta az üvegre. Az első lencsék már 1929-ben elkészültek, de a feltaláló csak 1934-ben kért magyar, amerikai és angol szabadalmat a találmányára, amelyet individuális kontaktüvegnek nevezett. A kontaktlencse folyamatos termeléséhez megszervezte a negocoll nagyüzemi gyártását. Dallos József 1979-ben halt meg Londonban. Azóta a Brit Kontaktlencse Szövetség a Josef Dallos Awarddal ismeri el a kontaktológia legjobbjait.



„Ha nem elég jók a képeid,  
nem voltál elég közel!”

## Robert Capa

Mindig a tűzvonalban járt. Az ő képei mutatják meg nekünk a XX. század nagy harcainak drámai eseményeit. Az 1913-ban Budapesten, Friedman Endre néven született fényképész kora legjelentősebb dokumentaristája volt. A húszas években megismerkedett Kassák Lajossal és művészeti irányzataival. Később Berlinben tanult fényképezést és újságírást, majd Párizsba költözött. Akkori élettársa, a fiatalon elhunyt német fotós, Gerda Taro javaslatára ott vette fel a Capa nevet, ami hasonlított a cápára, aminek gyerekkorában becézték testvérei. Egy interjúban azt mondta erről: „Egy minden nyelven kiejthető, amerikai hangzású nevet kerestem.” Dolgozott a spanyol polgárháborúban, a japán–kínai háborúban, a II. világháború észak-afrikai és nyugat-európai frontjain, az első arab–izraeli háborúban, végül Indokínában, ahol alig negyvenévesen, 1954-ben aknára lépett és meghalt. 1948-ban Budapesten is járt, ahol a háború még látható pusztítását és a kezdődő kommunista diktatúra világát örökítette meg. Egyik nagy szerelme Ingrid Bergman volt. A színésznő önéletrajzi könyvében leírja, hogy 1945-ben ismerkedett meg a fotóssal, akivel két évig tartott a viszonya. Capának kollégája és barátja volt Ernest Hemingway, Irwin Show és John Steinbeck. Képei a kor újságjaiban jelentek meg, de 2007-ben New Yorkban, egy bőrröndben megtaláltak 4500 olyan negatívot, amit ő és Gerda készített a harmincas években. Robert Capa budapesti otthona, az V. kerületi Városház utca 10. falán tábla őrzi a világhírűvé lett egykori lakó emlékét. Magyarország bélyeggel és aranyérmével ismerte el életművét.



## Tévedések vígjátékosai a Gergely, Jónyer, Klampár világbajnok asztalitenisz-csapat

Vagy Jónyer, Klampár, Gergely. Vagy Klampár, Gergely, Jónyer. Gergely Gábor egyéni Európa-bajnok, Jónyer István egyéni világbajnok, Klampár Tibor egyéni világkupagyőztes, olimpiai elődöntős. Ezek azok az eredmények, amelyeket csak egyedül értek el, és amelyek alapján mindannyian joggal követelhetnék az első helyet hármuk közül. De valójában lehetetlen sorrendet felállítani, ösztönös zsenik. Mindhárman többszörös világ- és Európa-bajnokok, 1979-ben pedig együtt léptek fel a trónra, Phenjanban, csapatban szereztek vb-aranyérmet. A kínaiakat kétszer is legyőzték a tornán, fölényük vitathatatlan volt. Meghatározó játékosai voltak az 1970-es évtized pingpongvilágának. S hogy miért a cím? A róluk szóló könyv alapján. Ebből kiderül, hogy Jónyer és Gergely futballista szeretett volna lenni, Klampárt pedig egyenesen eltanácsolta első edzője a sportágtól, mondván hogy tehetségtelen. Szerencsére ezeket a tévedéseket kijavította az élet. Klampár laza csuklója, Jónyer példátlan szorgalma, Gergely csibészes mosolya a győzelmek után legendássá tette ezeket a sportembereket. „Mindhárom óriási klaszsis volt” – jellemezte fiait Berczik Zoltán, a sikerkapitány. A Magyar Rádióban Vass István Zoltán tudósított a csodáról, a televízió nem közvetítette a helyszínről. Azóta is ez az első és utolsó alkalom, hogy Magyarország és Észak-Korea között élő adással sikerült összeköttetést teremteni.



## Száz film Hollywoodban

### Kertész Mihály

Az első filmjét 1912-ben Magyarországon, az utolsót 1961-ben Amerikában forgatta. Leghíresebb ezek közül az 1942-es Casablanca Ingrid Bergmannal és Humphrey Bogarttal, amely három Oscar-díjat nyert, köztük a legjobb rendezőnek járót. A szakma a valaha volt legjobb filmek egyikeként tartja számon. Kertész Mihály 1886-ban Budapesten született. A Színiakadémia elvégzése után 1912-ben ő rendezhette Ma és holnap címmel az első magyar játékfilmét. A tolonc című, 1914-ben készült rendezését a korabeli lapok „a legelső jó magyar filmnek” találták. Az alkotás egy népszínmű alapján Kolozsvárott, Torockón, a Tordai-hasadékban és az Aranyos-mentén készült. Az egyik főszereplője Jászai Mari, akiről ez az egyetlen fennmaradt mozgókép. Itthon 1919-ig 48 némafilmet rendezett, 5-nek a forgatókönyvét írta, 4-nek szereplője volt. Gál Ernő a Mozihét hasábjain fényes jövőt jósolt neki: „Bizonyos, hogy Kertész Mihály az első lesz, kit a külföld felismer és kit a megnyíló sorompókon keresztül elvisz a hírnév, a dicsőség és a ragyogó, megérdemelt gazdagság felé.” A Tanácsköztársaság alatt külföldre menekült. Ausztriában és Németországban 1920 és 1926 között 18 filmet forgatott, majd Hollywoodba szerződött. A XX. század közepének egyik legsikeresebb amerikai rendezője lett, akinek élete értelme volt a szórakoztatás. Kalandfilm, western, háborús melodráma, bármi lehetett, de csak tökéletesen. Steven Spielberg példaképének tekinti Kertész Mihályt, aki 1962-ben, 75 évesen halt meg Los Angelesben.



## Ha elindul a vonat

### Kandó Kálmán

„A szó, hogy Kandónak munkatársa voltam, könnyen félreértésre adhat alkalmat. Kandó annyira fölötte állt mindenkinek, hogy neki munkatársa nem lehetett senki. Mellette a munkatárs szerepe csak az volt, hogy közvetítette az ő ideáit” – mondta Pöschl Imre, a Műegyetem professzora. Kandó Kálmán 1869-ben Pesten született ősi, nemesi család sarjaként. 1892-ben diplomázott gépészmérnökként. A nagyfeszültségű, háromfázisú, váltakozó áramú vontatás első alkalmazója mozdonyoknál, a fázisváltó kidolgozója. A budapesti Ganz-gyárban bevezette az indukciós motorok gyártását. Ő tervezte az 1902-ben átadott olaszországi, Tellina-völgyi vasút villamosítását. A 106 kilométeres alpesi szakaszon Kandónak be kellett bizonyítania, hogy az elektromosság a nehéz terepen jobb, mint a gőzvontatás. Az energia forrása az Adda-folyóra épült vízi erőmű volt. A megrendelést a kor nagy nyugati vállalatai a beláthatatlan kockázat miatt visszautasították. A Ganz elvállalta, és maradandó műszaki alkotást hozott létre. Kandó Kálmánnak ez a munka meghozta a világhírt. Ő indította el a magyarországi vasúthálózat villamosítását. 1922-ben lemondott a Ganz-gyár vezérigazgatói állásáról, hogy csak a villamosmozdonyok tervezésével foglalkozhasson. Csodálta a világ, hogy a Nagy Háború után a Trianon-sújtotta Magyarország milyen magas szintre jutott ezen a területen. Kandó Kálmán 1931-ben szívszélhűdést kapott és 61 évesen elhunyt. Emlékét országszerte közterek, szobrok őrzik, nevét alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézmények viselik.



## Az „Álomgyár” alapítója Zukor Adolf

Azon honfitársaink egyike, akinek csillaga van a hollywoodi Hírességek Sétányán. Megszolgált. Híres mondása és életrajzi könyvének címe: „A közönségnek mindig igaza van.” Zukor Adolf 1873-ban, a Tisza menti Ricsén született. Az árvaságra jutott fiú 15 évesen Amerikába ment szerencsét próbálni. Húszesztendősen látta élete első filmjét, és azonnal tudta, hogy ez az ő világa. 1904-ben indította első moziját, majd hamarosan megalapította az azóta is működő Paramount Pictures filmvállalatot. A korszak sztárjaival, Douglas Fairbanksszel, Rudolph Valentinóval, Gary Cooperrel kizárólagos szerződéseket kötött, így a cég a világ legnagyobb filmstúdiójává fejlődött. 1949-ben életmű-Oscar-díjat kapott. Kilencvenéves koráig dolgozott, 100. születésnapján Nixon elnök kitüntette, a fogadáson 1700 ember ünnepelte. A tortáján lévő 100 gyertya darabját ezerdolláros áron adták el. Százhárom éves korában Los Angelesben, délutáni alvása közben érte a halál. Szülőhelyén nevét viseli a modern művelődési ház és a csárda, a névadó kedvenc ételleivel. A településen emléktábláját az Oscar-díjas Rófusz Ferenc avatta fel 2016-ban. Ricse egyik fontos látványossága a Zukor Adolf által 1928-ban adományozott műemlék, a Juhász-kút szoborcsoport. Szülőfaluja ifjú házassait sokáig támogatta. Születésnapját, január 7-ét emléknappá nyilvánította a Magyar Hollywood Tanács.



## A kolozsvári „színesítő”

### Veress Ferenc

1832-ben született a „kincses városban”. Fiatalon kitanulta a fényképészmesterséget. Húszesztendős korában megnyitotta Erdély első „photographiai és festészeti műtermét”. Olyan híreségeket örökíthetett meg, mint Jókai Mór, Munkácsy Mihály vagy Brassai Sámuel. De akkor még csak fekete-fehérben. Azon gondolkodott, hogyan lehetne színes fényképeket készíteni. Elkezdett kísérletezni. Végül rájött arra, hogy az emulzióban, az anyagok egymáshoz való viszonyában, keveredésében van a titok nyitja. Több mint ötszáz vegyületet tett próbára a fényérzékeny papíron. Jó húszévnyi próbálkozás után oldotta meg a színek rögzítését. Módszerét bemutatta az 1889-es párizsi világkiállításán, ahol komoly szakmai elismerést nyert. Egyebet azonban nem. Veress Ferenc a szabadalmaztatásig nem jutott el, mert a széles körű elterjedéshez szükséges exponálási idő rövidítését nem sikerült megoldania. 1862-ben az Ország Tükre folyóiratban a következő felhívást tette közzé: „Fényképészeink nagy szolgálatot tehetnének honunknak azáltal, ha a tudomány, művészet, ipar és kereskedelem mezején kitérűt nevezetes egyéneket levéve és összegyűjtve, albumalakban beadnánk a hazai múzeumokba. Én e gondolatot évek óta forgatom elmémben s létesítését az idén el is kezdem.” 1881-től fényképészetet oktatott a Kolozsvári Tudományegyetemen. Később megalapította a Fényképészeti Lapokat, amely az első magyar újság volt e tárgyban. Utolsó jegyzett fotóját 1911-ben készítette. Veress Ferenc 84 éves korában, 1916-ban halt meg kolozsvári otthonában.





## A láz csillapítója

### Richter Gedeon

1872-ben született Ecséden. Huszonhárom évesen szerzett gyógyszerészdiplomát, majd nyugat-európai szakmai tanulmányútra indult. 1901-ben vásárolta meg az Üllői úti, a Sashoz címzett patikát, amit azóta is a cég üzemeltet. Ennek a laboratóriumában tette le a magyar gyógyszeripar alapjait. Főként állati eredetű, úgynevezett organoterápiás készítményeket alkotott. Mivel nemcsak kiváló gyógyszerész, hanem nagyszerű kereskedő is volt, a hatalmas forgalom láttán cselekedett. 1907-ben Kőbányán felépítette Magyarország első gyógyszergyárát. Az első nagy siker az 1912-ben szabadalmaztatott kalmopyrin volt. Ezt követték a további fájdalomcsillapítók, életmentő és fertőtlenítőszeresek. A következő évtizedekben 100 új készítményt hozott forgalomba a Richter Gyógyszergyár. Az 1923-ban már részvénytársasági formában működő üzem az elsők között dobta piacra az inzulint. Készítményei az öt világrész szinte minden országában kaphatóak voltak. Tíz leányvállalata és 40 külképviselete működött a cégnek külföldön. Az 1940-es évekre Magyarország első számú exportőre lett a Richter Rt. Az II. világháború végére szinte teljesen leállt az üzem, az alapítót a nyilasok 1944-ben, 72 éves korában meggyilkolták. A gyárat később államosították, és Kőbányai Gyógyszerárugyár néven működött 1990-ig, amikor visszakapta a Richter Gedeon nevet.



## Visszaadta a föld

### A nagyszentmiklósi kincs

A leletet 1799-ben kerítésásás közben, zsákba rejtve találta egy szőlősgazda a bánsági Nagyszentmiklós határában, a Magyar Királyság területén. A 23 ötvösremek aranytárgy súlya közel tíz kiló. Van köztük füles edény, korsó, kehely, tál és pohár. A kincset I. Ferenc osztrák császár mindjárt Bécsbe parancsolta, így azt ma is az ottani Művészettörténeti Múzeumban őrzik. A tárgyak feliratainak nincs általánosan elfogadott olvasata. Supka Géza régész óindiai, Mészáros Gyula turkológus türk, Csallány Dezső régész török szövegnek tartja. Pataky László mérnök, Forrai Sándor írástörténész és Fehérné Walter Anna rovásírás-kutató magyar nyelvűnek látja a feliratokat. Bakay Kornél régészprofesszor görög betűs görög nyelvű, görög betűs török nyelvű és rovásírásos szövegeket azonosított. Pap Gábor művészettörténész nem zárja ki, hogy az aranykincsek hun eredetűek, tehát nevezhetnénk akár Attila kincsének. Szerinte az ábrák és motívumok szkíta gyökerűek, amelyek folytonossága bizonyítható a magyar népművészetben. Vékony Gábor régész-történész és Zelliger Erzsébet nyelvész a 8-as számú tálon a „Bodza erjedvény felhevülésére az övé” jelentésű mondatot fejtett meg rovásírás alapján. A 10-es számú tálon „frissülj fel”, a 15-ös edényen „erdei étek”, az 5-ös számú korsón „savó” jelentésű rovott szavakat találtak. A gyűjtemény 2002-ben három hónapig, a Magyar Nemzeti Múzeum alapításának 200. évfordulóján Budapesten volt látható. A magyar közönség ragaszkodó szeretettel fogadta a nagyszentmiklósi kincset, melyen múltját, ősi kultúráját látta hazatérni.



## A pillanat művésze

### André Kertész fényképész

Frontkatonaként megörökítette a Nagy Háborút, fényképezte a 20-as évek Magyarországot, Párizsban befogadta a művészvilág, Amerika újra felfedezte. Az ő nyelvét mindenki értette. Képeit Japántól Argentínáig az egész világ csodálta, és láthatja most is, hiszen halála után évtizedekkel is folyamatosan rendeznek kiállításokat a műveiből. A fotográfus Kertész Andor néven született Budapesten 1894-ben. Tizennégy éves korában édesapjától kapott egy kamerát, amely életre szóló irányt szabott neki. A világháborúban szerelmi bánata miatt önkéntesként vett részt, ahová már második, állvány nélküli gépét vitte magával. A harcokban megsebesült, Esztergomban ápolták. Ott készült első világhírű képe a medence mélyén tempózó alakról, akinek a testét sajtószerűen töri meg a fény. A felvételtől így beszélt egy interjúban: „Minden nap mentünk az uszodába, és egyszer észrevettem a víz torzításait. Amikor ezeket fényképeztem, a bajtársaim mondták, őrült vagy! Miért fényképezed ezeket? Válaszoltam nekik: Miért, csak a barátnőket? Ez is létező dolog. Hát így fényképeztem az első torzulást 1917-ben, ezt különbözők követték később, különösen az aktok 1933-ban.” Kertész harmincegy évesen költözött Párizsba, ahol Picasso, Mondrian, Chagall, Brassai és Eisenstein köréhez tartozott. Életének második felét New Yorkban töltötte. 1984-ben már világhírű művészként tért vissza Magyarországra, és újra bejárta korábbi munkáinak színhelyeit. André Kertész 1985-ben, 91 évesen hunyt el New Yorkban.



## Aki jól oltott Szilvy Kornél

A tüzeseteknél sokszor megtörtént, hogy az oltáshoz használt víz összességében nagyobb kárt okozott, mint maga a tűz. Ezért volt korszakos találmány a szárazoltó eljárás, amit az 1890-ben Budapesten született Szilvy Kornélnek köszönhet a világ. Az 1923-ban kifejlesztett első módszere a semleges gázzal oltó gép volt. Az új készülékeket a budapesti tűzoltók sikeresen használták a kisebb eseteknél. Ezekkel a poroltókkal vonultak ki 1925-ben a Nemzeti Kaszinó kigyulladásakor. A tűz során az értékes perzsaszőnyegek és gobelinek csupán kisebb, javítható károsodásokat szenvedtek. Ennek tapasztalatai alapján a tűzoltótiszt megtervezett egy nagy teljesítményű szárazoltó gépet, amelyből 1928-ban a MÁVAG Mozdony- és Gépgyár négy darabot készített el. Ezeket rövid idő alatt 95 eredményes bevetésen használták. Az 1929-es, továbbfejlesztett változatból a párizsi nemzetközi tűzoltósági kiállításon Franciaország, az Egyesült Államok és Kanada is vásárolt. Az újdonság lényege, hogy a por vagy hab lég- és hőszigetelő réteget von az égő vagy párázsló tárgyakra. Az anyag nagynyomású hajtógázzal, széndioxidral vagy nitrogénnel jut a tűzre. Szilvy még kőport is kevert az elegybe a nagyobb hatásfok elérésére. Összesen 39 találmányát szabadalmaztatta. A gépészmérnök végzettségű szakember több ezer bevetést vezetett, ezek között az egyik legemlékezetesebb a Bazilika kupolatüzének vízkármentes eloltása volt. Szilvy Kornél tűzoltó ezredes, a főváros egykori tűzoltó-parancsnoka 1957-ben halt meg Budapesten.



## A filmek muzsikusa

### Rózsa Miklós

„Az első és legfontosabb dolog a filmes szakmában egy komoly zeneszerző számára, hogy megtanuljon stopperrel komponálni” – vallotta a szakmájáról, és neki hihetünk. A filmtörténet egyik legnagyobb zeneszerzője volt, aki a hollywoodi karrier mellett nem maradt hűtlen a koncerttermek világához sem. Erre, és a dél-kaliforniai egyetemi katedrájára a Metro-Goldwyn-Mayerrel fennállt szerződésében kikötött magának évi három hónap szabadságot. Dolgozott a Korda testvérekkel, Alfred Hitchcockkal, George Cukorral, Billy Wilderrel. Ő komponálta A Bagdadi tolvaj, A dzsungel könyve, a Quo vadis, a Julius Caesar, a Ben-Hur, vagy az El Cid zenéjét. Háromszor, 1946-ban, 48-ban és 59-ben nyerte el műveivel az Oscar-díjat. Negyvennégy éves pályafutása alatt összesen 90 filmhez írt zenét. Az elmélyült lírai témákat éppoly tökéletesen tudta megragadni, mint a krímik feszültségét vagy a legharsányabb csatajeleneteket. Érezhető műveiben a magyar komolyzenei élet, különösen Bartók és Kodály hatása. Rózsa Miklós 1907-ben, a Nógrád megyei Nagylócon született. Apja gyáros-földbirtokos volt, aki vegyésznek szánta, de a fiú Zeneakadémiát végzett, hiszen anyja muzikális tehetségét is örökölte. A harmincas években már ismert zeneszerzőnek számított. 1935-ben az ő szerzeményére táncolták Londonban a Hungaria című baletet. Ennek sikere „repítette” Amerikába. 1974-ben, negyven év után visszatért Budapestre, ahol koncertet adott műveiből. Rózsa Miklós Kaliforniában halt meg, 88 éves korában.



THE ENTERTAINMENT EXPERIENCE OF A LIFETIME!

METRO-GOLDWYN-MAYER  
Presents

A Tale of the Christ  
by GENERAL LEW WALLACE



Directed by

WILLIAM WYLER

Starring

CHARLTON HESTON · JACK HAWKINS

HAYA HARAREET · STEPHEN BOYD

HUGH GRIFFITH · MARTHA SCOTT with CATHY O'DONNELL · SAM JAFFE

Screen Play by  
KARL TUNBERG · SAM ZIMBALIST

TECHNICOLOR®

Camera  
CAMERA 65

## A fény művésze

### Moholy-Nagy László

A klasszikus alkotó megtestesítője. Fotográfus, festő, forma- és díszlettervező, szobrász, filmes. Kezdetben még írt is. Lubickolt a két világháború közötti időszak rendkívül pezsgő kulturális életében. Mindehhez mindig megtalálta a legjobb társakat. Nevét a délvidéki városka Mohol, és dr. Nagy Gusztáv után alakította ki magának. Miután apja elhagyta a családját, 1910-ben a nagybátyjához költözött, aki gondját viselte az akkor 15 éves tehetségnek. A Nagy Háborúban szolgálva több száz rajzot készített a front mindennapjairól. Budapesti joghallgatóként csatlakozott Kassák Lajos köréhez, melynek tagjaival 1919-ben együtt emigrált Bécsbe, majd Berlinbe. Németországban felfigyelt rá a Bauhaus-iskola megalapítója, Walter Gropius, aki meghívta maga mellé oktatónak. Az 1920-as években együtt dolgozott és alkotott Paul Kleevel és Vaszilij Kandinszkijjel. Moholy-Nagy László 1931-ben megformálta a fény-tér modulátort. Ez egy olyan szobor fémből és műanyagból, amely a rá sugárzott fényt a közeli falakra továbbítja, azokon színes rajzolatokat teremtve. A 30-as évek végén elhagyta Európát és Amerikába ment a New Bauhaus iskola felkérésére. A művész 1946-ban Chicagóban halt meg, 51 éves korában. 2006-ban a budapesti Iparművészeti Egyetem – fennállása 125. évfordulóján – felvette a Moholy-Nagy László Művészeti Egyetem nevet.



## A legjelentősebb magyar rendező Szabó István

Mephisto című filmjével első magyarországi rendezőként kapott Oscar-díjat 1982-ben a legjobb idegen nyelvű alkotás kategóriában. Az elismerést személyesen vehette át Hollywoodban. Gimnazista korától filmrendezőnek készült, elsőre fölvették a Színház- és Filmművészeti Főiskolára. Máriaassy Félix osztályában diplomázott 1961-ben. A magyar új hullám egyik vezéregyénisége lett, nagy hatással volt munkáira a francia François Truffaut és Jean-Luc Godard. 1985 óta egyetemi tanár a Filmművészeti Egyetemen. 1991-ben választották az Európai Filmművészeti Akadémia alelnökévé. Állandó alkotótársa az Oscar-díjra jelölt Koltai Lajos operatőr. Több mint 60 nemzetközi díjat nyert filmjeivel. A győztes Mephisto mellett Oscarra jelölték a Bizalom, a Redl ezredes és a Hanussen című filmjét is. Négy díjjal ismerték el Cannes-ban. Megkapta a David di Donatello-díjat a Mephistóért,

a Brit Filmakadémia legjobb külföldi filmnek járó díját a Redl ezredesért, továbbá két filmjével, a Bizalommal és az Édes Emma, drága Böbe című filmjével nyert díjat a Berlini Nemzetközi Filmfesztiválon. A napfény íze 1999-ben Európai Filmdíjat nyert. Nagy sikerrel vitte filmre Móricz Zsigmond Rokonok, és Szabó Magda Az ajtó című regényét.



## A „Napkirálynő” Telkes Mária

Neve szerepel a The New York Times 1934-ben felállított listáján, amelyben a lap Amerika legsikeresebb asszonyait gyűjtötte össze. Filmszereplők, közéleti szereplők és sportolók között Telkes Mária az egyetlen tudós, aki 1900-ban született Budapesten. Nyolc testvér legidősebbikéént fizikusdiplomát szerzett, majd 1924-ben kiköltözött Amerikába. Az akkori Clevelandben szinte otthon érezhette magát, mivel a városban százezer magyar élt. A helyi klinika biofizikai laboratóriumában az agyvelő infravörös sugárzását mérő elektromos fényképezőgépet készített. Kutatásai során a 30-as évek végén Bostonban felfedezte a napenergia tárolásának módszerét. Ezt felhasználva készítette el az amerikai hadsereg számára a napenergiával működő tengervíz-sótlanító készüléket, amivel rengeteg katapultálni kényszerült pilóta életét mentette meg. Eredményei alapján az Egyesült Államokban „Sun Queennek”, Napkirálynőnek nevezték el. Az „Est” című hazai újság korabeli beszámolója szerint „Dr. Telkes Mária Nap-gép találmánya olyan forradalmi jelentőségű a technikában, mint annak idején az autó feltalálása volt.” Húsztalálmányát szabadalmaztatta, ezek többsége a napenergia hasznosításával függ össze. De az ő találmánya a hideg tárolásának módszere is, amit a modern légkondicionálók gyártásánál használnak. Ennek az oltalmát 90 esztendőskorában kérte. Telkes Mária 1995-ben szülővárosában, Budapesten halt meg, akit 2012-ben beavaszították az Amerikai Feltalálók Hírességek Csarnokába.





## Autót a Holdra Pavlics Ferenc

1928-ban született a Vas megyei Balozsamegyyesen. A budapesti Műszaki Egyetemen végzett gépészmérnökként, majd 1956-ban menyasszonyával elhagyta Magyarországot, egyedül a diplomáját vitte magával. Amerikában a General Motors fejlesztőjeként terepjárókat tervezett. Hamarosan az Apollo-program részeként az égitesteken közlekedő járművekkel kezdett foglalkozni. A világ első holdautója, a Lunar Roving Vehicle, első ránézésre négy keréknek és egy alváznak tűnik, ennél azonban sokkal több. Ez egy összecukukható szerkezet, melynek első példányát 400 ember másfél év alatt készítette el. Bírnia kellett a terepakadályokat, a hőingadozást, az alacsony légnyomást, és le kellett küzdenie a gravitációt, pontosabban annak hiányát. Hossza 310, szélessége 230 centi, tömege 200 kilogramm. Összesen 490 kiló terhet szállított, de csak a Holdon. Földi körülmények között ekkora súly alatt összeroppant volna. A négy kereket – Pavlics szabadalma szerint – külön-külön villanymotor hajtotta, a vezető botkormányval irányított. Csúcssebessége 18 km/óra volt. Az első, 1971-es expedíció alatt a holdautó közel 29 kilométert tett meg. Ezekből a következő évben még két darab repült el a Holdra. A világ valaha volt legdrágább autói nem kerültek vissza a Földre, azóta is a Holdon parkolnak. Pavlics Ferenc 1972-ben megkapta a NASA-díjat.



## Csak a koromat ne kérdezzék! Gábor Zsazsa

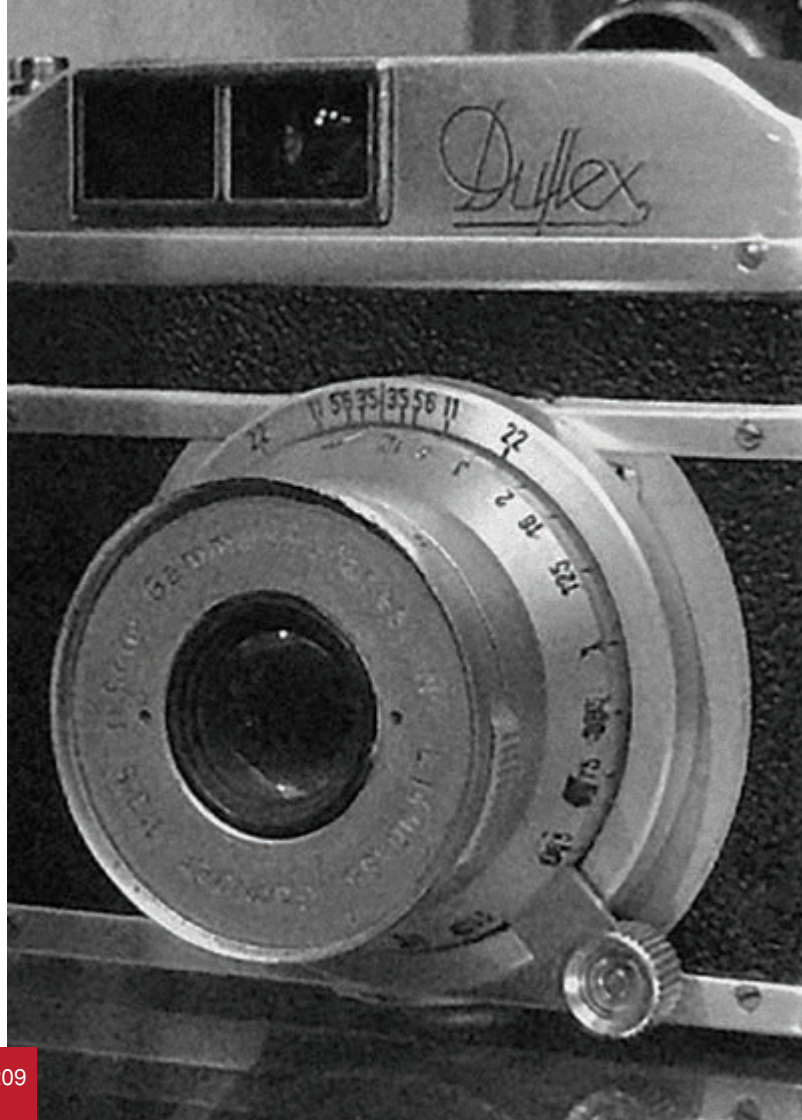
Szépségkirálynő, Golden Globe-díjas színésznő, aki csillagot kapott Hollywoodban. Kilenyszer mondta ki a boldogító igent, de ezek közül az egyiket érvénytelenítették. Saját bevallása szerint szó szerint vette a házasságot; minden férjétől kapott egyet. Övé a XX. század egyik legnagyobb magyar karriertörténete. Állítása szerint nem a kor számít, hanem ahogy az ember gondolkodik, és érzi magát. Ebben persze a sok férje segítette, mert állandóan szerelmes volt, így fiatal tudott maradni. Gábor Sári néven született Budapesten, állítólag 1917-ben. A keresztnévét Fedák Sári után kapta, és a becenevét is, mert a híres színésznőt Zsaszának szólították a barátai. 1936-ban Miss Hungáriának választották, és még abban az évben operettszerepet kapott. Hamarosan követte szintén színésznő nővérét és hűgát Amerikába, ahol ötven filmben szerepelt. Lehengerlő, féktelen stílusával rögtön Hollywood kedvencévé vált. Versengtek érte a magazinok, a világháló nélkül is mindenki követte. Szépsége mellett intelligenciájával képes volt bárkit elcsábítani. Egyetlen gyermeke, Conrad Hiltontól, a szállodalánc alapítójától született. Férje között volt diplomata, színész, üzletember, ügyvéd, befektető, arisztokrata. „Egy férfit akkor ismerünk meg, ha már elváltunk tőle” – szól Gábor Zsazsa híres mondása. Utolsó házassága harminc évig tartott: a nála 27 évvel fiatalabb playboy, Frederic von Anhalt, vele maradt 99 évesen bekövetkezett haláláig.



## Az elrabolt fényképezőgép

### Dulovits Jenő

Az 1903-ban, Ipolyságon született matematika–fizika szakos tanárt már ifjúkorában megragadta a fényképezés. Fotóművészként az ellenfényes expozíció mestere volt, képeivel sikerrel szerepelt nemzetközi kiállításokon. „A Fény szerelmese vagyok” – írta a Művészi fényképezés című albumában. De a szakma műszaki része is foglalkoztatta. 1931-ben szabadalmaztatta a „lágylító előtétlencsét”, közel harminc évvel később pedig a műanyagból készült optikai lencsét. Az általa tervezett tükörreflexes fényképezőgépet 1948-ban kezdte gyártani a Gamma Finommechanikai és Optikai Művek. A Duflex újdonsága a felvétel előtti pillanatban a szükséges értékre automatikusan beszűkülő fényrekesz beépítése volt. Ez szinte a semmiből bukkant elő. Technikája elsővé tette a világon, megelőzte az akkor vezető németeket. A japánok csak később robbantottak. Ennek ellenére – valószínűleg szovjet nyomásra – leállították a termelést, gazdasági okokra hivatkozva. Talán háromezer példány készülhetett belőle, a mai árverések egyik legkeresettebb darabja. Működőképes állapotban milliós áron lehet csak hozzájutni az aukciókon. A 001-es Duflex a Magyar Műszaki Múzeum kincse volt, amíg el nem rabolták. A prototípus később egy japán gyűjtőhöz került, aki a visszavásárlásra felkínált négymillió forintos áron sem volt hajlandó megválni a magyar műszaki történet egyik csúcsteljesítményétől. Dulovits Jenő, aki 13 szabadalmat jegyeztetett be, 1972-ben halt meg Budapesten.



## A „marslakók” legendája Magyarok Amerikában

Isaac Asimov sci-fi-író úgy tudta, két intelligens faj létezik a Földön: emberek és a marslakók. A marslakók legendája szerint ők a XX. század első felében beszivárogtak a legjobb egyetemekre és kutatóintézetekbe. Úgy buktak le, hogy egyetlen földi nyelvet sem tudtak akcentus nélkül beszélni. Volt egy trükkjük: magyar emigránsoknak álcázták magukat. Olyan fizikusok tartoztak közéjük, mint Eugene Wigner (marsbeli nevén Jenő), Edward Teller (anyanyelvén Ede), Leo Szilárd (eredetileg Leó), vagy a modern matematika géniusza, John von Neumann (a Marson Jancsi). Mind ugyanannak a városnak (Budapest) ugyanazon részéből (Pest) rajzottak ki. Újságírók a helyszínen rábukkantak annak a nyomára, aki a magyar oktatás irányítójaként szervezte a marsiak „gimnáziumnak” álcázott titkos hídfőállását. Ez a személy báró Eötvös Loránd. Ezek a gyanús magyarok élvezték is a legendát. Edward Teller különösen büszke volt E. T. monogramjára. Kemény János, a BASIC nyelv megalkotója – nyelhe marsbeli kiejtéssel – hozzáfűzte: annyi könnyebb írni és olvasni magyarul, mint franciául vagy angolul, hogy a magyar gyerekeknek több idejük jut a matek gyakorlására. Van egy másik terület, amelyet elárasztottak a magyarok: ez a filmipar. Ők ismerték fel a hagyományos dráma és modern technika összeházasításában rejlő hatalmas lehetőségeket. Norman Macrae, a The Economist főszerkesztője megjegyezte: Az amerikai „movie” szó valószínűleg a magyar „mozi” szóból ered. Cinikusan hozzátette: A magyarok előbb teremtették meg Hollywoodot, s csak aztán az ennél ártalmatlanabb atombombát.



## Nemzetünk kincse

### A Szent Korona

Európa egyetlen beavató koronája. Míg máshol az új uralkodó rendszerint alkalmi fejéket kapott, addig a magyar trónra Szent István óta kizárólag az léphetett, akit a Sacra Coronával illetett az esztergomi érsek. Károly Róbertet csak harmadik, akkor már a Szent Koronával való felkenése után fogadta el az ország. Ereklényket az évszázadok során rendszerint biztos helyen őrizték, ám a törökök, a Habsburgok, majd a szovjetek elől menekíteni kellett. Végül 1978 vízkeresztjén visszaadta Magyarországnak az Egyesült Államok, ahová a II. világháború után került. Akkor a Magyar Nemzeti Múzeumban helyezték el. Az azonosítást végző Beöthy Mihály és Ferencz Csaba, egy négytagú fizikus–matematikus csoport képviselőjében, Pap Gábor művészettörténésszel arra a következtetésre jutott, hogy a magyar korona méretarányaiban kimutatható az aranymetszés, valamint a tetején álló kereszt dőlésszöge megfelel a földtengely és az égi egyenlítő hajlásszögének. Az aranyműves vizsgálatok szerint a korona századokkal Szent István előtt készült egy magyar ötvösműhelyben a Fekete-tengertől keletre. Szent István azt kérte és kapta vissza II. Szilveszter pápától. 1790 óta kialakultak olyan vélekedések, melyek szerint a Szent Korona két részből áll, és semmi köze Szent Istvánhoz és az államalapításhoz. A Korona Bizottság tagjai: dr. Lovag Zsuzsa, Kovács Éva, valamint Péri József és Papp László ötvösművész 1994-ben ezt erősítették meg. 2000. január 1-én a Szent Koronát uralkodónak kijáró tiszteletadás mellett a Koronaórség átszállította az Országház kupolacsarnokába. Szent II. János Pál pápa 2000. július 5-én így szólt a magyar nemzethez: „Amit ez a korona tanít, az világosítson meg titeket!”



# Képjegyzék



MTI Fotó (Benkő Imre, Bojár Sándor, Fényes Tamás, Földi Imre, Friedmann Endre, Jászai Csaba, Kálmándy Ferenc, Lajos György, Marjai János, Mikó László, Molnár Edit, Németh Ferenc, Oláh Tibor, Pelbárt János, Petrovits László, Ráfael Csaba, Róka László, Rózsahegy Tibor, Schichmann Béla, Soós Lajos, Szebellédy Géza, Sziklai Dezső, Tóth Gyula, Vígovszki Ferenc), Wikipédia, Creative Commons. Wikimédia (letöltés időpontja: 2019. 09. – 12. 06.), Pixabay (letöltés időpontja: 2019. 11. 17.), VAOL (vaol.hu, Vas megyei hírportál), PUS-KAS.COM, Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Növényi Diverzitás Központ, flickr.com (a letöltés dátuma: 2019. 11. 29.)

## **Kiadja**

Hungarikum Bizottság  
Agrárminisztérium 2021

## **Felelős kiadó**

V. Németh Zsolt,  
kiemelkedő nemzeti értékek felügyeletéért felelős miniszteri biztos,  
a Hungarikum Bizottság tagja

## **Főszerkesztő**

Gadácsi János

## **Szerkesztők**

Antal Andrea, a Hungarikum Bizottság titkára  
Horváth Imre

## **Design, layout**

Extrabold

© Agrárminisztérium, 2021



ISBN 978-615-5673-68-9



[www.hungarikum.hu](http://www.hungarikum.hu)